

sosyal adalet

TÜRKİSTAN

27 Mayıs : Sosyal Adalet (S: 1), Demokrasi Anlayışında Gelişmeler ve Devrimlilik : **Behice Boran** (S: 2), % 7,2 Kalkınma ve Plâncılık : **Sadun Aren** (S: 4), «Kredi Yağması» : **Hilmi Özgen** (S: 5), Mali ve Ekonomik durumumuz : **Arslan Başer Kafaoğlu** (S: 6) Türkiye'nin Kalkınma Plânı : Birinci Beş Yıl: **J. K. Eastham** (S: 8), 15 Mayıs 1919 : **Erdoğan Başar** (S: 11) Toplu İş Sözleşmesi Karşısında İşçilerin Durumu ve Geleceği : **Şaban Erik** (S: 12), Mutluluklara Gebe Günler : **Kemal Çiftler** (S: 13), «Yaa.. Benim Kardeşim. İyl mi?» : **Sina Pamukçu** (S: 14), Singerde Neler oluyor? : **S. P.** (S: 15), Uyuyan dev, uyan : **Fethi Savaşçı** (S: 15), Akımlar, Yasalar, Tedbirler : **M. Vâsıf Ersoy** (S: 15), Olayların Balyozu : **İlhan Selçuk** (S: 16), Halka Gidelim : **İlhan Ta'la** (S: 17), Daldan Dala : **Sansım Kocagöz** (S: 18), Erkekleri Ecelsiz Öten Ülke : **Halil Aytekin** (S: 20), Olaylar Karşısında İşçi Partisi (S: 24), Öhhööö : **Hüseyin Korkmazgil** (S: 28), Burhanettin Uluç Paşa : **Necip Alpan** (S: 30), İstanbul'da bir köylü : **Namık Kemal** (S: 31), Düzen : **Behzat Ay** (S: 32), Sosyal Adalet'e Mektuplar (S: 34), Fabian Derneği : **Metin Tunçay** (S: 36), Değişen Dünya : **Türkaya Ataöv** (S: 38), Güney Afrika : **Celâl Ba'dakçı** (S: 42), Bunalmı mı, Halkçı Sanat mı? : **Mehmet Doğan** (S: 44), Koskolu Piramit : **Hasan Hüseyin** (S: 44) Türk Sineması Yine Çıkamaz Girdi : **Cemal Akın** (S: 47), Toplumda Bir Yama : **Candan Selek** (S: 48).

27 Mayıs

Bu ay 27 Mayıs devrim hareketinin dördüncü yıl dönümünü kutluyoruz. Memleketimizin bugünkü meselelerini nasıl çözümlenebileceğimizi açıkça ortaya koyabilmek için, yakın tarihimizin bu en önemli olayını doğru bir şekilde anlayıp değerlendirmemiz lazımdır. Bunu yapabilmek için Demokrat Parti hareketinin başladığı tarihe kadar geri gitmek gereklidir. Çünkü, 27 Mayıs hareketinin kökleri Demokrat Parti devrimindedir.

Bilindiği gibi, Demokrat Parti, halkla temasını yitirmiş, devrimci özünü kaybetmiş ve bu yüzden iş yapamaz hale düşmüş olan o zamanki CHP idaresine karşı olan bir hareketti. Bu hareketin öncüllüğünü ilâhçular, sanayiciler ve bir kısmı büyük toprak sahipleri, yani harp yıllarının enflasyonu sayesinde güçlenmeye başlamış olan kapitalist sınıf yapıyordu. Bunların maksatları, büyük kazançlar elde etmek için belirlenmiş olan imkânlardan daha rahat bir şekilde faydalanmak üzere Devletin de yardımını sağlamak ve bunun için de Devlet mekanizmasına hakim olmaktı. Halk ta bunlarla beraberdi. Çünkü, CHP idaresinin yetersizliğinden, beceriksizliğinden ve bu kusurları örtmek için başvurulan Jandarma baskısından şikâyetçi ve bıkkındı. Bu sebepten, Demokrat Parti hareketi, halka, yeni ve hür bir hayat tarzı, bir kurtuluş ümidi olarak görünüyordu.

İşte böylece, büyük halk kitlelerinin desteğiyle, bir halk hareketi olarak iktidara gelmiş olan DP idaresi, asıl özünü ve ideolojisini teşkil eden, su katılmamış bir özel sektör eliyle kalkınma politikasına girişti. İlk yıllarda, hava şartlarının iyi gitmesi, döviz rezervleri ve dış yardım imkânlarının bolluğu, memlekette harekete geçirilmeye hazır atıl kaynakların (özellikle hoş toprakların) mevcudiyeti gibi elverişli şartlardan ötürü, bir hamle yapılmış ve memlekette bir ferahlık yaratılabilişti. Jandarma baskısının da kalkması halk bakımından ayrı bir mutluluk konusu idi. Bu genel iyimserlik ve memnuniyet havası içinde, özel sektör-eülüğün teabı olarak şunun bunun kredilerle, döviz tahsisleriyle zengin edilmeleri pek göze batmamıştı.

Fakat, tutulmuş olan kalkınma yolu esas itibarıyla yanlış olduğu için, eldeki hazır imkânlar tükenince sıkıntılar da başladı ve gittikçe büyüdü. Herkes geçimini zor sağlarken her mahallede bir milyona yetiştirilmesel göze batar ve insanları rahatsız eder oldu. Türlü sulstimat hikâyeleri ortalarda dolaşmaya başladı.

Bu genel hoşnutsuzluk havası içinde, başka bir alternatif, yani toplumu bir parti henüz mevcut olmadığı için, C.H. Partisi tekrar canlandı. Bu onun için, âdeta, öldükten sonra tekrar yaşamak mutluluğunu kavuşmak oldu. Çünkü aslında, ortadaki mesele, C.H.P. nin de çözümlenebileceği bir mesele değildi.

Sistem teabı olarak çok çeşitli yolsuzluk ve usulsüzlükler yapılmış olduğundan, Demokrat Parti idarecileri, iktidarı kaybetmekten özel bir korku duyuyorlardı. Bu yüzden, taraftarlarına, artan hoşnutsuzlukların

gidirmek için, başka verecek birşey kalmadığından, devrimlerden taviz vermeğe; muhaliflerine de baskı yapmağa başladı. Nihayet bu taviz ve baskılar, bir taraftan memleketi geri ve yobaz bir toplum haline indirmeye, diğer taraftan da Anayasa'yı çiğneyerek tek parti diktatörlüğü kurmağa kadar gitti. Böylece 1960' başlarında memleket tam bir çıkmaza girmiş bulunuyordu.

Yaşama gücü olan toplumlar meselelerini mutlaka çözümlerler. İşte 27 Mayıs hareketi de Türk toplumunun içine düşmüş olduğu çıkmaza bulduğu çözümdür. Gerçekten 27 Mayıs hareketiyle Türkiye için yeni bir ufuk açılmış, herkes yeni çıkış yolları aramağa başlamıştır. 27 Mayıs devrim idarecilerinin bütün talihsizlikleri, o suralarda memlekette işbirliği yapabilecekleri güçlü bir toplumu akının mevcut olmanasıydı. Bu sebepten, iktidar, çok kısa bir zamanda, tekrar C.H.P. nin, yani tutucu kuvvet akınlarının eline geçti. Büyük halk kütlesinde 27 Mayıs'a karşı soğukluk bundan ötürüdür. Yoksa, çok defa zannedildiği gibi, D.P. devrine özlüm duymaktan değil.

27 Mayısı bu şekilde anlayıp değerlendirirsek, burdan hareket edip memleketimizin bundan sonra izleyeceği kalkınma yolunun ne olması lazım geldiği hakkında sonuçlar çıkarabiliriz: Anayasa'mızda da belirtildiği gibi, 27 Mayıs devrim, «meşruiyetini kaybetmiş bir iktidara karşı girişilmiş bir harekettir. Yukarıda belirtmeğe çalıştığımız üzere, D.P. idaresi meşruiyetini, izlediği ve benimsediği özel sektör eliyle kalkınma politikasının memleketin gerçeklerine uygun olmasından dolayı kaybetmiştir. Gerçekten, hiç kimse sırf zevk için Anayasa'yı çiğnemez. Anayasa, ancak, mecbur kaldığı için, bir maksat için çiğnenir. Bu mecburiyet, izlenen iktisadi politikanın teabı olarak yapılan süstismleri ve yolsuzlukları örtbas etmek ve haklı tenkitleri ve açıklamaları susturmak zorunluğundan gelmekteydi. Anayasa bunun için çiğnenerek basım ve muhalefet susturulmak istenmişti.

İşte bundan ötürüdür ki, 27 Mayıs hareketinin, âdeta şuur altında diyebileceğimiz asıl fikri, toplumu fikirdir. Ve zaten bu niteliğinden dolayıdır ki, 27 Mayıs toplumu akının gelişmesine imkân vermiş ve ona ortam hazırlanmıştır.

Ohalde, 27 Mayıs devriminden alınacak ders ve çıkarılacak sonuç, memleketi gene aynı çıkmaza sürükleyecek olan özel sektör eliyle kalkınma yolunu artık bir daha denememek olmalıydı. Ve işte gene bundan dolayıdır ki, 27 Mayıs'ın en içten ve gerçek savunucuları toplumlardır.

SOSYAL ADALET

Demokrasi anlayışında

Ehice BORAN

Önceleri mesele bir serbest seçim meselesi olarak konuldu. Seçimler serbestçe yapılır, oy sandıkları müdahaleden, hiyleden hurdeden kurtarılsa «milletin iradesi tecelli» edecek, demokrasi gerçekleşmiş olacaktı. Sonra görüldü ki, serbest seçimle gelen iktidar da milletin çoğunluğunun ihtiyaç ve çıkarlarına karşı davranışlarda bulunabiliyor, kuvvetli bir muhalefete rağmen tek parti idaresiymiş gibi keyfi baskı hareketlerine girişilebiliyor. O zaman ortaya «hukuk devleti» terimi atıldı. Kanunlarda değişiklikler yapılacak, mahkemelerin bağımsızlığı sağlanacak, hükümetin daha iyi denetlenmesi için bir ikinci meclis kurulacak, ilh., böylece iktidarın demokratik hak ve hürriyetlere, kanunlara saygılı bir hukuk devleti olması sağlanacak, demokratik rejim gerçekleşecekti. 27 Mayıs hareketinden sonra bu anlayışla yeni Anayasa yapıldı. Bu, demokratik gelişmemizde gerçekten olumlu bir adımdı. Hukuk devleti anlayışına göre mevcut kanunların da Anayasaya uyacak şekilde değiştirilmesi, büyük halk çoğunluğunun demokratik hak ve hürriyetlerden faydalanır hale getirilmesi ve hukuk devletinin fiilen yürürlüğe girmesi için bir takım köklü reformların yapılması gerekliydi; Anayasa da buna imkân veriyordu. Ama işler bu safhaya gelince yine durakladı. Dört yıl geçtiği halde ne anti-demokratik kanunlar temizlendi, ne de reformlar yapıldı.

O zaman, demokrasi üzerine yazılarda «bicimsel demokrasi», «gerçek demokrasi» ayrımı yapılmaya başlandı. Aşağı yukarı hepsi de aynı sosyal sınıfları, çıkar çevrelerini temsil eden siyasal partilerin «oy avcılığı» usulleriyle politik eğitimden yoksun halkın oylarını alıp bir seçimde birinin, bir başka seçimde öbürünün iktidar sandalyesine geçmesiyle demokrasi olmazdı. Bu demokrasiyi sadece bir şekil olarak, dış kabuğu ile alıp uygulamak demektir. Ancak halktan yana bir iktidar demokrasiyi ve reformları gerçekleştirebilirdi. Tartışmalar derinleştikçe, özellikle memlekette yeni yeni olaylar geliştikçe, meselenin bir «kadro» meselesi olmadığı, halktan yana bir iktidarın ancak halkın kendi iktidarı olabileceği görüşü üstünlük kazanmaya başladı. İşçilerimizin bağımsız olarak kendi öz partilerini kurmaları ve

toplumcu aydınlarla öbür emekçi sınıf ve tabakaların gittikçe artan sayılarda bu partiye katılmaları ve partinin bütün engellemelere rağmen kaydettiği ilerleme artık bu görüşün tuttuğuna delildir.

Bununla beraber demokrasinin nasıl gerçekleşeceği meselesinin ve gerçekleşmesinde halk kütlelerinin oynayacağı rolün tam mânasiyle anlaşıldığı da henüz söylenemez. Daha ince, daha az belirgin olmakla beraber çok önemli bazı ayrımlara dikkat etmek gerek. Bu ayrımlardan birincisi, emekçi halkın bağımsız olarak kurduğu, katıldığı, etrafında toplandığı bir partinin, yalnız amaçları ve üyelerinin niteliği bakımından değil, uyguladığı politik teşkilatlanma ve mücadele usulleri, yürüttüğü «particilik» bakımından da diğer partilerden farklı olmasıdır. Halkın kendi öz partisini, yani kendi kendisini iktidara getirmesi, veya parlâmentoya bir muhalefet grubu halinde girmesi seçim yolu ile olacağına göre, elbette seçimlerde oy kazanmak başarılması başta gelen işlerden biridir. Ama mesele, ne yapıp yapıp kabil olduğu kadar çok il ve ilçede şeklen olsun parti teşkilâtı kurup, seçimlerde duygusal nutuklar çekmek, mahallinde ve merkezde bir takım nüfuzlu kimselerle kombinezonlar yapmak, parlâmentoda kulis faaliyetlerine girişmek gibi bilinen politika oyunları ile oy kazanıp bir an önce iktidarı almak, sonra da parti programını uygulayıp «halk yararına işler» yapmak gibi anlaşılırsa, bunun «bicimsel demokrasi» den ve «halka rağmen halk için» yukarıdan aşağıya yürütülecek bir halkçılık anlayışından pek farkı kalmaz. Şüphesiz, mevcut somut şartlar altında realist bir politika yürütebilmek, elle tutulur sonuçlar alabilmek için gerektiğinde yukarıda sayılan çeşitten faaliyetlere de «istersek esefle, diyelim» prensiplerden fedakârlık etmek ve halkı asla aldatmamak şartıyla bir ölçüde girişilebilir. Ama emekçi halkın kurduğu, katıldığı ve etrafında toplandığı, gerçekten halktan ve köklü reformlardan yana bir partinin asıl ödevi, halkı memleket ve dünya meselelerinde aydınlatmak, eğitmek, kendi hak ve hürriyetlerine sahip çıkarmak ve onların bilinçli oyları ile iktidara gelmektir. Halk cahildir, politik eğitimden yok-

gelişmeler ve devrimcilik

sundur anlamaz, onun bugünkü tutkularından, saplantılarından biz de faydalanalım demek (nasıl olsa biz halktan yana değil miyiz, gerekçesiyle), hem halka inanmamak demektir, hem de çok tehlikeli bir yola, fırsatçılık (opportunisme) yoluna kaymak demektir. Halk anlar, yeter ki nasıl anlatılacağı bilinsin. Üstelik kendisinin «adam yerine» konulup hakikatlerin kendisine anlatılmasından, aklına ve kişiliğine güvenilmesinden memnun olur ve memleketin kalkınması yolunda kendisinden beklenen çabayı, fedakârlıkları seve seve yapar. Fırsatçılığa gelinece; bu bir taktik değildir. Taktik, prensiplerden ve hakikatten fedakârlık etmeksizin, mevcut somut şartlar altında prensipleri uygulamanın ve hakikati belirtmenin en uygun şekillerini bulmaktır. «Amaç, kullanılan vasıtaları meşru kılar» hükmü, bilime dayanan gerçekten halkçı, devrimci bir partinin asla iltifat etmeyeceği bir düşüncedir.

Üzerinde durulması gereken ikinci ayırım, emekçi halkın kurduğu, katıldığı ve etrafında toplandığı bir partinin ve genellikle toplumcu ilerici kuvvetlerin mücadelecisi olmaları zorunludur. Anayasa teminatı altında demokratik seçimler yolu ile iktidara gelmek mücadelesiz olmayacaktır. Bu mücadele zorunluğu nazari bir takım gerçeklere de dayanıyor, somut şartların gereği olarak beliriyor. Anayasa ve kanunlara aykırı olduğu halde, bugün gericiiler geniş teşkilâtlı, aktif bir mücadele yürütüyorlar. İlerici kuvvetler için maalesef aynı şey söylenemez, oysa onların da en az gericiler kadar, aslında onlardan da çok fazla bilinçli, teşkilâtlı ve mücadelecisi olmaları gerekir. İlerici kuvvetlerin, halk kütlelerinin, bir an önce politik bir etken haline gelebilmeleri için, hem kendi partilerini güçlendirip genişletmeleri, hem de ilerici amaçlara yöneltmiş çeşitli dernekler halinde teşkilâtlanıp güçbirliği ederek, parti etrafında bir kümelenme meydana getirmeleri gecikmeye gelmez bir zorunluktur. Sosyal hareketler, en aktif bir çekirdek etrafında gittikçe genişleyen halkalar halinde, kümelenmeler şeklinde, gelişip yürürse en etkin ifadesini bulmuş olur.

Halk kütlelerini eğitmek, uyarmak, politik bir güç haline getirmek, ilerici aydınları ve gençliği demokrasiyi gerçekleştirme hareketine ka-

zanmak, sadece, propaganda yayınları ve faaliyeti ile olmaz; bu yetmez. Somut meseleler üzerinde, somut amaçlara yönelmiş mücadele hareketlerine girmek ve sokmakla olur. Memleketin içinde bulunduğu durum köklü reformların yapılmasını kapıya getirip dayadıkça, kapıları açılmaya zorladıkça, ve iktidar, objektif şartların ve halkın uyanmaya başlamasının baskısı ile reformları kıyısından köşesinden olsun ele almak gereğini duydukça, gericilik daha da baş kaldıracaktır. Gericilik hareketlerinin son zamanlarda hızlanması ve şiddetlenmesi bir tesadüf değildir. Ticanilik, nurculuk ve benzerleri hareketlerin altında politik ve ekonomik gericilik yatmaktadır ve birincilerini bir amaç olarak kullanmakta ve daha fazla kullanmak için fırsat kollamaktadır. Bu durumda memleketin ilerici kuvvetleri ve kişileri yalnız devleti tenkit edip onun zorla gericilik hareketlerini bastırmasını, reformları yapmasını beklemekle yetinemezler. Devleti, reformların yapılması yönünde etkiliyen ve seçimlerde kazanıp doğrudan doğruya hükümet sandalyesine oturabilecek politik güç olmalıdırlar. Bunun için de teşkilâtlanmak ve mücadele etmek şarttır.

Bu noktada bazı kötü niyetli kişiler «Mücadele de ne demek, ihtilâl hareketi mi yâni?» diyeceklerdir. Hayır, yazdıklarımın altında boşuna başka maksatlar aramasınlar. İhtilâller, belirli şartlar altında başka toplumlarda da, bizim toplumumuzda da yer almış bir sosyal gerçektir. Anayasamız, meşruluğunu kaybetmiş iktidara karşı halkın dinme hakkını kabul etmekle, ihtilâllerin belli durumlarda meşruluğunu da kabul etmiş oluyor. Ama bugün Türkiye'de bir ihtilâl durumu yoktur. Bir karşı - ihtilâl, gerici bir darbe tehlikesi vardır. 1961 Anayasası, halk kütlelerinin memleketin politik hayatında bir güç haline gelmesine, memleketin idaresinde söz ve karar sahibi olmalarına, toplum yapısında köklü reformların yapılmasına hukuk bakımından imkân vermektedir. Ama çıkarları bugünkü durumun sürüp gitmesine bağlı gerici çevreler ve kuvvetler Anayasa ilkelerinin ve bu amaçlara yönelmiş hükümlerinin - tastamam uygulanmasını çeşitli yollardan engellemektedirler. İlerici kuvvetlerin yapacağı; Anayasa teminatı altındaki temel hak

% 7,2 KALKINMA

Sadun AREN

Bilindiği gibi, 5 Yıllık Kalkınma Planımızda yıl-
da % 7'lik bir kalkınma hızı, yani her yıl milli geliri-
nin % 7 oranında artırılması hedef olarak alınmış-
tır. Bu kalkınma hızı oldukça tatminkâr olup, gerçek-
leşmesi için ciddi gayretler gösterilmesi gerekmektedir.
Nitekim Plân'da da bu hedefe varmak için her
yıl milli gelirin % 18 i oranında yatırım yapılması ve
gelişmeyi önleyen bazı yapı kusurlarının da köklü re-
formlarla giderilmesi gereği tesbit edilmiştir.

Resmî açıklamalardan öğreniyoruz ki, plânlı kal-
kınmanın ilk uygulama yılı olan 1963'te, Plân'daki kal-
kınma hedefi hem de fazlasıyla gerçekleştirilmiş ve
milli gelirimizde % 7,2'lik bir artış sağlanmıştır. Biz
bu açıklamayı sadece bir iddia telâkki ediyor ve ger-
çek durumun buna uyup uymadığını araştırma lüzum-
unu duyuyoruz. Aşağıda bu şüphemizin nedenlerini
açıklamaya çalışacağız.

Birinci olarak, milli gelirdeki % 7,2'lik artışın
ekonomik hayatın diğer göstergeleri tarafından doğ-
rulanması lazımdır. Fakat bu göstergelerden, para ar-
zı hariç, diğer hiçbirinde bütün yılı kapsayan istatistikî
bilgilere sahip değiliz. Para arzı hakkındaki
bilgi ise, % 7,2 gibi gerçekten yüksek bir kalkınma
hızını doğrulamamaktadır. Gerçekten 1963 yılında yekûn
para arzı 6.477 milyon liradan 6.992 milyon liraya çı-
karak % 8 oranında bir artış göstermiştir. Bu duru-
ma göre, eğer milli gelir % 7,2 oranında artmış ol-
saydı, fiatlar genel seviyesinin ancak % 0,8 oranında,
yani % 1'den daha az artması lazım gelirdi. Halbuki
aynı devrede toptan esya fiatları indeksi % 4,2, İstan-
bul geçim indeksi ise % 6,5 oranlarında artmışlar-
dır. O halde, milli gelirin % 7,2 oranında artmış ol-
masından şüphe etmek gerekir. Bu şüpheyi haksız ol-
karabilecek tek olay, aynı devrede paranın tedavül
sür'atinin artmış olması, yani aynı miktar para ile
daha çok iş yapılmış olmasıdır. Fakat böyle bir ihtim-
ale yer vermek için hiçbir sebep yoktur. Aksine,
20-21 Şubat 1963 olaylarının ters yönde, yani para
sarfetmemek yönünde etki yapmış olması çok daha
muhtemeldir.

hürriyetlerin yaşanan hayatta gerçekleşmesi,
iklî reformların yapılması uğrunda demokratik
ollardan mücadeledir. Kapitalist olmayan yol-
un, demokratik bir rejim altında kalkınma yolu-
nu seçmiş bütün az gelişmiş ülkelerde, ve bu ara-
da bizde, devrimci bir demokrasi anlayışı ve uygu-
ması gerekmektedir. Devrimcilikte iki unsur var-
ır: Birincisi toplumun yapısında köklü dönüşüm-
ün gerçekleştirilmesi ve toplumun kendi sosyal
munlarına göre gelişme ve kalkınması yolunun
çılması; ikincisi, emekçi halk kütlelerinin, ilerici
dınların ve gençliğin de katılması ile, teşkilâtlî,
tif bir politik güç haline gelmesi, toplum düzeni-
ni her kesim ve kademesinde etken, denetleyici
bilmesidir. Bu iki unsur birbirine bağlıdır: İkin-

İkinci olarak, 5 Yıllık Plân, % 7'lik kalkınmanın
ancak milli gelirin % 18 i oranında bir yatırım yapıldı-
ğı takdirde gerçekleştirilebileceğini hesap ve kabul et-
miştir. Hatta birçok uzmanlar bunun aşırı bir iyim-
serlik olduğunu, % 7'lik kalkınabilmek için % 18 değil
fakat çok daha yüksek oranda yatırım yapılması ge-
rettiğini savunurlar. Halbuki Plânlama Teşkilâtının
verdiği bilgilere göre (Rakamız: Türkiye Sınai Kalkın-
ma Bankası İdare Meclisi Raporu, 1964 s. 17) % 7,2
lik kalkınma sadece % 16,7 oranında bir yatırımla
gerçekleştirilmiştir.

Böyle bir durum, ancak, Plânlama Teşkilâtının da
kabul etmiş olduğu gibi, hava şartlarının çok müsait
gitmesinden ötürü tarımsal üretimin artmış olması
halinde mümkün olur. Halbuki 1963'teki tarımsal üre-
timin 1962'ye nazaran milli geliri iddia edilen oran-
da artıracak kadar büyüklükte bir fazlalık gösterdiğine
 dair ortada hiçbir emare yoktur. Gerçekten, 1963 tarım
sal ürünü 1962 tarımsal ürününden bu derece fazla ol-
saydı, buna bağlı olarak, aşağıdaki şu üç olayın mey-
dana gelmesi gerekirdi :

1. 1963 ihracatı 1962 ihracatından daha çok
olurdu. Halbuki durum tam tersidir, 1963 ih-
racatı 1962 ihracatından daha azdır.
2. 1963 hububat ithalatı 1962 hububat ithalatın-
dan daha az olurdu. Halbuki durum tam tersi-
dir, 1963 hububat ithalatı 1962 hububat itha-
latından daha çoktur.
3. 1963 gıda maddeleri fiatları 1962'ye nazaran
düşerdi. Halbuki durum tam tersidir, 1963 gı-
da maddeleri indeksi 1962'nikinden daha yük-
sektir.

Demek oluyor ki, bu bakımdan da gerçek durum
% 7,2'lik kalkınma hızını doğrulamamaktadır.

DİĞER BİR NEDEN

Son olarak, 5 Yıllık Plân'da % 7'lik kalkınma
nın, ancak, gelişmeyi destekleyen bazı alanlarda köklü
reformların yapılması halinde gerçekleştirilebileceğini ön-
görmüştür. Bunlar, toprak reformu, vergi reformu,
İktisadi Devlet Teşekküllerinin ve genel Devlet idare-

cisi gerçekleştirilmeden birincisi başarılmaz. Bu,
devrimci bir demokrasi anlayışıdır. Bu anlayışa
göre demokrasi, sadece mevcut sosyal sınıflardan
hangisinin, kendi partisi yolu ile iktidara geçeceğini
tâyin eden pasif bir oylama sistemi değil, toplum
yapısının halk kütlelerinin ve diğer ilerici tabaka-
ların teşkilâtlî politik aksiyonu ile halk yararına
değiştirilmesi ve uygarlık yolunda ilerletilmesi ara-
cıdır. 1961 Anayasası, bu değiştirme ve geliştir-
me için gerekli temel hukuk düzenini getirmiştir.
Toplumun ilerici kuvvetlerine düşen ödev, bu hu-
kuk düzenini yaşanan hayata aktarmak, bütün
kapsamı ile tastamam ve eksiksiz gerçekleştirmek-
tir.

Ve Plâncılık

sinin reorganizasyonu gibi konulardır. Halbuki, bilindiği gibi, bunların içinde sadece İktisadi Devlet Teşek-küllerinin reorganizasyonu hakkındaki kanun Meclis'ten ancak geçen ay çıkabilmiş ve henüz uygulanma fırsatı bulamamıştır. Reform kavramı ile hiçbir alakası olmayan bazı vergi kanunları ise Meclis'te hâlâ müzakere edilmektedir. Toprak reformu ise unutulmuş ve bir kenara atılmış görülmektedir.

Demek oluyor ki 1963 yılında sosyal ve ekonomik bünyede hiçbir değişiklik yapılmamıştır. O halde, ortada, evvelki yıllardan daha hızlı bir kalkınma sağlanmış olması için hiçbir sebep yok demektir.

ASIL MAKSAT

Yukarıda, 1963 yılında % 7,2 oranında bir kalkınma sağlanmış olduğu hakkındaki resmi iddiayı niçin şüphe ile karşılamış olduğumuzu açıklamış bulunuyoruz. Ancak bu yazıdaki maksadımız sadece bu şüpheyi belirtmek ve 1963 yılında % 7,2 değil de daha düşük bir gelişme sağlanmış olduğunu ifade etmekten ibaret değildir. Asıl maksadımız, plâncılık ve plânlı kalkınma hakkında resmi çevrelerde görüldüğümüz ve insanı cidden üzüntüye, ya da hayrete düşüren garip anlayışı dikkati çekmektir.

Bilindiği gibi plân, kabul edilmiş bir kalkınma hızını gerçekleştirmek için yapılması lâzım gelen yatırımları ve alınması lâzım gelen diğer tedbirleri gösteren bir vesikadır. Buna göre plânlı kalkınma da, plân-daki yatırımların yapılması ve tedbirlerin alınması demektir. Plân uygulanınca, kalkınma hızının da gerçekleşmesi gerekir. Fakat bâzan, Plân'ın icapları yerine getirildiği halde, ya Plân'daki hesapların hatalı olmasından, ya da hava şartları veya dünya konjonktüründeki değişimler gibi arzi sebeplerle öngörülmesi olan kalkınma hızı gerçekleşmemiş, ya da fazlasıyla gerçekleşmiş olabilir. Bu her iki duruma da sık sık rastlanabilir.

PLÂN EĞER UYGULANMIŞSA VARDIR

Demek oluyor ki, Plân'ın uygulanıp uygulanmadığı şu sonunda Plân'daki kalkınma hızının gerçekleşip gerçekleşmemesiyle değil, fakat Plân'da öngörülen işlerin yapıp yapılmamasıyla belirlenir.

O halde, bizim şüphelerimiz yersiz ve yanlış olsa, yani geçen yıl, hava şartlarının çok zayıf olmasından ötürü, % 7,2 bir kalkınma hızı gerçekten sağlanmış olsa bile, bunu Plân'ın uygulanmasına atfetmeye imkân yoktur. Çünkü yukarıda belirttiğimiz gibi, 1963'te ne Plân'da öngörülen yatırımlar yapılmış, ne de reformlar gerçekleştirilmiş, yani Plân uygulanmamıştır. Uygulanmamış bir plânın değil hedeflerinin gerçekleştirilmesi olmasından fakat bizzat vücudundan bile bahsetmeye imkân yoktur.

Bir merkezi plânlama teşkilâtının mevcudiyetine, Meclislerde ve Hükümette günlerce Plân üzerinde tartışmalar yapılmasına, gazete havadislerine, vefhasıl bütün görünüşe rağmen, memleketimiz henüz plânlı kalkınma devresine girememiştir. Çünkü plâncılık ancak toplumu bir politikanın âletidir. Böyle bir politika takip edilmedikçe-ki bu yola mevcut düzeni muhafazada çıkarları olanlar gidemezler. plâncılık bir kalkınma vasıtası olmak şöyle dursun, tersine daima bir ayak bağı telâkî edilecek ve dolayısıyla gülünç vaziyete düşmeden plâncılıktan ve plânlı kalkınmadan bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Hilmi ÖZGEN

“Kredi yağması,”

Yurdumuzu haraca kesen çeşitli yağmalardan biri de, kredi yağması.. Hele kalkınma çabasında olan memleketlerde kredi lafı da pek göz doyurucu. Öyle ya, vatanı devletten borç para alacak; fabrika kuracak, bacası tütecek ve sonra borcunu ödeyip yurt kalkınmasına yardım edecek. Ama neyleyelim ki bu iş hiç de böyle olmuyor. Büyük şehirlerde fabrika bacasından çok apartman katları yükseliyor, köylerimizde okuldan çok, minareler!..

Pekiyi bu krediler kimlere verilir? Alınan paraların gösterilen yerlere harcanıp harcanmadığı nasıl denetlenir? Evvelâ şunu bilelim ki her dönemde krediler iktidar partisinin kodamanlarına veya banka idarecileriyle el altından ortak olarlara verilir. 27 Mayıs sonrasının yüzlerce mahkeme duruşmalarında bunların hikâyelerini uzun uzun dinledik. Yanıp devrim günlerinde bir de radyoya verdiler duruşmaları. Köylü kentli öğrendi dalavereleri. Şimdi bir pişmanlık, bir pişmanlık. Bu kadar kötürlük halka duyurulmuşmuş, geniş halk yığınlarının güvenleri bu kadar sarsılır mıymış? Bunlar kaymak tabakanın kendi katlarında örtbas edecekleri Bektaşlı surları. Sıraynan efendim, sıraynan. Liberal Demokrasi demek, İktidar partilerinin sırayla kamu çıkarlarını dan faydalanması demek. Birisi incek ki halkın sırtından, öteki binsin. İkisi de binmeğe kalkarsa işte o zaman rezalet?..

Şimdi gelelim bu yağmanın rakamlarına : Yurdumuzda geniş halk kitlelerine en çok yardım etmesi gereken Ziraat Bankasının bilançolarına bir göz atalım. 1960 yılında köylerde yaşayan 15 yaşından yukarı 17 Milyon çiftçi nüfusuna ödenen tohumluk kredileri 115 Milyon lira, Tarım Kredi Kooperatifleri eliyle dağıtılan paralar toplamı da 388 Milyon liradır. Kaleme vurursak adam başına doğrudan doğruya ödenen kredi ortalaması 550 lira ve çevirme kredisi ortalaması da 514 liradır. Daha büyük çiftçilere en yüksek miktarı 300 lira olarak dağıtılan kredilerden 1960 yılında 472.000 çiftçi faydalanmış olup adam başına düşen kredi ortalaması 176 Liradan ibarettir.

Halbuki, aynı yıl içinde bu banka tarafından kentlerdeki tüccarlara verilen kredilerin toplamı 971 Milyon lira olup bunun 500 milyon liradan fazlası büyük tüccarlara dağıtılmıştır. Bu miktar sadece Ziraat Bankasının dağıttığı paralar, Ya öteki Özel Bankaların Merkez Bankasından sağladıkları reeskont kredilerinden tüccarlara dağıttıkları paralar ise 1962 yılında tam 6,5 Milyar lira. Yani küçük çiftçi başına düşen Devlet kredileri ortalaması sadece 176 lira iken tüccar başına düşen kredi ortalaması 17.000 liranın üstündedir. Halbuki çiftçi üreticidir, değer yaratıcıdır. Yurt ekonomisinde birinci derecede rolü olan önemli bir kişidir. Tüccarlar değer yaratmaz, Spekülasyon yapar. Yani bir mal en ucuz zamanda alır, atar bir karanlık depoya, vurur kilidi kapısına, en pahalandığı zaman çıkarır, ihtiyacı sahiplerine dirhem dirhem satar, kâr eder.

İşte kalkınma çabasında olan geri kalmış bir memlekette spekülasyon anlamında iş yapan tüccarlara verilen krediler toplamı 6,5 Milyar lira, Tarım alanında değer yaratana dağıtılan krediler ise bunun üçte biri yani 2 Milyar lira. Birisi vergi kayıtlarına göre 1,5 Milyon Esnaf ve Küçük San'atkarla 200 Bin büyük tüccar ve ithalâteci olmak üzere genel nüfusun 15 de biri. Öteki tarım alanında eli sabana yapışan, alın teri sömürülen

tam 17 milyon insan, Yâni mufusun yarısından fazlası. Aldığı kredi ise tüccar kredilerinin üçte biri.

İşte tersine duran piramidin sibirli oyunu burada başlıyor beyler. Karma ekonominin bütün canbazlığı zafisungur hilelerini gözlerden saklamak, «Aman Banka kredilerini açıklamayalım, dediler. Kazanclarımızı herkes öğrenmesin. İbadet de gizli ticaret de...» Servet beyannamelerinin zarfları açılmadan ne yapıp, ne edip geri aldılar. Gelelim batan paralara :

Banka alacakları iki türdür. Biri si bir adama belirli süre için bir kredi açılır, borçun vâdesi geldiğinde birkaç kurus faiz özenli borç yenilenir ve bu suretle altı ay borç altı yıl, on yıl uzar gider, Anıma Banka bilançolarında bu paralar hep tahsilât, alınan faizler de kâr hesabında gösterilir. Bir gün adameğiz faizi de ödeyemeyecek duruma düşerse bu sefer İra tákibati başlar. İşte tákibata uğrayan banka alacaklarının toplamı piyasanın durumu hakkında bir fikir verir. 27 Mayıs Devriminden sonra İstanbul, Ankara ve İzmir piyasalarında 50 bin tüccar hakkında İhtiyatî haciz konmuş ve tákibata geçilmiştir.

Sadece Ziraat Bankasının 1959 yılında vâdesinde ödünmeyen Ticârî kredileri 30 Milyon lira İken, 1960 yılında birdenbire 100 Milyon liraya çıkmıştır. Hem ki kromit İşleri filân bunun dışında. Diğer Bankalarla birlikte bu yekûn 500 Milyon liranın üstüne yükselmiştir. Neden bir yıl içinde bu rakamlar birdenbire yükselmiştir? Piyasa bu kadar mı bozulmuş, insanların hepsi mi İllâs etmiş?..

Hayır, hayır ondan değil. Açık göz tüccar bakar ki ortalık karıştı, yeniden kredi alamıyacak, gidip borcunu ödemez. Üstelik öteki bankalardaki parasını da çeker ve piyasada zoraki bir para darlığı yaratılır. Bu sefer karma ekonominin sorumlu hükümet adamları, bankacılar, Maliyeciler telaşa düşerler Başlarlar nazlı özel sektörçülere garanti vermeğe. Yakında krediler yeniden açılacak, İş adamlarına eskisinden çok paralar dağıtılacak, etmeyein, eylemeyein, yatırım borçlarınızı... diye demeg üstüne demecler verilir. Ana Tüccar tedbirleridir. Bir kenareğe ayda 3-5 bin lira harcamak üzere 5-10 yıl yetecek kadar paracınızı almıştır İlle. Çıkarmaz onu kolay kolay ortaya. Ta ki gözüyle görür ki gerçekten yeniden krediler dağılmaya başlar, alış veriş hızlanıyor, ondan sonra açar kesenin ağzını..

Karma ekonomide bu İşin mekanizması böyledir beyler. Onlar İşlerini sağlam kazağa bağlamışlar bir kez. Kamu oyununu zorlaması, basın, zinde kuvvetler, vergi kanunları, reform salıkları, hepsi, hepsi hostur. İnanmazsanız bakın İş Bankasının 1962 yılı Bilanço raporundaki rakamlara, 1962 yılı Kasım ayı sonunda 10 Milyar liraya ulaşan Banka Kredilerinin dağılışı aynen şöyledir :

1.900	»	»	Zirai Krediler,
1.154	»	»	İpotek-Karşılığ İnanat kredileri,
312	»	»	Sınai Kalkınma Bankası,
6.445	Milyon	lira	Ticari Krediler,
182	»	»	Küçük Esnaf ve San'atkar kredileri.

Yukarıda görüldüğü ki 6.5 Milyar lira tüccarlara, 2 Milyar lira çiftçilere ki bunun da 1.5 Milyarı 5-10 Bin büyük çiftçiye, 1 Milyarı uzun vâdeli Yapı Kredilerine, 312 Milyon lirası Sınai Kalkınmaya, 182 Milyon lira da 1.5 Milyon Esnaf ve Küçük San'atkâra cep harçlığı olarak dağıtılmaktadır.

Bu iş böyledir beyler. Karma ekonomi dediğimiz Ab ra-Kadabra oyununda taş çatlasa bu oranlar değişmez. Söylevler, demecler ve öksüz devrimler boşuna. Bak ki Bankacılık kanununun eline geçsin, ve kredi dağıtımını geniş halk kitlelerinin faydasına İşleyecek bir örgüte bağlansın..

Malî ve

ÇIKMIYAN HABER

Her yıl Nisan ayının ortalarında bir hükümet İlgisi, kamu adına radyo ve basın aracılığıyla, Mart ayının Devlet Gelirlerini açıklar ve toplanan paranın bir yıl öncesine göre ne büyük fazlalık devinmediğini söyler di. Bunu bilenler aynı açıklamayı bu yıl da bekleddiler, ama hiçbir İlgiden ses çıkmadı.

Sonradan 1964 yılı bütçe tahsilâtı meydana çıkınca, bu hususun nedeni anlaşıldı. 1964 yılı Mart ayı tahsilâtı geçen yıldan tam 180 milyon lira eksikti ve uzun yıllardır ilk kez, bir yılın ilk bütçe ayı vergi tahsilâtı bir evvelki yıldan eksik gerçekleşmişti. Gerçi, bu eksiklikte geçen yıl Mart ayında 315 milyon lira olan karşılık para tahsilâtının bu yıl 36 Milyon lira civarında oluşunun payı büyük olmuştur. Ama eksik, gene de eksikti. Birçok verginin taksit ayı olmasına karşın vergi tahsilâtı 900 milyon lira civarında kalmıştı. Bu tempoyla devam ettiği takdirde Devlet Gelirleri 11 milyar lirayı bulmayacaktı ki, bu da 1964 yılında yapılması tasarlanan gider toplamından, tam 2,5 Milyar lira eksikti.

Yeni tedbirler sayesinde büyük artışlar olacağı düşünölen gelir vergisinde, verginin bu yıl gibi 3 taksitte alındığı 1962 yılına göre sadece 46 milyon lira fazla toplanmış. İşin daha fenası verginin tahakkuk eden miktarı 1963 tahakkukları civarındadır. Başka bir şekilde deyinlersek yıllık beyannameler vergi veren tüccarlarımız, sanayicilerimiz ve avukat, doktor, mühendis, mimar gibi serbest İş sahiplerinin ödeyecekleri vergiler bu yıl da gelecek yıldan pek fazla olmayacağı benzer. Oysa, Hükümet bütçe gerekçesinde, bu yılların geçen yıla göre en az 200 Milyon lira fazla vergi vereceklerini hesaplamıştı.

Rakamlar üzerinde biraz daha düşünürse şu da görülecektir: Geçen yılın Mart ayı gelir vergisi tahsilâtından, bu yıl 32 Milyon lira daha fazla para toplanmıştır. Karşılık paralar dışındaki diğer gelirlerin fazlalığı ise sadece 61 Milyon lira. Oysa geçen yılın Mart ayı, vasıtalı vergilerin çok düşük olduğu bir aydı. Bu ayda Tekel İdaresi Maliyeye sadece 4 milyon liralık gelir devretmiş, şeker ve akaryakıtlardan alınan vergiler de bir yıl öncesinden oldukça düşük kalmıştı. Geçen yılın Mart ayının vasıtalı vergileri tahsilâtı diğer aylar tahsilâtı ile mukayeseli olarak aşağıda gösteril-

SOSYAL ADALET — Altı

Ekonomik durumumuz

miştir :

Mart	Mart	Nisan	Mayıs
1963	1962	1963	1963
324	368	397	452
1963	1963	1963	1963
512	532	472	464
Ekim	Kasım	Aralık	
1963	1963	1963	
480	501	522	

Görüldüğü gibi 1963 Mart ayında toplanan vasıtalı vergiler tahsilâtı yılın diğer aylarına ve hatta 1962 Mart Haziran Temmuz Ağustos Eylül ayına göre çok düşüktür. Böyle bir ayın bu çeşit gelirlerinden sadece 261 Milyon liralık fazla tahsilât yapılması durumun vahametini göstermeye yeter.

BUDANAN VERGİ TASARILARI

Normal gelirlerde tahsilât düşüşlerken, Meclislerde hükümetin limit bağladığı vergi tasarıları esaslı şekilde budanıyor ve Başbakanın Mart ayı sonuna kadar çıkmazsa teklif edildiği söylenildiği ek vergileme tedbirlerinin kanunlaşması uzadıkça uzuyordu. Özellikle toprak ağaları ile büyük emlak sahiplerine pek kıyamayan hükümetin getirdiği, ziraat kazanç ve emlak vergileri kanunları bile, Millet Meclisince insafsız (!) bulunarak kırılıyor, ama geçimi güçleştirecek vasıtalı vergi tasarılarında hafifletilme şurda dursun hazen hatta arttırmalar yapıyordu.

TOPRAK SAHİPLERİNİN VERGİLERİ

Hükümet, Meclise fazla misanahalı bir Tarım kazançları vergisi getirmişti. Ama, bizim Yasama Organlarımız bu sınıfa karşı çok sefkatli. Bu sefkatle harekete geçen Millet Meclisi özel komisyonu kanundaki vergileme ölçülerini küçültüp vergi dışı kalan alanları büyüttü. Meselâ, sadece 300 dönüm buğday, 150 dönüm pamuk ekenler vergiye tabi tutulacak şekilde tadilat yapıldı. Ama bununla kalmadı, Hükümet bu alanda vergi gizlenmesine mani olmak için ekilen dönüm veya hayvan, ya da ağaç başına bir enaz vergi konulmasını öngörmüştü. Millet Meclisi Komisyonu bu enaz vergiyi de bir hayli azalttı. Örneğin 1500 dönüm buğday eken bir çiftçi hükümet tasarısına göre yılda 4500 lira gelir vergisi ödeyecekti. 1500 dönüm ekim yapabilmek ancak 3000 dönüm toprağa sahip olmakla mümkün. Şu hale göre 3000 dönüm buğday ekilen toprağına sahip olan bir toprak ağası, ayda sadece 375 lira vergi ödeyecekti. Bu kadar vergiyi örneğin 1700 lira maaş alan bir memur da ödediğine göre ölçü bir hayli insafiydi. Ama komisyon-

lunu yeterli derecede hafif görmemiş olacak ki değiştirdi. Şimdi tasarının eski şekline göre 1500 dönüm buğday eken, yani 3000 dönüm toprağı olan bir mükellefin yıllık vergisi 4050 liraya indirildi, yani ayda 337,5 liraya. Gine meselâ, 500 dönüm pamuk eken bir toprak sahibinin ödeyeceği vergi hükümet tasarısına göre 3000 lira iken, komisyon bunu 1000 lira eksikliği de 2000 liraya indiren bir formülü kabul ediyordu. Böylece 500 dönüm Pamuk eken bir toprak sahibinin ödeyeceği yer örneğin 1150 lira maaşlı bir memurunkinden daha az olacaktı. Olacaktı. Olacaktı ama, gene de Hükümet Tarım kazançlarını vergilendirdiği iddia edecek, gene de toprak sahipleri «Vergiler çok ağır» diye sanki gelire «uygun bir vergi alınmıyorsa» diye yakınılarını sürdüreceklerdi. 1000 dönüm toprağı olan, bunun her yıl 500 dönümüne buğday, eken bir toprak sahibinin vergisi ise 20 lira yevmiyeli bir işçininkinden az oluyordu.

Ama Millet Meclisi Genel Kurulunda bazı gelir grupları lehine işleyen emertliğin daha da arttırdı. Tabii afetler yüzünden bu miktarlarda indirilme yapılması hakkındaki hükümlerle genişletti ki, «En az vergi» hükmü bu değiştirilenden sonra işler mi, bilmiyoruz.

Bununla da kalmadı, Hükümet, 1963 de Tarım Gelirlerinden sadece yılda 30 Milyon lira gelir toplandığını görmüş ve Tarım kazançlarına yeni uygulanan esasların bir yıl önceine de uygulanmasını tasarlamıştı, Millet Meclisi bunu da kabul etmedi. Böylece yılda 8-10 Milyon gelir elde eden büyük toprak sahiplerinin ödedikleri vergi, 1963 yılında, Hükümet buyanına göre, 20 milyon civarında kaldı.

MÜLK SAHİPLERİNE DE

Hükümetin, bir yandan lüks konut eğilimini önlemek, diğer yandan da mahalli idarelerle yıkılmaya yüz tutmuş maliyelerini ayakta tutmak için, ekine çekine getirdiği yetersiz vergi tedbirlerinin sonu da atım kazançlarından farklı olmadı.

Şöyle ki :

1 — Hükümet 1942 yılından sonra diğer konulan arsaların zamanın geçiyle para değerinin düşmesi ve sehtleşmeye paralel olarak değerlendirdiği düşüncesiyle vergiye esas değerlerini bir belli mülde arttırmayı düşünmüştü. Komisyon, arsa sahiplerinin «fakrî haline» acımız olacak ki bu mülhleri yarı yarıya kadar indirdi. Arsa

Arsan Başer KAFAOĞLU

İstifçilerinin arsalarının değeri komisyona göre, örneğin, 1942 den bu tarafa sadece 1,5 misli artmıştır!

2 — Ama arsa sahiplerinin vergi oranlarını arttıran bir diğer tasarı daha vardı. Komisyon onun da tebibına baktı. Getirilen vergiyi, arsalarda tam % 50, «Evet yüzde yetmiş» oranında indirdi.

3 — Komisyon bina sahiplerini de unutmazdı. Hükümetin tekliflerini bir hayli indirerek onlardan da emertliğini esirgemedi. Komisyonun kabul ettiği maddeler Millet Meclisince de onaylandı.

YA DAR GELİRLER?

Ama asıl emertlik gösterilecek dar gelirlilerin vergilerinde komisyon hiç emertlik göstermedi. Gümrük tarifeleri ile gider vergisine, bu arada gaze ve motorine yapılan zamlar aynen, hatta bazan da arttırılarak komisyon dan geçti. Millet Meclisi de bunları hemen hemen değişiklik yapmadan onayladı. Yıkı gene dar gelirlilerin sırtına yüklenmişti.

HANI VERGİ REFORMUYDU!

Vergi tasarıları hele komisyon da uğradığı değişikliklerle o hale girdi ki, hükümetin tekalk adamları bile ona artık reform diyemiyorlardı. Örneğin, Havak Fakültesinde yapılan bir neçer oturumda Plânlama Teşkilâtının Maliye Uzmanı Docent İsmail Türk, bu tasarıların birer reform unsuru olmamasına beraber, 1964 bütçesinin finansmanı için gerekli olduğunu belirtmek bızımızı duydu. Ama lete, dar gelirliye yüklenen bunca yükte rağmen bu ile sızlanamaması, 1964 bütçesinin finansmanı, eniz tahsilât rakamları, Meclislerden geçmesi gelirken yetersiz vergi tasarıları ile tehlikeye düşmüştü. Gelir vergisi taksidinin uzatıldığı ve kurumlar vergisinin bir taksidinin ödendiği Nisan ayında Hazine'nin Merkez Bankasından aldığı avanslar, 500 ile 600 milyon lira arasında oynadı. Piyasaya sürülen para hacmi ise, bir ara 5 milyar 752 Milyon lirayı buldu. Sonra bir miktar azaldı, ama 5 Milyar 700 Milyon civarından pek uzaklaşmadı.

Para genişlemesi ve Hazine açıklarının, piyasada bazı endüstriyel ham maddelerin ktlığına rastlanışının, ithalatta ihracat arasında ortaya çıkan büyük farklarla bir arada düşünülmesi, plânlı bir ekonomi uygulaması şöyle dursun, kararlı ve dengeli bir ekonomiden uzaklaşmış olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Türkiyenin Kalkınma

Atatürk kırk yıl önce Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşlarla parçalanmış kalıntılarından Batı Avrupa'yı örnek alarak endüstriyel bir toplum yaratmağa koyulmuştu. 1938 de öldüğünde Türkiye'yi ayakta durabilecek ve yaşayabilecek bir ekonomiye kavuşturmuş, fakat memleketin sosyal siyasi yapısına yeni bir şekil vermeğe adanmış gayretleri, bu konuda yapmak istediklerinin timsinü sonuçlandırmağa yetmemişti. Her ne kadar arada geçen yıllardaki başarılar küçümsenemezse de, Onbeş Yıllık Kalkınma Plânı'nın 1963-67 döneminde uygulanacak bu ilk kısmı, sosyal-siyasi yapıdaki aksaklıkların, iktisadî istikrarı tehdit ettiği bir başlangıç noktasından hareket etmek zorunluğunda olduğu içindir ki Plân, Atatürk'ün bıraktığı yerden başlanamamaktadır. 1960 ihtilâlinde sonra hazırlanan yeni anayasa, böyle bir işi kanunlarla başarmak kabili olduğu derecede, memleketin siyasi yapısına yeni bir düzen getirmiştir. Eski iki partili sistem, yerini çok partili bir koalisyon ile kuvvetli bir muhalefete bırakmıştır. Dolayısıyla, iktisadî politika da, birbirleriyle birleşmeyen birçok görüşler arasında bir orta yol olma eğilimini göstermektedir. Başlangıçtaki tasarıya göre, Plân'ın hazırlanması işi, Anayasa'nın hazırlanmasında olduğu gibi, bağımsız uzmanlara bırakılacaktı, fakat sonraki gelişmeler sonucunda bu tasarıya göre Plân'ı hazırlayan, Türkiye'nin ileri gelen iktisatçılarından kurulu grup, görevinden istifa etmek zorunluğunu duydu. Şimdiki Plân dokümanı, bu grubun yarattığı eserin, Hükümet tarafından sorumluluğu kabul edilen, tadil edilmiş bir şekildedir.

Yeni rejimin devraldığı ekonomide, Gayri Safi Millî Hasılânın % 40'ini, geçimleri tarıma dayanan ve nüfusunun % 70'ini teşkil eden grup tarafından sağlanıyor, % 14'ü imalât sanayinde yaratılıyor ve % 9'u da kamu hizmetleri ve madencilikten geliyordu. 1950 ile 1960 arasında gayrisafi gelir % 73 artmışsa da yıllık artışlar çok değişkenlik göstermiş, devrenin başlarında % 15 civarındayken devrenin sonlarında % 2-3'e düşmüştü. Fakat bu artışta kişisel hizmetler sektörünün ne rol oynadığı şüpheli olduğundan, daha uygun bir istatistik olarak, devrenin son beş yılının ortalaması için tarım, imalât sanayii, madencilik, kamu hizmetleri ve taşıma sektörlerinin meydana getirdiği gruptaki % 4,7 ilk yıllık artışa bakmak daha doğru olabilir. 1950'lerdeki gelir artışının en önemli kaynağı, işlenen arazinin genişletilmesiyle tarımsal üretimin artması olmuştu. On yılda yakulan ormanların, Devlet arazisinin, sahihsiz toprakların ve köylerdeki ortak arazinin traktörlerle açılması sonucunda, İşlenen arazi 2/3 oranında artmıştı, fakat aynı şeyin tekrarı bugün artık pek imkân dahilinde görünmemektedir. Bu genişleme esnasında hektar başına düşen verime bakıldığında ise üretimdeki artışın bir produktivite artışı ile bir ilişkisi olmadığı görülür. Zira tarım, yapılan arazi hâlâ 2 3/4 yılda bir, hattâ bir kısmı dört yılda bir ürün vermekte, meralarda da fazlasıyla yoğun bir otlamamanın sonuçları açıkça kendini göstermektedir.

Memleketteki gelir dağılımına esasen eşitlik ilkesinden oldukça uzak olmasına rağmen, 1950'lerde tarım sektöründeki ücretlilerin G.S.M.H. daki payları % 7, İktisadî Devlet Teşebbüslerindeki ücretlilerin payları ise % 22 oranında bir azalma göstermiştir. Bu düşüreltil ve aylıklarınınin aleyhine bir yükselme olmuş, bu şekilde artan eşitsizlik, vergi sistemi sayesinde bir kat daha ilerlemiştir; tarımdaki nüfusun % 10'u, yani toplam nüfusun % 7'si, G.S.M.H. nin % 36'ında toprak ve sermaye sahiplerinin refahlarında sıyrıla taltif olunmuş, bu gelirler ise vergi dışı bırakılmıştır. Kişiler arasındaki bu dengesizliklerin yansısı, bugün bile küçümsenemeyecek ölçüde bir bölgearası farklılık devam edebilmektedir; memleketin nisbeten fakir illerinde adam başına düşen tarımsal gelir, millî ortalamanın yarısının bile altındadır ki zaten bu illerde de tarım dışı gelir oldukça küçüktür.

Gelir dağılımında göze batan bütöl: çaptaki eşitsizliğin yansısı, kamu hizmetlerinin dağılımında da böyle bir eşitsizlik yer almaktadır. İstanbul'da 675 kişiye bir doktor düşmesine karşılık, birçok Doğu illerinde ancak 15.000 kişiden biri hekimdir. Aynı dengesizlik, su sağlık koruma, elektrik, sağlık ve taşıma ile ilgili hizmetlerin tümünün dağılımında da görülmektedir. Altı ve altıdan yukarı yaşta ki nüfusun % 60'ının okuma-yazmadan yoksun olmasının acısını, fakir illerde yaşayan vatandaşlar fazlasıyla duymaktadırlar: İller arasında ilköğretim giden çocukların toplam nüfusa oranlarındaki farklar o kadardır ki bu oranlar bir yerde % 1,4, başka bir yerde ise % 11,5 olabilmektedir. Orta öğretimin imkânları ise o derecede kısıtlı vatandaş lehine gelişmiştir ki tahsilatlı bir Türk hemen hemen istisnasız olarak şehirdir. Üstelik köylük yerlerde nakliyat imkânlarının çok kısıtlı olması yüzünden de bu kişiler şehrin dışını bilmezler, bir yabancıyı hayret içinde bırakacak kadar köylü, göçebeyle tanımazlar, derfelerinden habersizdirler. Siyasal faaliyetler, itibar sahibi mesleklerdeki az sayıda insanla iş adamlarının meydana getirdikleri küçük bir topluluğun inhişarında olup, sözde oy gücü çoğunluğu teşkil eden okuma-yazma öğrenmemiş gençler köylüde olduğu halde, bu grubun yaşantıları son bin küsur yılda pek az değişmiştir.

İşte bütün bu sebeplerden dolayı, plâncılar da yalnız başına millî geliri arttırmak ve dağılımını islah etmek için yollar aranmakta yetinmemişle, sosyal yapıya yeni bir şekil vermek için üzerine eğilmek zorunda kalmışlardır; yatırımların, vergilerin, kamu harcamalarının gerek hacimleri, gerekse dağılımları, bu amaçların için de göz önünde bulundurularak tesbit edilmiştir. Öngörülen onbeş yıllık plâni dönemde «sosyal adalet ilkelerine bağlı kalmak» şartıyla yılda % 7'lik bir büyüme hızı, işsizlik probleminin çözümlenmesi ve dış ödemelerde bir denge sağlanması hedef tutulmuştur.

1950-1960 dönemindeki onbir yılda, artan tahıl üretimi sayesinde, sabit istihsal amilleri fiyatlarıyla mil-

plânı : Birinci beş yıl

J. K. EASTHAM

li hasılda % 70 oranında bir yükselme kaydedilmiş ve sonuç olarak da Anadolu halkının müdeleri uzun zamandır tatmadıkları bir tokluk dayanmıştır. Fakat çen yatırımlar, makineler, teçhizat ve inşaatı giden harcamalardır. Tarım makinelerine yapılan yatırımların ise hepsi üretimi arttırmayı nitelikte olmaması, diğer yandan, gerçekten üretimi arttırmakta etkili olan bazı yatırımlar kayda geçmemiştir. Uyarılmış yatırımlara gelince, Anadolu'nun eskiden olduğu gibi yine büyük bir tahıl ihracatçısı olabileceği gibi pek gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bir varsayma dayanarak silotlara yapılan aşırı büyüklükteki yatırımlar göze çarpmaktadır. Bu dönemde kayda geçen yatırımlar, G.S.M.H. nin % 9 1/2 sı ile % 16 sı arasında oynamış, bunun da % 1 ilâ % 3'ü yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmiştir. 1950-60 dönemi hakkındaki bu bilgilere dayanarak, % 7 ilâ bir büyüme hızının gerçekleştirilmesi için G.S.M.H. nin % 18,4 ü kadar bir brüt yatırım hacmi gerektiği hesaplanmıştır. Gerçi bu rakam yüksek olmasına yüksektir, fakat 1950 lerde gerek kayda geçmiş, gerekse kayda geçmemiş yatırımlara bakılacak olursa, muhtemelen buna yakın bir oranla karşılaşılabilecektir. Önemli olan, 1960 ların ortalarında hüküm süren oldukça farklı şartlar içerisinde, geçmişteki tecrübenin tekrarlanıp tekrarlanmayacağıdır.

Bu makro hesapların dışında da ekonomi Plân'ında oldukça ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir. Bu iş üç ayrı açıdan yapılarak, onbeş sektörlük bir girdi-çıkıtı tablosuyla birlikte sektörlerin teker teker etüd edilmesi metoduna başvurulmaktadır, ayrıca gerek kamu, gerekse özel teşebbüse ait projeler incelenmektedir. Yangiler yanlıtı olabilir. Söz konusu dönemde kayda geçen sermaye-hasıla oranı hesaplamak gerekirse, bu bil pılan girdi-çıkıtı matrisi, makro seviyede tesbit edilen yatırımları sektörler itibarıyla belirtmekte, toplam talep miktarlarını ise kamu sektöründeki ve özel sektöründeki tüketim, yatırımlar, ithalat ve ihracat ile stoklardaki inş-çıkışlara ayrılmaktadır. Özel tüketim, son on yıldaki gelir elastikiyetine göre tahmin edilmiş, kamu sektöründeki talep ise kamu hizmetleriyle Devlet Teşebbüslerine bütçeden ayrılması beklenen tahsisata göre hesaplanmıştır. Kurulan özel komiteler, sektörler için envanterler yapmışlar, fazla ve kullanılmayan kapasiteyi araştırmışlar ve gereken yerlerde arz ve talep arasındaki farkın kapatılması için üretime mi, yoksa ithalata mı başvurulması gerektiğini incelemişlerdir. Yatırım-hasıla oranları, bir kere de yatırım değerleriyle katma değerler karşılaştırılarak hesaplanmış ve hizmetlerle konut sektörü ve sosyal yatırımlar dışında kalan sektörler için, makro hesapta cümle edilen 2,6 ya karşılık, 2,74 oranı bulunmuştur. Plân'ın ekonomiyi ne derecede istikrarda tutabileceği ise, büyük ölçüde bu rakamların güvenilebilirliğine dayanmaktadır.

Bunlardan başka, bir sağlama daha yapılarak, gerek Devlet Teşebbüslerinin, gerekse özel teşebbüsün

ellerindeki projeler, bir yandan Plân'a ne derecede uygun olabilecekleri, diğer yandan ise ortaya çıkabilecek beklenmedik darboğazların ve önceden kendini belli etmemiş olan bazı ilişkilerin zamanında farkedilebilmesi açısından bir incelemeye tabi tutulmuştur. Yatırımların bölgelerarası dağılımını tesbit etmede yararlı olacak bilgiler de temin edilmiştir.

Sermaye piyasası diye birşeyin emarelerine pek rastlanılmayan bir memleketinde, tarıma yapılacak özel yatırımların çoğunu içine almaksızın G.S.M.H. nin % 18,4 ü cesametindeki bir yatırım haddi, mali kaynakların harekete getirilmesinde ciddi bir problemle karşılaşılması durumunu yaratabilir. Aralarında fark gözetilmeksizin kendilerine banka denilen birçok müessesese mevcut olmakla beraber, bunlardan pek azı İngiltere'deki anlamında ticarî bankacılıkta uğraşırlar. Buna karşılık bu kurumların işleri, uzun vadeli kredi ve finansman işleri olup, daha çok «finance corporation», «holding company» ve «building society» denilen mali kurumları andırırlar. «Müessesesevi» diyebileceğimiz yatırımlar daha çok sigorta ve emeklilik fonlarından yapılır ki bu fonlar da ya devletin idaresindedir, yahut kooperatif şeklinde işletilirler. Bunların bazıları gayrimenkullere yatırım yaparlar ve hattâ yapı işlerinde spekülasyonla iştirak ederler. Bu kaynakların büyük bir kısmı otellere ve lüks apartman katlarına alınmıştır. Fakat ileride eğer iskân işlerinde «sosyal konut» a gidilir ve dolayısıyla bu alan daha az kâr getirecek olursa, söz konusu fonlar kendilerine başka yatırım sahaları arıyacaklardır.

Faiz hadleri yükseltilir. Her ne kadar kârların bu hadlere dayanacak kadar yüksek olduğu anlatılırsa da, ithalat işlerinin finansmanında alınan faiz % 20 ye yaklaşmaktadır. Sanayinin finansmanında faizlerin % 8 civarında olduğu söylenir, fakat küçük firmaların bu ruyiçte verilen kredilerden faydalanıp faydalanmadıkları şüphelidir. Tesisat yenileştirmek için uzun vadeli finansman sağlamak güçtür. Diğer yandan, geçmişte bu iş için kısa vadeli kredilere bile başvurulduğu söylenirse de, birçok alacaklı bu isten zararlı çıkmıştır. Köydeki kredi veren kimseden borç alan bir çiftçi ise % 20 yi herhalde pek mütevazı telâkki eder.

Plânetar, ilk beş yıllık plânlı dönemde işsizliğin hiç değilse azalacağını dahi ümit etmemektedirler, zira açılacak yeni iş hacmi, iş arayanların sayısındaki artışı ancak karşılayabilecektir. Köy ziraatinin bu kadar geniş yer tuttuğu bir ülkede işsizlik, yaygın bir eksik istihdam kıyafetine bürünmekte ve ayrımlar, tamamlar yapmak görünüşte imkânsız olmalda birlikte, Türkiye'deki tarım sektörünün fazladan barındırdığı ve düz işçi niteliğindeki nüfus hakkında yapılan çetilli tahminler 750.000 ile 1.250.000 arasında rakamlar vermektedir. Dolayısıyla, ileride yapı işçisi temininde bir güçlük olmaması gerekmektedir, fakat vasıf-

lı işçilikte darboğazlarla karşılaşılması pek muhtemeldir. Gerek iş esnasında, gerekse işten önce teknik eğitime ayrılan harcamaların artması bile, beş yıl içerisinde günümüzün gerektirdiği hünere sahip işçilerin sayısında önemli bir artış yaratamaz. Tarım sektörü, onbeş yılın sonunda bile, devam eden nüfus artışı karşısında toplam nüfusun % 70 i yerine % 60 ını istihdam edebilecekse de, bugünkü sayının % 10 fazlası kadar işçiye çalışma alanı olacaktır. 1977 deki tahmini 19 milyonluk çalışan nüfusun 3 milyonunun saymayide, 5 milyonunun da hizmetler sektöründe yer alması beklenmektedir.

Dış ticarete gelince, ödemeler dengesinde Türkiye aleyhine yer alan dengesizliğin azaltılması yolunda da yine önümüzdeki beş yıl içinde pek ilerleme olması mümkün değildir. Plân'ın gerçekleştirilmesi için büyük ölçüde ithalat yapılması gerektiği halde, ihracatın, gerekli ithalat kadar hızla artacağı beklenmemektedir. Önümüzdeki beş yılda ihracatın % 30 artacağı, bunun 3/4 ünün tarım sektöründen sağlanacağı ve geride kalan kısmının da mamül mallar ihracatındaki bir % 50 artıştan geleceği tahmin edilmiştir. Fakat bütün bunlar bile, şimdiye kadar çüzi miktarlarda ihraç edilmiş mallara dış pazarlar bulunmasına bağlıdır. Diğer yandan, gerçi Türkiye son birkaç yıldır Yunanistan'a akan turist selinin gelecekteki uğradığı olabilir ve Türkiye'de turizm gelişmesi için imkânlar gerçekleşen muazzamdır, fakat turistik gelirler ancak yardımcı olabilir. Yakın bir gelecekte Türkiye'nin içinde bulunduğu durumun değişmesinde bunların, bir dönüm noktası yaratacak nitelikte olması beklenemez. Sermaye ithalatındaysa 1967 yılına kadar % 20 çevresinde bir düşüş beklenmektedir.

Genel olarak, Beş Yıllık Plân, çok usta ellerden çıktığı intibamı vermektedir. Plân'ı teşkil eden unsurların bir araya getirilmesinde, bunların birbirleriyle ve meydana getirdikleri bütünlüde tamamen bağdaşmalarına, yani tutarlı bir plân yapılmasına son derece ihtimam gösterildiği aşıkârdır. Yalnız ne var ki, hiçbir plânın, dayandığı bilgi kaynaklarından daha güvenilir olmasına imkân yoktur. Beş Yıllık Plân'ın dayandığı bilgilerin kalitesini de kestirmek mümkün değildir, zira memlekette yayımlanmış istatistikler oldukça yeterli olduğu gibi, bunların dışında plâncıların kullandığı ve ihtiyaca göre alet acele hemen oracıkta toplanmış olması gereken bilgiler için de kaynak belirtilmemiştir.

Plân'da, yaratılması ümit edilen sosyal değişim, yatırım ve üretim hedeflerinden daha temel bir unsur olduğu halde, bu konuda, alınacak tedbirler için belirli tekliflerin yerini, gerçekleşmesi arzulanan sonuçlarla ilgili pek genel dilekler almaktadır. İdarî yapı ve yönetimde köklü bir reorganizasyon öngörülmektedir, zira bugünkü sistem, bir yandan karar verme mekanizmasını aşırı derecede merkezileştirmiş, diğer taraftan, merkezden uzaktaki üç noktalarda işlerinde yeterli miktarda yol gösterilmiştir. Aynı zamanda bilhassa eğitim, kamu sağlığı ve toplum kalkınması hiz-

metlerinde öngörülen genişleme, daha fazla sayıda personel ve daha büyük harcamalar gerektirecektir. Bunları karşılamak için vergi gelirlerinin yılda % 13, toplam devlet gelirlerinin ise yılda % 9,4 artması, yani devletin G.S.M.H. nin % 14,6 sını değil, % 17,3 ünlü ele geçirebilmesi gerekmektedir. Vergi reformundan pek sık bahsedilmesine karşılık, neler yapılacağı konusunda ayrıntılar belirtilmemektedir.

Atatürk'ün kurduğu ve Menderes rejimi tarafından kaldırılan Köy Enstitülerinin yeniden canlanması anlamına yaklaşan Toplum Kalkınması Merkezleri, sosyal plânlamanın uygulanmasında resmî mercilere bir hareket ortamı sağlayabilecek, halkın gönüllü olarak bu işlere katacağı yapıcı güçleri kanallı edilecektir. Nüfus problemine gelince, doğumların bugünkü hızı devam ederken çocuklardaki yüksek ölüm oranını düşürmek için sarfedilen gayretler, yükselen hayat standartlarına erişmek için mevcut bütün ümitleri yok edecek nicelikte bir nüfus artışına yol açabilir. Dolayısıyla, geçmişteki nüfus politikasının fersî kabul edilerek, halk gerek aşırı milliyetçi, gerekse dinî çevrelerin buna gösterdikleri tepkilere rağmen, doğum kontroluna özendirecektir.

Toprak reformu yapılması için ileri sürülen teklifler iyi niyetli bir takım dilekler olmaktan ileri gidememektedir: Zaten küçük parçalar halinde olan arazinin gitgide bölünmesine engel olunmalı, dağıntık şekilde yer alan küçük tarlalar birleştirilmeli ve aşırı büyüklükteki emlak, işletmeye uygun büyüklükte birimlere taksim edilmelidir. Diğer yandan, ihtilâlde arazilerinin çoğu ellerinden alınan toprak ağalarının eski toprakları, sonradan çıkan kanunlarla kendilerine geri verilmiştir. Fakat otlakların rehabilitasyonu, hayvanlığin islahı, yeniden ormanlaştırma, sulanan arazinin genişletilmesi ve köylerin elektriğe kavuşturulması için düşünülen tasarıların ele alınabilmesi için toprak mülkiyeti problemlerinin çözülmesi gerektiği şüphesizdir. Bütün Orta Doğu memleketlerinde olduğu gibi Türkiye'de de iktisadî ve siyasî bir istikrarın sağlanması yolunda atılması gereken ilk adım, çiftçi köylünün derdlerinin bir çözüme bağlanması olacaktır.

J. K. Eastham
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ANKARA

1 1961 fiyatları ve döviz kurlarıyla aşağı yukarı 1.140 milyon (İngiliz) Sterlinde 2000 Sterline bir artış olmuş. 1950 den 1960 a kadar adam başına düşen gelir de % 30 artarak 60 Sterline yükselmıştır.

Not: Bu yazı Economic Journal'ın Mart 1964 sayısında çıkmış; editörlerinin ve yazarının müsaadesiyle Sosyal Adalet'e alınmıştır.

15 Mayıs 1919

Erdoğan BAŞAR

Mondros Mütarekesinden bu yana beş buçuk ay geçmiş. Açlık, sefalet, vurgunculuk ve bir küçüklük azınlığın çalgınlıklarıyla yüklü savaş yılları yerini ihanetlere ve umutsuzluğa bırakmış. Umutsuzluk bir dud-u muannit, bir kalıcı sis olmuş, dört bir yanı sarmış. Memlekete saray rütbeleriyle tapu senetleriyle ve firmalarıyla bağlı olanlar ihanet bayrağını her tarafta dalgalandırmıyorlar. İhanet hiç bir zaman bu kadar kârlı olmamış; ve hiç bir şey bu zamanda ihanet kadar kârlı değil.

Uzaklardan, çok uzaklardan cesur ama cılız sesler geliyor. Antep halkı dövüşüyor. Kilikyalılar teşkilatlanmış, savaşıyor. Kuzeyde, Karadeniz yalılarında insanlarımız var, mücadele ediyor. Her tarafta Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetleri kurulmuş. Davranışlar yalıtılmış, ama parçalı. Sesler tek tek çıkıyor. Millî Kurtuluş fikrine pek rastlanmıyor.

15 Mayıs 1919 günü sabahı kendimi İzmir Kordonunda görür gibiyim. Yunan gemileri yaklaşıyor. Taşat gemileri asker yüklü. Biraz sonra Anadolu toprağına ayak basacaklar. Gelene değil, gönderene hakmalı asıl. İngiliz emperyalizmi kendi çıkarı için komşuyu komşuyla, kardeş kardeşle dövüştürmekte iyice usta. Buraları emniyet elerinde bulundurmamak istiyor. Yunan hükümetini kazanmış. Gelenler emir kulu. Gelmek, ya da gelmemek diye bir seçme yapabilecek durumda değililer. Tarih ağlarını örmlüş, kurbanlarını bekliyor. Üç buçuk yıl sürecek bir kanlı maceranın ilk adımlarını biraz sonra atacaklar.

15 Mayıs 1919 sabahı kendimi İzmir Kordonunda görür gibiyim. Yaklaşan Yunan gemilerini bütün bir şehir, yüreği ağzında, gözüyor. Bir yarı-sömürge haline gelmiş eski bir İmparatorluk büsbütün gözülümüş. Çeşitli unsurların değişik istekleri, tutkuları, korkuları yüze çıkmış. Yarı-sömürge yapıdan en fazla çıkar sağlamış kompradorlar, tam sömürge devrinin getireceği sonsuz soygun imkânlarıyla coşmuşlar. Yerli Rumlar ve diğerleri, gelenlerden çok daha azgın. Gelenler sadece savaşıyor ve halkı ezcek. Soğun ortamını hazırlayacak. Parsayı toplayacak olanlar, ekonomik mekanizmayı ellerinde bulunduranlar.

Eskiden, sömürgeci her sömürgeciye azen, bayrak ticaretin peşinde giderdi. Şimdi yirminci yüzyıldayız. Sömürgeci kapışılmış, sömürgeciye çözülmüş. Artık önde bayrak gidiyor, peşinde ticaret geliyor. Kordon bozu İngiliz, Fransız, en çok ta Yunan bayraklarıyla donanmış. Frenk mahallesini bayram ediyor. Onlarla çıkar birliği olanlar sevinçli. «Biz adam olmayız» lafını özel bir itinayla kullanıma alışkanlığında olanlar kayıtsız. Vall ve Kumandan aldıkları emri yerine getirmekten başka birşey düşünmüyorlar: çıkarmanın edâdisesiz peçmenini sağlamaları lazım. Şehrin asıl sahipleri iri, kızgın, çaresiz gözlerle seyrediyor.

En köflüsü, savaşmış kişilerin halli. Ashuda bütün Cihan Harbî boyuna kendilerine düşen yanmışlar. Galic-yadan Yemen'e, Çanakkaleden Kafkas-yaya onların kanı akmış, onların en güzel yılları haremmiş. Hesabına harbertikleri Alman zabıtlarının, ric'atta yaralı dolu vagonları boşalttı. İçine kurduklarını onlar görmüşler. Galic-yada, karşıdaki siperlerden yükselen «Osman, atma. Sen kardeş, ben kardeş. Harp bitti.» sözlerini onlar dinlemişler. Gene de hiç sarsılmadan, görünülür kırpmadan, bazan çullar ve paçavralar içinde, her zaman yarı ac, yarı sönme kadar sürdirmişler. «Eski düstürlüğü olmuş, ama teslim olmamışlar». Şimdi koca bir şehir, koca bir memleket, gözlerinin önünde, düşmana, yenilmedikleri bir düşmana teslim ediliyor.

15 Mayıs 1919 sabahı İzmirde Kordon boyunda, şimdiki Atatürk heykeli-nin olduğu yerde, genç sosyalist gazete-ci Hasan Tahsin beyi görür gibiyim. Kendi tarihini biliyor, içinde yaşadığı dünyayı az-çok tanıyor, insan haklarına inanıyor; ve İzmir'e çıkanlara karşı birşey yapamıyor. Kordondaki azgınlıklara karşı birşey yapamıyor. Savaş iradesi var, savaş gücü yok. Yalnız savaşılmaz ki. Ama yalnız örnek olunabilir. O anda, o yerde mevcut olan şartlar Hasan Tahsin'in yapacağı şeyi tayin etmiş gibidir. Hasan Tahsinin elinden fırlayıp Efzün alayının ortasında patlayan bombanın sesi bütün yurda yayılacak, yankılar uyandıracaktır ve Hasan Tahsin, hemen orada şehit edilecektir.

Biraz ötede, Konak Önü'nde duran Türk subayları, yorgun savaşçılar,

aynı yalnızlık duygusu içinde, kararsız, bekliyorlar. Kitlelerin bezginliği, yılmılığı etkilemiş onları. Pasaportta patlayan bomba takip eden tüfek ateşleri ortalığı iyice karıştırmış. Şehir sahipsiz değil büsbütün, belli. Sarayın ve Bâb-ı Âlî'nin isteği yerine getirilmiyor; çıkarma hâdisesiz geçmeyecek. Karışıklık içinde, Efzünler da kendilerini kaybetmiş benziyorlar. Subaylara yaklaşıyorlar, sloganı zoruyla onları «Zito Venizelos» diye bağırtacaklar. Herkes Nadir Paşa mı? herkes vall İzzet bey mi? Önce Erkân-ı Harp Miralay Süleyman Fethi bey dikeyiyor: «Kato Venizelos, Yaşasın Türk Milleti.» diye bir bağırıyor ve hemen oracıkta süngüleniyor. Arkadan Doktor Miralay Sükrü bey, arkadan hakakaları. Bunlar milliyetçi aydınlar. Milliyetçiliği tiyatro basmak, piyes yuhalamak biçiminde değil de bir başka türlü anlayanlar. «Yaşasın Türk Milleti» diye sloganı karşısında, hayat bahasına bağırıyorlar. Meydan müfinginde, kürsü nutuklarında, ileri davranışları kösteklemek için milliyetçiliğe sarılmıyorlar: Türk toplumu yabancı çıkarılara daha iyi teslim edilecek için Türk milliyetçiliği taşıyanların öncülleri değil bunlar. Tersine, toplumu her türlü yabancı baskısından, emperyalizmle türlü oyunlarından kurtarmak için aralıksız mücadele edenlerdendir, o ilk şehitler. O günlerden gerilere katılmıyor, yalnız İngiliz Muhibbi Sait Molla, İngiliz ajanı Derviş Vahdedi, Amerikan mandası taraftarları ve benzerleridir.

İzmirde Yunanlıların çıkışı, bir de bu ilk direnmeler mahallî mukavemet hareketlerinin bir millî kurtuluş davranışı haline gelmesini sağlayan kıvılcıklar oldu. O tek tek, parçalı, cılız sesler bir orkestra halinde «Ya İstiklal, Ya Ölümlük» parolası içinde birleşti. Umutsuzluk, yerini yavaş yavaş umuda bırakıyor; çaresiz kızınlıkların yitimi şekillenen savaş kıvrımları oluşuyor. «Gecenin mutlak bir karanlık olmadığı» bir defa daha anlaşılıyor. Karanlığın en fazla yoğunlaştığı İzmir çıkarması, aydınlığı getirecek kuvvetlerin de görünmesini sağlamıştı.

Aynı 15 Mayıs günü Mustafa Kemal de İstanbul'dan yola çıkıyordu. 19 Mayıs'ta Samsun'a ayak basacak. Sam-

Toplu İş Sözleşmeleri karşısında işçilerin durumu ve geleceği

SABAN ERİK

Yol - İş Federasyonu Genel Sekreteri

Toplu İş Sözleşmesi Kanunu yürürlüğe girdiği günden beri sendikalarımız kesif şekilde sözleşme faaliyetlerine giriştiler. Bu gayet tabii bir hâl. Yıllardır beklenen, hakkında türlü dedikodular koparılan bir kanunun yürürlüğe girişi elbette sendikalarda böylesine bir faaliyet yaratacaktı.

Ancak bu alanda en meraka değer husus, sendikaların işçilere elde ettikleri menfaatlerdir. Neden? Çünkü amaç budur da ondan.

Şimdiye kadar, Türk - İş kaynaklarına göre 150, Çalışma Bakanlığı kaynaklarına göre 346 sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşmeler işçilere maddî yönden neler getirmiştir göylece bir bakalım:

Etfbank %15 zam vermiştir. Böylece temel yevmiye yeraltında 9,5, yerüstünde 9 lira olmuştur. Zonguldak maden işçilerine %5-10 zam yapılmıştır. Temel yevmiyeler yeraltında 11, yerüstünde 10 lira olmuştur. Genel Hizmetlerde: Diyarbakır, Batman, Ceyhan belediyeleriyle varılan anlaşmalarda asgari yevmiye 11 lira tesbit edilmiştir. Ege Bölgesi Ağaç, Doğrama, Mobilya Sanayii İşçileri Sendikası, Türkiye Ağaç Sanayii İşverenleri Sendikasıyla yapıldığı sözleşmede asgari yevmiyeyi 10 lira kabul ettirebilmiştir. Askerî İş Yerlerinde, Tütün ve Müskürat iş kolunda saat başına 40 kuruş zam alınmıştır. Ama, asgari yevmiye yine de 11,20 liradır. En dolgun asgari yevmiye Şe-

ker işkolunda koparılmıştır, 14 lira.

Görüldüğü üzere ele alınır müspet sonuçlar yok. Bir kilo etin 9,5 liraya satıldığı bir memlekette 9 lira yevmiye ile işçi çalıştırılıyor. Bu ne derece revadirdir düşünülün gayri.

Bugün en ölçülü kalemlerin yaptığı hesapta asgari yevmiye 32 lira çıkıyor. Demiyoruz ki asgari yevmiye ille de 32 lira olsun. Ama, 9 lira, 9,5 lira, 10 lira 11 lira da günah.

Pekiyl, sözleşmeler neden bu kadar cılız sonuçlar veriyor? Sendikaların durumundan ve tutumundan.

İşçiyi sendikaya inandırmak, bağlamak, bağlı tutmak bir meseledir. Çünkü, işçi, kendisi için, sendikanın taşıdığı mânayı daha henüz tam anlayamamıştır. Çünkü, işçi, her boyadaki sendika aleyhtarlarının, açık veya kapalı şekilde, etkisi altındadır. Bunun için sendikalar, işçilerle bir an evvel sağlam bağlar kurmak amacıyla işçiyi pek bir şey getirmiyen teselli sözleşmeleri yapmaktadırlar. Bu, sendikaların durumudur. Ve, buna, sendikaların işverenlere karşı büyük mücadelelere girişecek maddî güçlere sahip olmadıkları hususunu da ilâve etmek gerekir.

Sendikacılığımızın prensipleri ve tabiyesi yoktur. Sadece, sendikacılarımızın basit bir tutumları vardır. Su-ya, sabuna dokunmamak.. Elde edilen mevkiî muhafaza etmek.. Oysa, gerçekte, sendikacıların yüklenedikleri me-

şunu Hayza müfakati, Erzurum Kongresi, Mısırca Milli, Sivas Kongresi takip edecek ve nihayet Meclis'in kararı ile hareket tüm bir Milli Kurtuluş Hareketi niteliği kazanacaktır. Emperyalizm enzinin ilk Milli Kurtuluş Hareketi budur.

Askerî zafere Yıvanlıların, ektikleriyi yerde, denize dökülmesini de son nefasına ulaştı. Bunun takip eden Yıl-vele siyasi bakımdan bağımsızlığımız ağılandı. Fakar ekonomik bakımdan bağımsızlığı ölümsüz hale getirecek edimler alınmadı.

Toprak reformu yapılmadı. Aşırınayı kurulmadı. Dış Ticaret ve ankaerik millileştirilmedi. Bu yüz-ten milli bağımsızlığın temel ilkesi, ancak hayatin içinde bir maddî toplum ivreyine dayandırılmadı. Kurtuluş vrası kadrolarının bu konudaki usulî iyarlıklarından başka dayanılmaz kalayan bu temel varlık zayıp bir şekil-le, kendiliğinden ve her zaman var o-ru, su habile var olmaktan devam ede-cek bir nitelik zannedilmeye başlandı. Genel kuvvetlere karşı ve nasıl sava-larak kazanıldığı unutuldu. Hızlı kuvvetlerin ve nasıl onı yeniden teht edebileceği göz önüne alınmadı.

Kurtuluş Savaşı kadroları İktidarın

teht hayatına daldıktan ve ihlallerla- dıktan sonra milli bağımsızlık konu- sundaki eski usulî hassasiyetten de eser kalmadı.

Önce gümrükler kaldır: İberasyon çıkarttığı içinde, Mellans altın ve dö- viz stokları tüketim ve lüks ihtivacla- rının giderilmesine sarfedildi. Sonra, T. B. Millet Meclis'in kararını alma- ğa bile ihtiyac duymadan Kor'ye asker gönderildi. Daha sonra yabancı sermaye yatırımları sağlamak için pe- neler atılmaya başlandı. Bu yatırımların beklenildiği gibi gelmediği görülün- ce petrol kaynaklarımız ve yer altı servetlerimiz yabancı sermayeye su- nulmaya başlandı. Yabancıların petrol ihtiyacını petrolle çıkarmak değil, er- karmayıp ellerindeki diğer kaynakların geleceğini sağlamak için aldıkları an- laşıldı. Ve sıfırı tüketicimizin anlaşılma- ca, yabancı yardımı dilemeleği başladı. **Bu yardım, yalnız mali bakımdan de- ğil, siyasi bakımdan da ağır fıkârlık- larla bahsime ve ancak damla dam- la geliyordu. Son zamanlarda açıklan- dığı gibi, bu çok acı fedakârlıklar bazı hava üslerimizin bir mubede mevcut olmadığı halde Amerikalılara kiralan- masına kadar İleri varmıştır.**

Millî Kurtuluş Hareketinin esasla- rına bu kadar aykırı bir tutum, elbet- te, cesitli karşı koymalarla karıştı- lmağa başlayınca da İktidarda diktatö- rölüğe kaymak eğilimi kendini göster- miş; fakat bu eğilim, sahiplerine yara- nmamıştır. Ankara ve İstanbul'daki Ni- san - Mayıs 1960 olaylarının bir ara darhasından faydalanıp kendi daya- nağı zannedildiği Batı Anadolu'ya kuv- vet gösterisi yapmaya gelen Adnan Menderes, İzmir'e bir 15 Mayıs günü ayak basacak kadar gâfllet icindeydi. Ve İzmir'e tam Yunan çıkarma gem- lerinin yanastığı yerde, tam Hasan Tahsin'in vurulup düştüğü yerde çık- cak kadar kayıtsızdı Kurtuluş Hare- ketimize.

İzmir'e işgal kuvvetlerinin çıkart- masından bu yana tam kırk beş yıl geçti. Bu, bir tarafıyla kara, bir tar- afı ile deniz ve yarınlara dönük bir gündür. Milli Kurtuluş için, tek bası- na da olsa, savaşmanın ve ülmenin mümkün olduğunu isbat edenlerin azız hatırası önünde saygıyla eğilirken, milli bağımsızlığımızın hergiz yeniden kazanılması gereken en değerli varlı- ğımız olduğunu unutanlara hatırlat- mayı faydalı buluyoruz.

selelerin halli, yüklendikleri görevin ciddiyet ve vakarını anlamalarına bağlı. Sendikacılık nedir? Sendikacılık, asıl mânada, Sosyal adaleti kurmak ve onu korumaktır. Sosyal adaleti kurarken bu hareketin bütün kişileri ve tüzel kişileriyle bağdaşmaktır. Sendikacılığımızda bu hiç yoktur. Sendikacılığımız kurudur. Kısıktır. Siniktir. Bu da sendikacılığımızın tutumu işte.

Hiç ötesi yok, gerçek sendikacılar sefalet ve cehaletin karşısına en amansız şekilde dikileceklerdir. Bu iki illetin bütün sebeplerini teşhis edeceklerdir. Bunun için de memleketin sosyal, ekonomik ve politik yapısını iyice inceleyeceklerdir. Bu, onların boyunlarına borçtur. Aksi halde, işçilerin durumu gelecekte daha da kötüdür. Bu besbelli.

Neden belli?

Perşembe'nin gelişi Çarşamba'dan bellidir. İçinde bulunduğumuz ahvalden belli.

Fiatlar günden güne yükseliyor mu? Evet...

İşsiz sayısı sosyal rahatsızlık verecek sayıda mıdır? Hem de nasıl...

Nüfus artışını bağlayacak ölçüde iş sahası yaratabiliyor muyuz? Hayır....

Memleketin dış ticaret açığı, bütçe açığı var mıdır? Evet.

Bu soruların suallere verilen cevaplar meseleyi aşikâr şekilde ortaya koyuyor işte. Bu gün yapılan sözleşmeler, işçiye refah, huzur ve emniyet getirecek kıvamda olmadığı bir yana.. mevcut şartlar içinde, önümüzdeki yıllarda daha tatminkâr sözleşmeler yapmak imkânları da yoktur. Ve, hem de hiç yoktur.

Şu halde çıkar yol nedir?

Çıkar yol, ekonomik ve sosyal gelişmeler sağlamaktır.

Ya nasıl?

Bakacağız: Neden dış ticaret açığı var? Çok mal alıyoruz, az satıyoruz da ondan. Bu neden? Sanayimiz gelişmiştir de ondan. O halde sanayileşmemiz lâzım. Ama uydurma ve düzmece sermaye yolları ile, muayyen kişileri zengin etme yolları ile değil.

Bütçe niye açık? Devlet giderleri, gelirlerinden daha az da ondan. Çare? Giderleri kısma, gelirleri arttırmak. Giderleri kısma için yemlikleri kaldırmak, lüksü vesair israfları önlemek lâzım. Gelirleri arttırmak için: Dürüst vergi toplamak, para getirecek bütün imkânlarımızı kullanmak, devlet gelirlerini şahıslara peşkeş çekmemek, dış ticaret bütün milletin kazancına göre düzenlemek lâzım.

Neden işsiz sayısı çok yüksek? Neden nüfus artışı bağlayacak ölçüde iş sahası yaratılmıyor? Sermaye yok. Sermaye sahiplerinde yürek yok. Memleketin geleceğine karşı, kazanç bakımından güven, ama dolayısıyla, vatandaşlık bakımından ilgi yok. Realitelere göre devletçe düzenlenmiş ve uygulanmasına geçilmiş plân yok da ondan.

Bu lâzımları anlayacağız. Bu lâzımları bütün işçiyi anlatacağız. Bütün millete anlatacağız. Parlemtentunun hükümetin tutumlarında bu lâzımlara göre davranış bekleyeceğiz. Varsa, onları destekleyeceğiz. Yoksa, onlardan bu davranışı isteyeceğiz. Dinlemezlerse, yine isteyeceğiz. Yine isteyeceğiz... Yine isteyeceğiz.. Taaa dinitene kada ya da dinleyenler gelene kadar. Ve zaten biz işçi olarak bu lâzımları anlamış..plânını, programını, tüzüğünü on göre hazırlamış.. Ona göre niyet ve karar bağlamış teşek külleri her ahvalde destekleyeceğiz. Niçin? Öyle lâzım gitir de onun için. Başka türlü nüyetimizle amelimizin bitmediğini gösterir de onun için.

Mutlulukl ara gebe günler

İnsansız hiç bir yerin, hiç bir şeyin tadı tuzu olur mu? Dünya, insanlarla güzel. Eyler, insanlarla sevilir. Caddeler, insanlarla dolup taşığında eadde. Malkınalar, insanlar başlarında olduğunda daha heybetli. İnsanlar, çalıştıklarında daha insan, sevdiklerinde daha insan ve sözün kasası karınları doyduğunda da daha insan oluyorlar.

Bence, insanlar için çalışmak, insanların mutlu yarımları için insandan yana olmak, bunun için uğraşmak, daha insan olmanın birinci yoludur.

Bunları niçin yazdım, biliyor musunuz? Şimdiye kadar eli kalemi tutan biri çıp ta, emekten, emekçiden yana iki satır yazmışsa, iki çift laf etmişse, hemen hâkimde kovuşturma açılmış ve mahkeme kaplarına götürülmüştür. Çıp bir yargı organı yürütücüsü de, işin aslını astarını araştırıp, "Bu yazılıp söylenenler doğru mu? Eğer doğruysa, bu emekçileri zor durumlara sokanları, emeklerinin haklarını vermiyenleri çağırıp, onların ifadelerini almalı, haklarında da kovuşturma açmalı" dememiştir. Böyle diyenler, düşünenden olmuş, olmuştu belki anıma, tek tük.

Şimdi gelelim bugünlere ve gelecek günlere. Artık memleketimiz, ahşterini koruyan aydınlarla mutlu yarımlara emin adımlarla gitmektedir. Şimdiye kadar aydınlarla emekçileri karşı karşıya getirmek istemişler, emekçi ile, emekten yana olan aydını birbirine düşman gibi gösterip, işçilerin hep böyle kalması yollarını tutarak, kendi çıkarlarını yürütmüşlerdir. Ve emekçi kütleleri, türlü türlü yollardan kandırılıp aldatılarak geri bırakılmıştır.

Artık paydos! İşçiler yalnız değildir. İşçilerin ya-

ında aydınlarda da var bugün. Günde on lira gündelikte çalışan ve bu on lira gündeliğinin iki lirasını vergi ödeyen işçilerin, işte o iki lira vergileri ile okumuş bulunan aydınlarda, bu işçilere borçlarını ödüyorlar, emekten ve emekçiden yana olma.. Bu borç ödeme, onların için insanlık borcudur. Bu borç ödeme, onların daha insan olma borcudur.

Bunları niçin yazdım biliyor musunuz? Bir basın savcı yardımcısı, işçi ücretlerini ödemeyen işverenler hakkında kovuşturma açtığı için.

Artık bir basın savcı yardımcısı var, işçilerin yanında. Ve daha nice nice basın savcı yardımcısı.. Ve nice nice savcılar, doktorlar, mühendisler, kaymakamlar ve avukatlar.

Artık yalnız değil işçiler. Emek güçleri, emekten yana olan aydınlarla daha da güçlenecek. Karanlıklara açılan gerekendi penevelerimizin önlerinde oturup, kaderimizle başbaşa kalmıyacağız. Hergün yeni yeni safalarda sökecek, hergün bir başka gün olarak ve hergün güneş yeniden doğacak. Ve her sabah çocuklarımız eteklerimizden tutup, yirmibeşer kuruş defter, kalem parası isterken, başımız dik, yarına daha güvencle bakacağız.

Gelecek mutlu günlere inanıyorum. Ve inanıyorum ki, çiçekli sakslar gibi güleçlikler dolduracak evlerimizi. Çocuklarımızı geniş, bol güneşli bahçeleri olan okul sıralarında daha mutlu, kardlarımızı, çiçekli basma entariler içinde daha güzel ve neşeli, kendimizi işçilerin başında daha iş garantisi içinde ve daha insan olarak göreceğiz.

Gelecek mutluluklara hiç kimse engel olamayacaktır. Bu, insanlığın alışdır. Bu, insanların iyiyi, güzeli istemesi, insanca yaşama arzudur.

Kemal ÇİFTLER

«Yaa benim kardeşim! İyi mi?»

Sina PAMUKÇU

Yapı-İş Başkanı Fıkara Tahir'in deyimleriyle, benim kardeşim, hiç boş değil işler; Senin anlayacağın, işçiler için hiç boş değil işler. Sanayi işçileri için, tarım işçileri için. Toplu İş Sözleşmesi düzeninde girmişiz, Bayram gazetesinde çıkan haber şöyle diyor: «Bugüne Kadar 320 Toplu Sözleşme imza edildi.

«Ortalama olarak 2 ve 3 yıl süreli olan sözleşmeler 40 bin işçiyi kapsamaktadır. (...) Yürürlükte bulunan Grev, Lokart ve Toplu-İş sözleşmesi düzeni, Türkiyemizdeki işçi-işveren münasebetine yeni bir ruh getirmiştir.»

Hele hele!

Ne kolay böyle büyük laf etmesi, benim kardeşim, ne kolay. Hele işin içine rufalleri de karıştırınca; Benim bildiğim kadar pek yeni bir şey yok ortada. Eskisi gibi anası ağlamaktadır sanayi işçisinin. Tarım işçisinin halini ise hiç sorma. Çünkü ne şor-talıdır, ne de Tarım İş Kanunları çıkmıştır.

Hey gdi idealist Çalışma Bakanı, hey! Bakan olunca nasıl da uydu o düzene :

«Devlet Üretme Çiftliklerindeki işçilerin Sendikası, Devlet baba ile toplu iş sözleşmesi yapacak da, bu sözleşmeler Hükümete yol gösterecek de, bunun üzerine Çalışma Bakanlığı bir tasarı hazırlayacak da » buyurmuşsunuz. Nasrettin Hoca hesabı!

«Bölge Planlama Dairesinin açıkladığına göre en düşük işçi ücreti Çukurova bölgesinde ödeniyor. Çukurova'ya yüzde 97 Özel Sektör hâkim.»

Bir ülkede, en düşük ücreti alan işçiler için çıkacak Kanun çıkartılmıyor, bunların durumuna baş öncelik verilmiyor da, yok Lâle haftası, yok Turizm imiş, yok hamalları sırtlarında yüklerle ana caddelerden geçirtmiş yelim turistlere ayıp oluyormuş, den-di mi, anla ki, benim kardeşim, toplu iş sözleşmesi düzeni falan da boş şey.

Bayram gazetesinden atalım başka bir bölüm :

«Bu sebeble, San Fransisko'yu takiben 1948'de Pariste Birleşmiş Milletler Üçüncü Genel Kurul toplantısında ifadesini bulan İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Beyannamesinin arkasından Avrupa Konseyinin 1950'deki antlaşması gelmiştir. Bütün bu çalışmalar, insanlığın haysiyet ve liyakatı konusundadır.

«Fakat bir de iktisadi konular vardır. Zamanımızda, milletlerin dertleri, bir taraftan, haysiyetli ve hür yaşama idealinin gerçekleşmesi yollarını da görülürken, bir yandan da sosyal ve iktisadi şartlarla doğmaktadır...»

İyi mi?

İnsanlığın haysiyet ve liyakatı konusundaki 1950 Avrupa Konseyi Antlaşmasına göre en düşük ücret Çukurova bölgesinde ödeniyor. Bir taraftan, hür yaşama idealinin gerçekleşmesi için önce toplu iş sözleşmesi yapıp sonra Tarım İş Kanununu çıkarırken, öte yandan Çukurova'ya yüzde 97 Özel Sektör hâkim kılınmıştır. diye kendi kendime konuşarak giderken Lastik-İş Sendikası önünde bir grup işçinin,

— Önce, şunu gazetesine verelim, sonra Lastik-İş'e (Sendikaya) çıkarız, diye aralarında konuştuklarını duydum. Ellerindeki kâğıt parçasını, hiç ama hiç değiştirmeden, aşağıya alıyorum :

«. Gazetesi mesul müdür-lüğüne. Bu memleketin evladı olmak sıfatı ile serbes kürsüden faydalanma mızı rica ediyoruz Aşağıda isimleri yazılı arkadaşlarımız Ramî topçular kızı cad. N. . . . de kurulu lastik fabrikasında çalışmaktayız bütün arkadaşlarımız en az 1000 er lira alacaklı olmalarına mukabil patron şimdi de işçilerine iş vermemektedir. Kanun ve nizamı dışında yapmış olduğu doğrudan doğruya lokauttır. Patrona kanun dışı lokaut yasak olduğuna göre lastik fabrikası işvereni kanunsuz lokaut yapmayı kimlere güvenerek yapmaktadır trio lastik fabrika sı grevinde kanunsuz grev ilan ettin diyip sendika genel başkanımızı tey-kif ettiren bölge çalışma müdürü bugün eli kolu Bağılı nedir neden harekete geçmiyor ve neden 87 işçinin ekmek parası ile oynamasına seyrel kalıyor önümüz bayram iki bayramı işçilerine zehir eden işveren hakkında kanunî muamele yapabilecek yetkili bir merci yokmudur ilgilileri uyar-mak hakkımızdır. Saygılarımızla.»

İyi mi?

Türkiye'de kaç 87x87 işçi, işverenlerinden alacaklıdır? Bu yazıyı okuduğumuz gün, alacaklı olmalarına «mukabil» kaç 87x87 işçi işinden atılmaktadır? İyi mi? o 13'üncü madde yok mu o 13'üncü madde ve ona benzer maddeler? maddelere göre, utanmadan, çekinmeden, hiç bir vicdan azabı duymadan, bunların çoğu ço-

cuğu vardır demeden, aç kalırlar diye düşünmeden, kışın hava soğuktur demeden, «keyif benim değil mi? İsteddiğimi yaparım.» diyerekten, işçilerin, bırak iki bayramlarını, yaşantılarını atomluyorum düşüncesini bir an için usuna getirmeden, kaç 87x87 işçiyi işten atan işverenler var? Soran var mı? İyi mi?

Ben neyin düşünüyü görüyorum, biliyor musunuz? İstanbul'a bir Bölge Çalışma Müdürü gelmiş, ama ne Müdür! Bugün ki gibi değil öyle: Tavşana kaç, tazıya tut. Uyumuyor. yemiyor-işmiyor. İşyerlerini dolandırıyor.

«Başka bir iş bulunana değin.» diyor, «hiç bir işçi işinden atılmayacak.» «Bu makinenin güvenlik tedbiri yeterli değil.» diyor. düzeltilemez de bu makinede işçilerim çalışmayacak.» İyi mi? «Bu yaştaki çocuk da iş de mi çalışır mı?» diyor, «hemem bunu en yakın okula yazdırın. Onun yerine de babasını işe alın ve eline geçecek ücret, bütün gerekli ihtiyaçlarından başka, çocuğunu okula göndermeye de yetsin.» «Bu kadın burada ne arıyor?» diyor, «bunun evinde bakılacak çocukları var, onlara bakacak ve eşli ise dönmeden önce evini purl purl edecek.»

Bir de bakıyorum ki, lastik işçileri uzaklaşmış, gazetesinin yolunu tutmuşlar. İyi mi?

— «Heey, diye bağıyorum arkadaşlarımdan. Siz delirdiniz mi? Umur bağladığınız o biçim gazetelerin geçimi, size iki bayramınızı zehir edenlerin verdikleri ilanlardandır. İşiniz yoksa şimdi de bir süre o gazeteyi, para verip, alın, acaba yazımızı bastılar mı, diye, Hindistan'da Gandhi adamları ile birlikte sokaklara yatıyordu, «Yere yatmak.» deyince, şakadan değil, yere düm düz yatıyorlardı. Amerika Birleşik Devletlerinde de şimdi zenciler böyle yapıyor. Herde de baskaları böyle yapacak.. İyi mi?

Yaaa! Benim kardeşim, böyle işte. «Bugüne Kadar 320 Toplu Sözleşme imza edildi

«Ortalama olarak 2 ve 3 yıl süreli olan sözleşmeler 40 bin işçiyi kapsamaktadır. (...) Yürürlükte bulunan Grev, Lokart ve Toplu-İş Sözleşmesi düzeni, Türkiyemizdeki işçi-işveren münasebetine yeni bir ruh getirmiştir.»

«Bölge Planlama Dairesinin açıkladığına göre en düşük işçi ücreti Çukurova Bölgesinde ödeniyor. Çukurova'ya yüzde 97 Özel Sektör hâkim.» İyi mi?

SİNGERDE NELER OLUYOR YA DA İŞVERENİN EGİTİLMİŞİ

Singer grevinde işverenin tutumu geçmişte başka ülkelerde işçilerin işverenlerden çektiıklarını anlatıyor. Singerin sermayesinin Amerikan olması da, ya bir rastlantı, ya da olagan bir sonuç. 1930-46 yılları arasında az mı çekmişti işçiler işverenlerin tutukları gangsterlerden? Amerikan Maden İş sendikasının başkanının odası kendisinin bu gibi hücumlara uğradığını gösteren resimlerle doludur, aynı sendikanın şimdiki uluslararası ilişkiler yönetmeninin tek gözü bulunmasının nedeni başka mıdır, sanırsınız. Bunlarla ilgili binlerce örnek verilebilir.

Usama, «harika delikanlımız» Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'in, aşağı yukarı şu anlamda olan sözleri geliyor:

«İşçilerimiz ve onları temsil eden sendikalarımız eğitim bakımından ve hazırlık bakımından işverenlerimizi hayli geçmiş bulunmaktadır. Bu bakımdan sendikacılarımızı candan kutularken, işverenlerimizi de ikaz eder ve Türkiye'de iyi işveren işçi ilişkilerinin kurulması için onların da bir an önce eğitim ve örgütlenmelerini tamamlamalarını umut ederiz.»

Çalışma Bakanı, iyi niyetlidir, kötü niyetlidir, beni hiç ama hiç ilgilendirmiyor. İyi niyetli ise, ecneblerin dediği gibi, «Cehennemde giden yollar iyi niyet taşlarıyla süslenmiştir». Kötü niyetli ise zaten sorun yok. Ama ortada olan bir neş varsa o da şu: Sendikalar kuzu kuzu eğitiyorlar işçilerini, Meclisten kurt kurt çıkmış kanunlarla, bağlarında anlayış sendikacı Seyfi Demirsoy, işçilerin haklarını arıyorlar. Sonra da ne deniyor? «Aman, işverenlerimizi eğitelim!; Yahu neyi eğitiyor, neyi örgütleyorsun, diye soran da çıkmıyor. İşçi yüksek sesle konuşsa falan madde, kanun-dışı grev, gösteri ve yürüyüş kanunuydu derken güme gidiyor. Öte yandan eğitilip, örgütlenip altı ay sonra işverenlerin çoğunluğunun karşımıza nasıl çıkacağını görmek istiyorsanız bururun Singer işverenin tutumunu inceleyelim:

Sendika (Maden-İş) Mart 1964 tarihinde grev kararı alır ve 275 sayılı kanunun 23/1'inci maddesine göre karşı tarafa bildirerek bu kararı, greve resmen bağlamış olur. Grev resmen bağlanınca da işveren, aynı kanunun 27/2'nci maddesine göre grevci işçilerin «...

yerine, hiç bir suretle, daimi veya geçici olarak başka işçi alamaz veya başkalarını çalıştıramaz.» (Çalıştırırsa işçi başına 500 lira cezası vardır ancak, o da başka sorun.) Ama eğitilen işveren, grev oylamasına gidilecekti. Sıkı Yönetimden izin alınacaktı, derken 10 gün sonra işverine alır mı 30 işçi! Türk-İş'in, Amerikalı dost sendikacılarla takılır ettiği Lobbeyci mi, Lübbeyci mi, nasıl deniyorsa, o sisteme göre çıkan meşhur 275 sayılı kanunda da ancak iki gözçüze müsaade var mı! Sıkı Yönetime göre iki gözçüden başka oralarda kimseler dolamaz mı! 30 işçi grevcilerin yerine içeri girmiş olur. Bir!

Sonra işveren, Sıkı Yönetimin iyi niyetinden yararlanarak der ki, «Yarın bizim fabrikayı gezmeye güzide misafirlerimiz gelecek, greveller güzide misafirlerimizi işe aldığımız yeni işçiler sanır da, sonra onlara hücum mücum ederler, bu bakımdan misafirlerimizi korumanızı arz ve istida ederiz.» Öbür yandan eğitilmiş, örgütlenmiş işveren çevreye bir haber salar, «Yarın Singer fabrikası işçi alacakmış.» diye, Sabahleyin toplanır mı orada 60-70 işçi! İşverenin amacı işçileri birbirine düşürmek, sonra hazır askerler de orada iken grevelleri tutturmak. Gelen zavallı işçiler de (Türkiye'de çalışma durumunun en iyi anında 1.5 milyon işsiz var) iş bulamazız umuduyla işverenin karşısında soruları cevaplandırır: «Tahsiliniz nedir?» v.b. İki!

Eğitilmiş işverenimiz daha neler bilir, neler.

«Sendikasıız işçilerin greve katılmayacaklarını» bildirerek kanunda aykırı propoganda yapar ve sendikasıız grevcilerin işine son verirler. Oysa, ister sendikalı olsun, ister sendikasıız bütün işçiler greve katılabilir. Nedenleri: Anayasanın 46'nci maddesi, 47'nci maddesi; Anayasa'nın 47'nci maddesinin işiği altında düzenlenen 275 sayılı kanununun 17'nci, 22'nci, 61'nci maddeleri. Bütün bunlar göz zöre göre olur ve iki grev gözçüsünün bunu önlemesi mümkün olmaz. Öte yandan Bölge Çalışma Müdürlüğünün «taşına tut, taşıya kaç» hesabıyla ve korkung bir bürokrasi içinde sizin başvurularınıza verdiği sudan cevaplar. Üç!

Yabancı sermaye işvereni Singer iyi örnek oluyor. Başka türdüsünü bekleyebilir misiniz? S.P.

Uyuyan koca dev, uyan!

Madem ki içinde bir ateş var kardeşim. Madem ki bu ateş yakıyor benliğini. Niçin külkremiyorsun bir yarıdağ gibi? Sen, ezilensin ekmeği o'linden alınsın. Küçük çıkarları için seni basamak yapanlar utanmasını bile bilmezler. Oysa ki utanmasını bilmekte bir özelliktir. Nasırlı ellerinin acısını hiç duymadın mı? Nasırlı ayakların sızlamadı mı hiç iş aramaktan? Kapı kapı kovulmaktan hâlâ bıkmadın mı? Kırdan onurunun üstüne bak apartmanlar dikiliyor. Dikilsin. Fabrika bacaları senin eserin. Bacaları tü-tüyor. Tütsün. Milyonlarca araç senin yüzünden işliyor. İşlesin. O apartmanların harçını sen kardan. Hakkın alabildin mi? Sen, diktin o apartmanları bir tayma sen diktin. O fabrikaları sen yaptın. Sen, işliyorsun içinde. Araçları yürüten sensin. Benzini, mazotu, gazı üç bin metre derinden çıkarın, senin o öpülesi nasırlı ellerin. O yolları, köprüleri, kara ağızlı tünelleri, sessiz telgraf direklerini diken sensin. Uygarlık varsa seninle var.. Sen koca bir devsin. Emekçi kardeşim, kocaman bir dev. Eğer ışık yanıyorsa geceleri, çeşmelerden su akıyorsa, soframıza ekmek geliyorsa senin yüzünden. Sen, koc: bir devsin. Ama bu uyku ne? Hadi uyan artık. Bu uygarlık savaşında, bu erdem, bu ahlâk savaşında senin otağın işte, uzat elini al hakkını. Yalnızca «HAK» de bir silkin. Bir silkin de bedenindeki bitleri, pireleri, tahta kurularını, keneleri, sülükleri bir ayıkla. Yani tefecileri, ekmeç ve alınterli hırsızlarını, vicdan karaborsacılarını bir düşür yere. Vicdan ve kiracı olmadan, mevcut Anayasamın sana verdiği hakları iste «ADALET» de «İKTİSADİ HÜRRİYETİMİ istiyorum» de. «Palavraçılar, demogoğlar, vicdan karaborsacıları bugüne dek oylarımızı alıp bizlere sırt çevirdiniz. Bizim pis politikacılara artık basamak olacak durumumuz yok. Kefen paralarımızla milyon olanlar. Milyoner olma yarışına çıkmış, sıyasî maceraperestler durum bakalım. Neye inandığını neye inanacağını bilemeyen manyaklar. İşçiy: ödev için değil bu davranışlarımız. İşçiyi daha çok sömürebilmek için bir b:lerinize yarış ediyorsunuz. Bizi artık rahat bırakın. Gecekondu semtlerine, fabrikalara, inşaatlara, mağazalara, tarlalara, bahçelere uğramayın. Bizler sizin gibi yalancı konuk istemiyoruz» de.. Uyan artık ey koca dev, uyan . uyan artık şu asırlık uykundan!... (

Fethi SAVASCI

SOSYAL ADALET — Onbeş

Olayların balyozu !

Vatanseverlik ve milliyetçilik ölçülerimiz hızla değişmeğe başladılar. Bir vakitlerin göz kamaştırıcı kumaşlarına gerçeklerin güneşi vurduca renklere almakta, ne idüğü belli olmakta. Cıvıdan alınmış bir iyice el-biseliğin bile dayandığı kadar dayanamıyor sahte vatanseverlik ölçüleri.

On gün kadar önce, bu köşede, Kore gazilerinin madalyaları için bir-iki satır yazmıştık. Acaba Kore gazileri göğüslerindeki nişanlara baktıkça neler düşünüyorlardı? Artık hiçbir mânevi değeri kalmamış maden parçalarını iade etmek akallarına geliyor muydu?

Şimdi gazetelerde okuyoruz: Kore Savaşına katılıp yararlık göstermiş olanlar, kendilerine verilen nişanları iade ediyorlar. 1952 yılından beri Kore'ye gidip gelmiş elli bin Türk, dünyanın öteki ucunda ne iş gördüklerini kendilerine sormadılar? Kunuri gazileri o toprakların bugünkü durumundan habertli midirler? Aşağılık bir rejimin düşük düzeninde hürriyetlerini de, haysiyetlerini de kaybettiler Koreliler.

Bunun için mi savaşmıştı oralarda? Ve kimin hesabına savaşmıştı? Kunuri gazileri bir şey daha düşünmelidir: Madalyalar geri verilebilir, can geri verilemez. Kore'den Kıbrıs'a kadar şehit düşen Türklerin canlarını kim geri verecek?

Çoğumuz Kore'de vatana hizmet edildi sanmıştık.. Yanılmışız; hata etmişiz.

*

Daha yakın bir örnek atalım: Kavel Grevi. Bilyorsunuz, Kavel, İstinye yakınlarında bir fabrikadır. Bundan birbuçuk yıl kadar önce işveren haksız davranışlarına dayanamayan Kavel işçileri grev yaptılar. Kendilerine Anayasamın verdiği hakkı kullanmaktan ötede bir nesne değildi yaptıkları.

Anna itham edildiler. Yalnız Kavel grevine katılan işçiler değil, Kavel grevini destekleyen bütün çevreler, aydınlar, yazarlar, gazeteciler itham edildiler. Vatansever geçinen bazı kişiler, bazı yazarlar, bazı gazeteler ve dergiler işçinin hakkı davasını destekleyenleri Moskova'dan gelen rüzgârlara kapılmaktan tutunmuş, memleket ekonomisini haltalamakla, «tehlikeli fikirleri» yaymakla, milliyetçilik ve vatanseverlik duygularından nasipsiz olmakla suçladılar. Kavel işçileri ve onları tutanlar neredeyse vatan aleyhine kayan etmişlerdi. Devletin hükümetin memurları, polisleri, işçileri dize getirmek için çalıştılar. Cop ve sille tokatla işe giriştiler. İşçi ile işveren arasında uzlaşma yolları arayan Çalışma Bakanı bile atabildiğine tenkid edildi. Sert ve gaddar bir tutumla işçi ayaklar altında ezilmeliydi ki, vatanseverliğimiz belli olsun.. Moskova'nın hizmetine girmediğimiz, komünist olmadığımız, milliyetçi olduğumuz Türk işçisinin burununu yerlere sürtmekle ortaya çıkacaktı.

Aradan birbuçuk yıl ya geçmiş, ya geçmemiştir. Ve şu hakikat gözler önüne serilmiştir:

Kavel Fabrikasının ortaklarından bir kısmı Yunanistan hesabına bu memlekette zararlı faaliyetlerde bulunmuş, Enosis hesabına çalışmak yüzünden sınır dışına çıkarılmışlardır.

Demek ki Yunanistan ve Hellenizm hesabına çalışan kişilere karşı Anayasamın kendilerine verdiği tabii hakkı kullanan Türk işçisi devleti polisi, copu, yetkilisi eliyle hırpalanmışlar. Demek ki o zaman gözlerini kapayıp Kavel grevini vatana ihanetle bir tutan, grevi destekleyenleri Moskova'ya hizmetle suçlayanlar, hakikatte bilerek veya bilmiyerek Yunanistan hesabına, Makarios hesabına çalışmışlar.

Demek ki bazı menfaat çevrelerinin koltuğu altında yaşamak için, bilir bilmez, işçi dâvaları aleyhine cephe almak vatanseverlik değildir.

Hâdiselerin balyozu ne düdü anlıyan ve ne de yarım görevlilerin kafasına inmekte devam edecektir. Bu memlekette gerçek vatanseverlik ölçüsünün daha berrak, daha aydınlık görüneceği günler de gelecek. Ve bugün maske takıp milliyetçi ve vatansever rolüne çıkarak perdeyi vuran edenlerin asil yüzleri o zaman görünecek..

İlhan SELÇUK
(Cumhuriyet, 5/5/1964)

Akimlar,

İ NÖNÜ'nün fizik varlığına son vermek amacı ile girişilmiş insanlık -uygarlık dışı bir davranıştan beri yurdumuzda «gericilik» akımına karşı «gericilikle savaş» akımı da hızla güçlenmeğe başlamıştır. Gerçekten; atılan kurşun ile adamı öldürmeğe tam teşebbüs olarak nitelendirilebilecek eylemin asıl amacı, hukuktan çok, uygarlık ve çağdaşlık ülkelerimize yönelmiştir. Düşünenlerimizin ve aydınlarımızın oybirliğine vardıkları tek neden: Batılaşmak - çağdaşlaşmak - kalkışmak - uygarlaşmak yolundaki çabalarımıza gericilik ile karşı koymak isteği biçiminde gözükten bu fanatik ve bilimsiz davranış başta Adalet Bakanlığı olmak üzere tüm resmi mercilerimizi uyarmış, bilimsel tedbirlere götürücü bir zihniyet reformuna etken olmuştur. Atatürkçü örneklerin güçbirliği halinde dayanışma örneği vermesi ayrıca unutulmaması olmuştur. Uzatmadan somutlandırmak gerekirse Türkiyemizde bugün bir «gericilik» akımı vardır ve şöyle gözükmektedir: 1 — Din temellerine dayanan bir devlet düzeni istemek, 2 — Türk ırkının üstün ırk oluşu faraziyesine dayanarak, ferdi ya da zümrevi oforite, «efaces» yöresinde birleşmeyi özleyen bir devlet düzenini gerçekleştirmek, 3 — Sermaye diktatöryasını sürdürüp emeği ezmek, biçimlerinde özelleşebilecek bizdeki «gericilik» bu teokrat, faşist - rasist, kapitalist özellikleri ile bazan yalnız, bazan birbirlerine destek olarak gözükmektedir.

1) Dinsel - geriatçı - hilâfetçi - tarikatçi - İslâmcı olabilen dogmatik ve fanatik kafalar bütüncül beşeyanlarını vüdan özgürlüğüne saldırılar şeklinde geliştirmekte, yaymaktadır. Teizm kavramının ateizmin yaşayabileceği hoş görüşünden yokmuş olan bu ortancın kararlık beyinleri kinayeciler, saldırgan tutumları ile halklık ilke ve ilkelimize can düşman kesilmekte, başta ATATÜRKÇÜLÜK ideolojimizin çağdaşlaşmak çabası ile bu devrimi görüşün üst pozitif hukuk kaynağını teşkil eden Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına karşı gelmektedirler. (M. 19) Ayırıcı - bölücü dinsel yollarda teyakküle - kadereci kılmelemeler yaratarak sıkıca taştan su çıkarabilecek leddi ve hayati çalışmaya gücünü potansiyel enerjisi halinde saklı tutan insanlarımızı bir lokma - bir hırkanın bekletmiş, uyutmuş, uyuşturucu durgunluğunda kısır döngüler çizmek zorunda bırakmaktadır. Bu eylemleri ile 430, 677, 1288 sayılı ve Anayasamıza aykırı olduğu bile anlaşılacak, yorumlanamayacak (M. 153) olan devrim kanunlarımızı,

SOSYAL ADALET — Onaltı

DALDAN

I. Türkiye İşçi Partisi, Kimlerin Partisidir?

Halka kulak vermek, halkın tutumunu, durumunu izlemek, halkın herhangi bir olay karşısındaki tepkisini incelemek, benim için yıllardan beri bir alışkanlık haline gelmiştir. Gözlemcilikimin farkına bile varmam. Her olaya, herhangi bir olay karşısındaki kişinin tutumuna, romanını, hikâyesini yazacakmışım gibi bakarım. Olay, ya da kişi, gerçekten yazılmaya değer bir gözlemse, yine elinde olmadan gülerce zihnimi kurcalar. Yazacaksam, yazılmaya değerse, yazmadan edemem. Öyle sanıyorum ki, bütün yazarlarda bu hastalık vardır. Yazar için gerekli bir hastalık. Halka kulak verirken, halkın durumunu, tutumunu izlerken, halkın herhangi bir olay karşısındaki tepkisini inceleyen, bir yazar, önyargılara kapılmamalıdır. Kişiyi ve olayları, kişinin olaylar karşısındaki tepkisini, bu tepkinin toplumun içinde meydana geldiği kaynaşmayı; görmek, yaşıtmak, bir hikâyesinin, bir romanının ilk görevidir. İkinci görev kendi fikir manasını korumak, hak bildiği yoldan ayrılmamak; kişiyi, toplumu daha iyiye, daha güzele yönlendirmek için kalemini ustaca kullanmaktır. Böyle bir alışkanlığı olan bir yazarın birdenbire bir partili oluvermesi, hele günlük politikaya karışmaması, hem güç, hem de çok önemli bir olay: Güç oluyor çünkü, görüşleri, fikirleri partinin görüş ve fikirlerine ne kadar uygun olursa olsun, istiyorsa ki herkes kendisi gibi tipatip düşünsün. Elbette böyle bir şey olmaz. Parti içinde bir parti disiplini vardır ama bu disiplin sağlamak için de söz özgürlüğünden gelen bir tartışma özgürlüğü vardır. Ayrıntılar ilkelere kabul etmeyen zaten partiye girmez. üzerinde tartışmak, konuşmak, çekişmek; bütün bunları bir disiplin içinde yapabilmek, bir partinin gücünü gösterir.

Bu uzun girişten sonra bazı gözlemlerimi yararlı olur umuduyla açıklamak isterim: Türkiye İşçi Partisi, kimlerin partisidir? Bu soruya Türkiye İşçi Partisi Programı Tasarısında açık karşılık var: (Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının tarihi, bilimsel ve demokratik öncülüğü etrafında toplanmış ve omuda kader birliğinin bilinc ve mutluluğuna varmış olan toplumen aydınlar ile ırgatların, topraksız ve az topraklı köylülerin, zanaatkarların, küçük esnafın, aylıklı ve ücretlilerin, dar gelirli serbest meslek sahiplerinin, kasacası emeği ile yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilatıdır.)

Programın bu açıklamasından sonra, Türkiye İşçi Partisi'nin kimin, kimlerin partisidir diye sormak gerekir mi? Ama millet birbirine sormakta. Bakıyoruz, biri çıkıyor: Aydınlar, fikir işçileri için, bunların aramızda işi ne? diye bağırveriyor. Yıllar yılı kendisinin (hali pür melâlini) yazmış çizmiş bir yazarı istemiyor partide. Neden? Bilgisizliğinden. O yazarı okuyamadığından. (Bu komyu «Eylem» dergisinin I. sayısında, «Aydın, Emekçi İlişkisi» başlığı altında inceledim.)

Burada halk olmakla, halktan yana aydın, halkın içindeki aydın olmayı karıştırmamak gerektiğini bir daha tekrarlamak zorundayım. Halkın içinden, ya da bir halk kendi içinden, kendinden yana aydın (yazar, uzman, profesör v.b.) çıkmaz, çıkamazsa, yandı tutuştu demektir. Elinden tutacak kimsesi yok demektir.

II. Aristotaris hazretleri böyle buyurmuş..

İşçi sınıfının tarihi, bilimsel öncülüğü, doktorin bakımından, yine bilimsel bakımdan bir bilimsel gerçektir. Ve Aristotaris Hazretleri böyle buyurmuştur. Hayata, halka karışmadan, yalnız kitapların açısından bakılan kişiler, yanlıyolar. Bilimsel bakımdan değil, günümüzde gerçekleri bakımından yanlıyolar. Gerçi Türkiye'de yüz yıldan beri yer yer, küçük küçük işçi hareketleri görülmüştür. Ama bugüne bir bakalım: Buna kurulmuş sendika var. Bu sendikaların bilerece işçi üyesi var. Kağıt, hangileri asıl kendilerinin olan İşçi Partisi'nin saflarındadır? Türkiye İşçi Partisi'nin saflarına katılan, Partiyi kurmuş işçiler, sendikacılar, bugün gerçek tarihi rollerini oynamaktadırlar. Namuslu yurt görevlerinin başındadırlar. Ama Türkiye İşçi Partisi'ni kurabilmek için fikir işçilerinin, aydınların önderliğine muhtaç olmuşlardır. Memleketin gerçek olanakları budur. İşçisine en az 40 yıldan beri öncülük edecek kişileri, içinden yetiştirme, çıkarma olanağı vermemiştir. Partinin programını bile fikir işçileri (uzmanlar, avukatlar, profesörler) hazırlamıştır. Demek oluyor ki, bugün Türk işçisi önderlik yeteneğine varana dek aydınları nelinden tutmak zorundadır. Türkiye'nin büyük, ağır endüstrisini kuracak Türk işçisini de ondan yana, halktan yana fikir işçileri, aydınlar, eğitmek zorundadır. İşçiler de bu gerçeği görmek, kabul etmek zorundadır. Bu yüzden İzmir'deki birinci büyük kurultayda bazı işçi arkadaşların yersiz çıkışlarını, haksız bulduk. Ama iyimserlikle, hoşgörülülikle karşıladık. Günün birinde tutuklarımızı koparacaklarına yordak, sevindik. Böylesine nazik parti içi tartışmalara girmek henüz erkendir. Parti, bütündür: Aydın, işçi, köylü diye bir ayırım yapılamaz.

Orta çağlarda, Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarına dek hüküm olan bilim zihniyeti, Aristotaris Hazretleri böyle buyurmuştu İbretli. Aristo, yaşadığı çağın en büyük filozoflarından, bilim adamlarından biriydi. O olmasaydı Orta Çağ'dan sonra bilim, ışığa, yenden doğuşa (rönesansa) kavuşamazdı. Bilim basamak basamak yükselir. Hiçbir zaman basamak atlamaz. Sonradan gelişen hayat koşullarından, toplumun gelişme, kaynaşma olanaklarından kopamaz.

III. Şarkta Seyhler, Ağalar; garpta

Kiravathlı zorbalar!

Bu sözler, sövelli çiftçi İBRAHİM EFENDİ'nindir. Bir toplantıda kalktı böyle konuştu, pos beyaz bıyıklarını sıvazlıyarak, Şarkta, seyhler ağalar, garpta kiravathlı zorbalar. İşte memleket gerçeği budur. Halka, seyhlerden, ağalardan, ve de kiravathlı zorbalarından kurtarmak işi, Türkiye'de yüzde beş olan işçi sınıfının ödevi, görevi çok ağır. Bu böyle bir sorumluluk ki, küçük bir yanlış yaparsa, yanlış bir adım atarsa, RUZU MAHSERDE, seyhlerin, ağaların, ve de kiravathlı zorbaların baskısı altında inleyen memleketin yüzde yetmiş yedisini olan köylünün, iki eli yakasındadır. Ne yazık ki, Türkiye'deki işçilerin çoğu -zaten köylüdür, köylülerden şehirlere gelmiş emekçilerdir. bu sorumluluğu duymamaktadır. Asıl bu işçileri çatısı altına toplayan sendikaların çoğu, sen-

DALA

Samim KOCAGÖZ

İlkaclar, liderleri Türkiye'nin gerçeklerine sırtlarını dönmüşlerdir. İşçi Partisi'nin saflarındaki sendikacıların, işçilerin sorumluluğu bu yüzden büsbütün ağırlaşmaktadır. Burada başka ülkelerden söz etmeyeceğim, inat, edip aksini isbat edecek bilgin dostlarımız ortaya çıkabilir. Ama Türkiye'de köylünün desteğini kazanmadan hiçbir parti iktidara gelemez. İşçiler, önce aydınları, sonra da köylüyü hesaba katmazsa, kırk yıl şaka edeyim: İşçinin önderliği bilimsel bir gerçektir ama, Türkiye'nin koşulları henüz, çıkıp işçinin önderliği diye nutuk çekmeye elvermez. Köylü, kızarsa, adam bir kâşık suda boğar. Hem de en iyi niyetleri bile. İşçinin eğitilmesi kadar, köylünün eğitilmesi gerektir. İşçi, Türk İşçisi, sadece endüstrideki işçi demek değildir, bir bakıma köyler, topraksız köyler, köylüler hep işçidir, emekçidir.

IV. Meclise hep birlikte mi gideceğiz?

Bizim İşçi Partisi'nden kim halkın karşısına çıksa, konuşurken lafı evirip çevirip, «Arkadaşlar! Memleketin gerçek sahipleri olarak siz Meclis'e gideceksiniz, kendi işinizi kendiniz göreceksiniz!» Diyor. Bu çok yerinde, doğru bir söz ama halkın anlaması biraz güç. Bir toplantıda yanında oturan çarıkli kurumaylardan biri, kulağıma eğilip «Meclis'te 450'den fazla koltuk yok, hepimize yer var mı?» dedi. İşin en önemli yanı, karşı partilerden bazı açık gözler halka, «Size böyle diyorlar ama, sonunda yine kalkıp kendileri Meclis'e gidecekler..» diye söz ediyorlar. Oysa bu sembolik sözü iyice halka açıklamak gerekir. Sosyal Adalet'in 17 Nisan 1964 tarihli sayısında Sayın Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın (Türkiye İşçi Partisinin Programı) başlıklı yazısını bir yerinde deniliyor ki: «... Demek ki toprak reformunun yapılabilmesi için toprak reformundan yararlanacak olanların yani yoksul köylümüzün, emekçi halkımızın, oylarını kendi kendisine, yani kendi öz partisi olan Türkiye İşçi Partisi'ne vererek Büyük Meclis'e kendisinin girmesinden başka çare yoktur.»

Bu sözlerin de açığa anlattığı gibi bütün topraksız köylünün, ya da işsiz işçinin toptan kalkıp meclise girmesi, gitmesi söz konusu değildir. Köylünün, işçinin içinden çıkarak, ya da onları gerçekten temsil edebileceklerin Meclis'e gideceği demektir bu söz. Nutuk söyleyen dostlar, sözlerini bir daha sefere iyice açıklasınlar ki açık vermeyelim karşınızdakilere.

Karşınızdakilere dedim de aklıma geldi. Karşınızdada olsun, tarafsız olsun bazı yurttaşlar, partinin (İşçi Partisi'nin) konuşmalarında kişileri ele almayışına, (şahsiyet) yapmayışına, partiler eleştirilirken, genel konular üzerinde durulup, fikirlere değinilerek, ad anılmamasına hayran kaldıklarımı söylediler. Aman bu hayranlığı bozmayalım.

Böyle daldan dala atlayıp İşçi Partisi üstüne yazı yazıyoruz; bir vakit daha böyle yazacağız ama Partinin gelişmesi, palazlanması -fikir bakımından, için daha ciddi söyleyeceklerimizi şimdilik geri bırakıyoruz. Türkiye İşçi Partisi'nin ilkelerine bağlı her partinin böyle davranmasını, yapıcı eleştirilerini bile zamanla tartışarak geliştirmesini, partinin yararına görüyor, böyle dilerim.

Sosyal Adalet

OKUYUNUZ

ABONE

OLUNUZ

ABONE

BULUNUZ

ERKEKLERİ ECELSİZ

Halil AYTEKİN

Arabamız bozkırın ortasını toz - duman yarıp geçerken, içerideki yolculardan biri, üstünde BALIŞEHİR KARA-KOLU yazılı beyaz badanalı bir binanın önündeki kalabalığa göstererek :

— Bu sabah güne birini tükülat- vermişler Dikmen köyünde. Diyor.

Ben, bu tükülatılmanın ne olduğunu öğrenmeğe çalışırken, yolcular arasında başka bir yolcu mırıldanmağa baş- lıyor :

— Buralar oldum olası öyle, diyor. Eldelek susar, Dikmen başlar. Dik- men susar, Eldelek başlar. Hey gidi dünya hey!.

Derin bir göğüs geçirdikten son- ra, gözleri uzaklardaki bir karaltıyı gösteriyor :

— Bu köyü diyor, işte bu tek mi- nareli köyü görüyor musunuz? Ben bu köyde doğdum, tek minareli bu köyde. Topraklarımızı çok kan aktı, çok!.. Ama burası bir daha başlanıyacak, bu köy somma kadar hep susacak.

Sonra, gene kendi kendine söyle- niyor :

— Dikmen susar, Eldelek başlar. Eldelek susar, Dikmen başlar. Ama bizim köy gayrim hep susacak!.. Bizim köyde, bizim köyde bir daha kan ak- mıyacak!..

Yolcuların — gittikçe artan bir merakla — konuşulanlara kulak ka- barttığı bir sıra, arabamızın şoförü, başını geriye uzatarak :

— Yani babalık, diyor, desene kö- yümüzü islah-ı nefis etti. Ama bu işin insanı habersiz yakalıyan sıtma nö- beti gibi, sen ne zaman yakalıyacağı, ne zaman yere vuracağı hiç de belli olmaz. Dikmen köyü de susmuştu ama, bu sabah gene bir karış çayır yüzün- den az halsiz köyde kan gövdeyi götü- rüyormuş; mübarekler sanki cepheye birbirleriyle harbe tutuşmuşlar. Biri susar, biri başlanmış. Tak tak tak tak. Ulan deyuşlar nenizi bölüşemiyorsu- nuz!..

İhtiyar, bulutlaşmış gözlerini sl- lerek :

— Doğrusun oğul, doğrusun ama, diyor, bizim köyde birbirine karşı du- racak ne erkek kaldı, Ne de tükülatacak tabanca.

Gözlerin hep birden üzerine çev- rildiğini gören köylü, ikinci defa göğüs geçirdikten sonra konuşmasına devam ediyor :

— Hepsini mezardalar gözünün kö-

lesi olduğum, diyor. Kalanlar da de- likte yatıyor. Onbeş senede tam ondo- kuz can oldu, kurşunun alıp götürdüğü. Çiçeği burnunda iki oğlumla, bir yiğeni- m de bunların arasında.

Sonra ihtiyarın güneşten çatla- mış dudakları tekrar gidip, geliyor.

— Dikmen susacak, Eldelek baş- lıyacak. Eldelek susacak. Ama bizim köyde.

Elhyle garip işaretler yaparak ge- rilerde bıraktığımız bir tepenin üstün- deki üç katlı bir konağı göstererek :

— Seri sebebi onlar, diyor. Gör- dünüz ya, canları ipil ipil yanıyordu. Ama şimdi bizim evlerde baykuşlar tüneyor..

Yukarıya aldığım bu kısacık konu- şmayı, ne bir polis romanının serli- ven dolu sayfalarından, ne de güçlü gü- ne yetene deyip zorbanın zayıfa yük- lendiği o karanlık çağların somu gel- mez kabile savaşlarından söz eden cenk kitaplarının birinden buraya aktarımı- yorum. Bu konuşmaların cereyan etti- ği ülke, Koçerolar'ın daha bir sürü fa- lan filânların yollarıdır serbestçe at oy- naftığı kuş uçmaz, kervan geçmez sarp dağların dik yamaçlarından biri de de- ğil.

KAN DAVASININ SUSTURDUĞU BİR KÖY

Başkent'in 105 kilometre doğusun- dayız. Bulduğumuz köy, dağların ar-

kasına atılmış, unutulmuş köylerden bi- ri de değil. Köy bozkır olmasına boz- kır ama hemen önceğizinden Doğu- ya doğru yanyana uzayıp giden iki ulu yol geçiyor : Biri ak, biri kara. Yıllar yılı yılı üstlerinden yolcular geçiyor otobüsler dolusu, trenler dolusu, Do- ğu'dan . Batı'ya, Batı'dan . Doğu'ya.. Sadece bu kadarla da değil, ötelerde az ötelerde içerisinde günün yirmidört sa- atinde binlerce işçi çalıştıran koskoca bir fabrika sitesi de var. Bu fabrikalar sitesini göz açıp kapayıncaya dek günün her saatinde başkente ulaştırılan pı- rıl pırlı asfalt yolları var. Dedik ya, bu yollardan vızır vızır trenler geçer, otomobiller geçer; sözüm ona Batı'dan - Doğu'ya çeşit çeşit uygarlık geçer.. Ama gel gör ki, bu çevre köylerinde az önce bir yolcumun söylediği gibi, «Bu yollardan tek birşey geçmez. O da bize sahip çıkacak, bizi hırtaracak tek bir adam!..»

Umut fakirin aş, ekmeği imiş. Bizim köylü hemşeri, gözü yollarda yol- cusunu bekleyi dursun, biz yolcumuza revan olalım : Öyle anlaşılıyor ki, başka ülkelerde kişioğluma birleşme ve uygarlık getiren fabrika bile, bu böl- genin insanlarına ayrılık ve düşman- lıktan başka birşey getirmemiş.. Çev- rede kimle konuşsanız, kimin dinlese- niz bura köylerinde bir ailenin üç er- keğinden biri, ya bir cinayete kurban gitmiş ya da hapishaneyi boylanmış.

Medine hala, Kerpiç kulübesi önünde «kıranartış» son oğlu Mustafa Dağ ve yetim torunuyla..

ÖLEN BİR ÜLKE

Ya sönen ocakların, köyü terk edip kaçanların sayısı. İşte böylesi köylerden birini görmeğe gidiyoruz. Peşimizden, köyü terkedenden biri ünüyor:

— Efendiler! Köyde ne kaldı ki göreceksiniz? Örenlerden başka..

Örenler.. Örenler.. Köylerimiz Örenler dolu ama, hiç bir köyün öreni obanınkinden olduğu kadar insanın içini acıyla doldurup ağlamaklı etmiyor..

Bundan onbeş yıl öncesine kadar 350 evli bu köye nasıl bir kan dâvası girdi ise, bir daha çıkmamak üzere köyü silmiş süpürmüş.. Koca köy kala kala 50 hane kalmış.. «Bir daha sefere geldiğinizde bunları da yerinde bulamayacaksınız.» diyorlar. Sorup soruşturma sonunda anlıyoruz ki, köyden bugüne dek göç edemeyip kalanlar da, bir yana humıldamıyacak kadar vakitsiz olanlarmış..

Evet, ben bu köye iki yıl önce bir kez daha uğradığım zaman 70 hane idi. O günden bu yana, yirmi hane daha şehirlere göçüp gitmiş. Kimi vurgundan, kimi bezgünlükten..

Perişan duygular içinde köyü aşından yukarıya şöyle bir süzüyorum: Bu köyde eksik olan ne var? Oysa yaylası, ovası içinde kültür kültür akan sularıyla çevrede örnek olabilecek bir köy.. Yalnız köyün tepesine karaktış gibi oturmuş ayakta kalabilen iki köşk var. Korka korka yanına sokulan köylülerden biri gene korka korka köşklere yana dönerek başını sallıyor:

— Sebebin gözü kök olsun, diyor. Obamız gibi var mıydı?

Az önce otobüste, durmadan, «Eldenek susar, Dikmen başlar, Dikmen susar, Eldenek başlar, Ama bizim köy hep susacak..» Diyen köylüyü hatırlayarak:

— Ya şimdi? diyorum.

Köylü, düşünüyor, yutkunuyor gözleri pel pel gözlerimin içinde:

— Görünen köy kılavuz istemez, görüyorsun ya bey, diyor. Gene bir geçede onlar, bir geçede bizler, ama Obamız'da yalnız ayakta kalanlar onların konakları, yaylalarımızda dolaşan onların sürüleri.. Su ovadaki ılgıt ılgıt çakırlar da onların. Ya bizinkiler?.

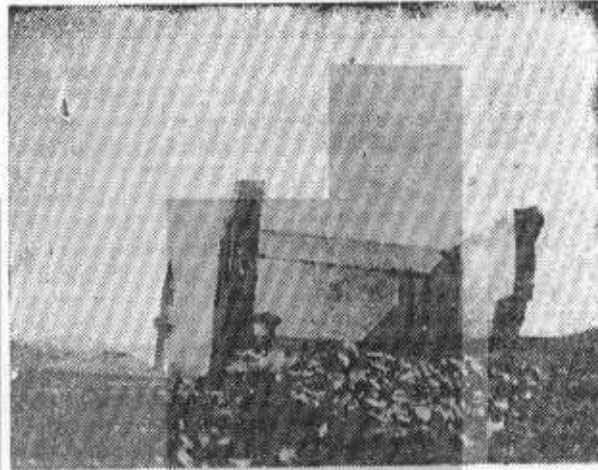
Ellyle bir çaresizlik işareti yapıyor.

— Geç oraları bey, geç, diyor..

— Neçi geçelim?.

YORUMLAMALAR ÇOK AMA, TEDBİRLERE GELİNCE...

Bir haftadan beri Kırıkkale ve Keskin dolaylarını dolaşıyorum. Öyle hafta-

Uzakta kan dâvasının örenleştirdiği bir köy.. Ayakta kalan yalnız minaresi..

lara, aylara sığar mı Kırıkkale'nin. Keskin'in derdi? Durmadan köylüsü kentlisyile konuşuyorum.. Konuştuğum insanlar arasında adliyecisi var. Idarecisi var. Eğitimsisi var.

— Beyefendi, diyorum. Bölgeniz de salgın halini alan cinayetler üzerinde elbet de kafanızı yormuşsunuzdur. Acaba bu zincirleme cinayetlerin..

— Daha sorunu bitirmeden birbiri peşine cevaplar sıralanıyor:

Birisi:

— Vahşet!., diyor.

(Öbürüsü):

— Cehalet!., diyor.

Bir başkası,

— Kadın parmağı, diyor.

«Falan, fişmenkânlar.» da hesaba katılarak, sonunda hepsi birden ağızları birleştirip suntu luca birer küfür savurduktan sonra:

— İşin mi yok bey! diyorlar. Bu milletin adam olmasına daha bir asır zaman ister. Deyyuslar varın birbiri lerini yesinler bitirsinler..

Sonra, masalarına sürülen tavla şakırtıları arasında, tıpkı Oba köylüsünün yaptığı gibi elleriyle bir çaresizlik işareti yapıyorlar:

— Varsın köpekler gibi birbirlerini boğsunlar. Geç oraları geç!

— Geçelim.

— Geçmemek elimizde mi?

BIRAZ DA BAŞKA KÖYLERE GEÇELİM

Cabadobası köyündeyiz. Karşıda ufalmış, küçülmüş, yumruk kade kalmış seksenlik bir köy anası var Adına Medine Hala diyorlar. Medine Hala'nın ne gözü görüyor, ne kulakları duyuyor. Ama başından geçenleri unutmamış, birbir anlatıyor: «Gurban oldum yavrum, diyor. İlkim e büyük oğlunu vurdular, ondan iki e cıkla bir gelin kaldı gurban oldu yavrum, Sonra tuttular bizinkiler e lardan birini vurdular gurban oldu yavrum! Sonra tuttular onlar da g gibi nişanlı oğlunu pusu kurup ye da vurdular.. Sonra torunlarım bi yüdü gurban oldum yavrum! Babal rımın öcünü..»

Ötesini dinliyorum.

— Yeter Medine Hala kes, diyorum, ben de sana kurban oluyum. E mek sen de arka arkaya devrilen e evlât acıları, bu vurulanlar, ölen arasında seksen yılını doldurdun..

Dedik ya, Medine Hala'nın gözleri görüyor. Ne de kulakları duyuyor. O, Cabadobası köyünde herg kulübesi önünde yanında KIRANA TIGİ oğlu ve torunuyla eli şakak rında habire başından geçenleri un tıyor..

Medine Halâ, arada «zayettik rini de» saymazsak şu yalan dünya

Öküz çocuk getirmiş. Bunun altısı oğlan, üçü kız.. Bunlardan ölen ölmüş, kalan kalmış. Yanında kalan Mustafa Dağ adındaki son çocuğu için de «Allah bunun acısını bari gös termesin» diyor..

Kasaba Medine Hala'nın köyüne bir kurşun atımı ötede, Medine Hala'ya sorarsanız, O, kasabamı sadece karakolumu, mahkemesini, hapis damım hatırlatabiliyor. Bir de çalışıp çalışıp yatırdıkları «abikatları»..

Medine Hala, ömrü boyunca çocuk doğurmuş, sonra bu çocukları bü yütmiş. Sonra abet kuşlar gelmiş, anaç tavuğun kanatları altından kapıp kaçtığı civcivleri gibi yavrularını birer ikiser elinden alıp kaçırmışlar..

Medine Hala, köyü kasıp kavuran o büyük kılıfda beraber bir de Seferberliği hatırlatabiliyor. Köy, bir bir peş sıra gelen afetlerin aittiği yaraları sarıp sarmalamaya çalışırken, hop! bir de bakmışın, bunların arkasından köye hasımlaşma girmiş. Her kes düşmanını nerede elde geçirdi ise artık, kimini yolda, kimini düğünde, kimini tarlada, tabanda, kimini camiden çıkarken fırlatıp fırlatıvermişler.. Bu arada Medine Hala'nın iki kardeşi de hasımları tarafından öldürülmüş.

Sonra mahkeme yolları.. Sonra avukatlar.. Sonra satılan tarlalar.. Sonra den yenibaştan, eskisi kapamadan yeni açılan yollar.. Yeni göz yaşları.. Al sana bir daha, bir daha, ve böylece Anadolu'nun en çilekes analarından birisi olan Medine Hala'nın yıllar yılı gözleri ağlamaktan kör olmuş, kulakları habire acı dert duymaktan sağırlaşmış. Şimdi karşında bir deri, bir kemik hüğründe oturan son çocuğu Mustafa Dağ ile torununu göstererek :

— Allah bunların acısını göstermeden beni cöfürsün, diyor.

Anadolu köyleri, bir değil, bin değil, yüzbinlerce ağrıdı acılı yüzbinlerce Medine Halalarla dolu. Gözüyaşlı, başgıtışlı analarla..

— Geçelim.. Başka başka köylere geçelim.

KARAAĞAC KÖYÜ

Bir gün önce uğradığımız Müsellim köyünde konuştüğümüz köylüler 1944 den bu yana, köylerinde kan davasında ölenlerin sayısını 27 kişiye çıkarılmışlardı. Ya bu yüzden hapishaneyi boylayanların, köyü terkedenlerin sayısını, köylü bugün acık - seçik ifade edemiyordu.. Ama köy odasında cemaatin yaptığı ufak bir hesap - kitap, bu sayıyı 27 rakamının en az üç kat üstüne çıkarıyordu. Bu uğurda harcadıkları paralara gelince, «Bunu ne siz sorun, ne de biz söyleyelim» diyorlardı. Müsellim köylülerine göre: «Eşşe-

ğin kazancı at içilmiş..»

Şimdi Karaağac köyündeyiz. Aynı yakımlar, aynı vurup kırmalar, aynı rakamlar.. Birinin toprağının bittiği yerde hemen öbürü başlıyor. Olaylar zincirleme birbirini kovalıyor. «Bizin köyün hiç de o köyden kalır tarafı yok» diyor, aksakallı bir ihtiyar. 1932 den bu yana köylerinde irili - ufaklı vurgunda ölenlerin sayısını 19 kişiye çıkardıktan sonra, bu işin köydeki tarihçesiyle birlikte nedenlerini de anlatmaya başlıyor. Anlatıyor.. Anlatıyor.. İşte anlatılanların bir özeti: Yıl 1932. Köyün başına ne gel-diyse işte bu 32 yılda gelir. O güne kadar aynı topraklar üzerinde kuzu kuzu geçinip giden bu asiret köyünde beklenmedik bir olay yüzünden işler birden tersine dönerek köyün altı, üstüne gelir. Olay şu: Günün birinde bir kabilenin adamlarından biri, bir arazi anlaşmazlığı yüzünden diğer kabileden birini gece karda uyurken kazma, kürekle —başını parçalamak suretiyle— öldürür. Cinayetin faili yakalanır. Delişe girer. Yatar. Çıkar.. Çıkar ama, karşı taraf işlediği suçu yanına bırakır mı hiç? Hele elini, kolunu sallaya sallaya kaatilin gözleri önünde doluşması hasım tarafı büsbütün ellerden çıkarır.. Çevredekilerin baskısı da buna eklenince insanoğlu neler yapmaz.. Onlar da hapisten çıkan adamı, adımı adını izlivererek fırsat kollarlar. Ve nihayet günün birinde kasabamın aşçı dükkânında hasımları yemek yerken çekip öldürürler.. Böylece iki kabile arasındaki hasımlaşma bu olaydan sonra biraz daha kızışır ve keskinleşir.. O elinden bu yana bu asiret köyünde iki düzünere yakın insan bu yolda can verir.. Ayrıca bu yüzden 15 ev fısı - taraçı fonlayıp köyden göçer.. Köyde kalanlar da yukarıda köylünün birinle ifade ettiği gibi: «Eşşegin kazancı da at içmiş» diyerek çalışıp kazandıklarını başkalaşma götürüp yatırırlar..

Bu baskıların kimiler ve hangi katın insanları olduğunu tahminde elbette güçlük çekmezsiniz. İnce eleyp sık dokumağa ne haccet, yurdun başka başka köselerinde dönen işler için, simdillik bir diyeceğim yok ama, ufaklık bir yurt parçası olan Karaağac köyünde işler yıllar boyu hep böyle sürün girmiş..

Şimdi, köyde birbirine hasımlaşmış cephe alan bu 120 erilli 800 nüfuslu, —1948 de açılan okulunda— kız - erkek 140 öğrencisi okuyan yeşillikler arasında gömülmüş bu bağı - bahçell, sulu - sellı bölgenin bu en güzel köyünde «Tarafsızlar» adında üçüncü bir kabile daha oturur ki, köyde en iyi durumda olan da bunlardır. İki kabile «Kan davası» yüzünden yıllardır birbirlerini yiyip bitirirken kendi de-

yimleriyle «Bunlar köyün sultanı»dır. **DARLIK**

Bir akşam üzeri, köyün üstündeki bir tepeden kusbakışı köyü seyrediyorum. Önünde ekimleri ılgıt ılgıt dalgalanan zümrüt bir ova uzanıyor. İçinde yanık yüzlü delikanlılar tırpan çalışıyor, türkü söylüyor. Fadimeleri de yanlarında. Öküzü, eşeği, buzağısı hep yanlarında..

İçimde garip duygular uyandırıyor. Kendi kendime «Haydi diyorum, bir gün önce gördüğüm CABADOBASI KÖYÜ, içinde tek dikili ağacı olmayan karamus, kavrulmuş kuş eviltiştir, su şırdıtısına hasret bir köy bir bozkır köyü.. Orada insanlar bu biteriyelik, yoksunluk, kısırılık içinde can sıkıntısından patlıyorlar birbirlerine çatabilir, bu yüzden birbirlerini sevmiyerek öldürebilir.. Ama Karaağac köyüne ne oluyor? diyorum. Cömert bir tabiat ortasına kurulmuş yemyesil bir köy. Çevresindeki hangi yana, yöreye baksanız, herşey sevmek için, sevmek için. Fahat yürüyorum.

Az sonra köyün kahvesine dalıp da aralarında hep yaşta adamların bulunduğu remaata aynı soruyu tekrar ettiğim zaman, önce ölerine bakarak hep birden susuyorlar. Sonra içlerinde en yaşlılarından biri, üç gün önce, simit anlaşmazlığı yüzünden köylerinde çıkan kanlı bir kavgayı uzun uzun anlatırdıktan sonra,

— Darlık efendi, darlık idiyor. Köyde nüfus artıyor. Arazi daralıyor. Vaktiyle köylerde arazi tutan tutmuş. Hah, ah, aç it firm yakar derler, ötekisi de gelip kıydan, köseden bir karış toprak sürmek istese eloğlu keşigini sallamadı ki acısın. Hemen çekip vuruyorlar. Sen ra size birşey daha söyleyeyim mi? Bu memlekette zenginin oğlu zenginın kıızı ile evleniyor oldum olası. Fıkara gelince, elinde sopsayile dikilip kalıyor. Bizim burarda evlenecek delikanlıya en az altıbin liradan kapı açarlar. Böylesi bir bekâr mızallalı köyden bir kadına söyle bir yan bakmaya görsün, bel ki ertesi gün vücudu ortadan kalkmıştır..

Cemaatin içinden biri yan gözle uzun uzun beni süzdükten sonra,

— Bu meselemeleri çok deşelemeğe gelmez dayıoğlu, diyor.

Bu çevre insanlarının huyunu, suyunu çok iyi bilen yol arkadaşımı kışkırdığı kösede ilk kez söze karışarak, yavaşça göz kırpmıyor:

— Sonra bir kör kurşunla tahtalı köyü boylamak da var bu işte. Onun için iyisi mi kaçalım, diyor.

— Kaçalım, diyorum.

Köyden ayrılırken bir, yıllardır gümeği unmuş koyu bükük insanlara bakıyorum. Bir, içinde kankarmızı çiçekler açan elin tarlalarına bakıyorum. İçimde bir eziklik, bir burkulma

sluyor.. Dün Cabadobası'nın Selim Oratı ne demişti? «Elliği yaşındayım. Elli dönüm toprağım var. Senebe sene eli çinik tohum serperim, kaldırdığım yüzelli çinik. Bunun ellisini gene tohuma çik, kaldı baba yüz çinik. Bu da beni mevinim üç aylık yiyeceği. Bundan sonra tıngır elele tıngır sağ, elim hamur karnım aç. Şu karım, şu çocuklarım, şu öküzüm, şu eşeğim, şu da evim. Kapıda dönen bir ben varım..»

Selim Orat'ın içinde karısı, çocukları sekiz nüfus barındıran daracık evine bakıyorum. Daracık köye, daracık sokaklara parça parça olmuş daracık tarlalara bakıyorum; Karazâ'nın umur görmüş yaşlısına hak vermek elimden gelmiyor: Bu darlığın insanlığını nasıl kurtlastırıp, kaatil yaptığım yazımın başlangıcında adı geçen Dikmen köylüsü Ramazan Sade'nin ağzından dinliyeyim: «Olmaz oluyum! Su köylüyüm.. Adım Ramazan Sade. Askerliğimi şoför olarak İstanbul'da yaptım. 29 yaşındayım, Frliyim. Beş kız çocuğum var. Babam yeni Hacıdan geldi. Dedem de sağ, o da sekse yaşında. İkisi de çocuk sayılır. Doluz baş nüfusa bakarmı. 100 dönüm toprağım var. Bunun 50 sini ekirim..»

Bu sabah erkenden arabamla komşu köylümüz olan Hıdırşihli Dursun Ali'nin çayırından geçerken «Geçerdin — Geçmezdin!» derken aramızda kavga çıktı. Dedim, hey Allah'ın kulu! Dedem bu çayırın üzerinden geçmiş, babam bu çayırın üzerinden geçmiş. Ben de demeye kalmadım, baktım adam tabancayı çekmiş üzerine doğru geliyor. Baktım, can tatlı, eloğlu yerden armut topluyor ya, ortaklık karıştı gerisini batırlamıyorum. Bir de yerden doğruldum, baktım ki kursunlar parmaklarımı biçmiş atmış. Elim, yüzüm her yerim altınlar içinde..

— Sonra?..

Sonrasını BALIŞİH KARAKOLU'nun bahçesinde yaşlı gözlerle kırık bir peskle içindeki birkaç yufka ekmekten kattannus dırümü vermek için bekleyen kadesi anlatıyor :

— Oy! diyor, kadesi nettin de şeytana uydun. Atları arabayı borca yeni almıştık. 500 lirasmı verdik gerisi duruyor. Çayır biçim bitirdikten sonra arkasından ekime girecektik..»

Daha gerilerde akpürçekli bir kadınla, aksağı bir ihtiyar saçım, başım yalıyor. Bağrılarına taş basıyor. Öküzler gibi böğürüyor..

— Oy Ramazanta! diyor nettin de düşmana uydun. Ocağımız söndü. Kapımız kitledi kaldı..

Az sonra iki köyün insanları, ifade vermek için kadınlı, erkekli Balışih Karakoluna ökülüyor. İfadeler, İfadeler. Sınıf ve tarla davası yüzünden ötedenberi birbirine düşman iki köy..

Dinlenen her tanık suçu kargı köyün üzerine çırpmağa çalışıyor..

İfadeyi alan başçavuş makineden başını kaldırarak yavaşça kulağına fısıldıyor:

— Tamam, diyor, köye bir defa hasımlaşma girdi. Bundan sonra birbirlerini köklerini kazıymaya kadar bu işi sürdürürler. İki sene sonra gel bak, köyün yarısı, mezarda, yarısı da hapishanede.

Karakol komutanı konuşurken, benim gözlerim hep Ramazan Sade'nin yüzünde geziniyor. Boyunum bükülmüş öyle oturuyor sandalyede.

— Bu mu kaatil? diyorum. Ne de çocuksu bir yüzü var.

Her yanı ekim ve toprak koluyor. Eller, yüzü bozkurum toprağı gibi çatlak çatlak. Ya üstü-başı.. Ayağında dilik dilik olmuş lüstik pabuçu. Ömrü boyunca mihneti, yolluğu, açlığı kapıdan uzaklaştırmak için didine, didişe kara çalıya dönmiş bu sırunlaşmış vücut, demek ki bugünden sonra, «Kaatil» diyorum. Kafamın içi zınlamaya başlıyor; kendi kendine konuşmağa yelteniyorum: «Bu dal gibi körpe vücut yok mu? diyorum. Bu körpe vücut? Belki 10 yıl, belki 15 yıl hapishanede en işe yaradığı bir çağda, taş duvarlar arasında çürüyüp giderek, Son-

ra Ramazan Sade çününü doldurup çıkacak. Hayır, belki de hiç çıkmıyacak. Orada humalarak belkide türlü olaylara karışarak, başkalarını, başkalarını öldürecek. Yoo, belki de bunların hiçbirisi olmayacak, dağlarımız hep havasına alışkın bu delikanlı, hapishanenin sıkıcı havasına dayanamıyarak taş duvarlar arasında eriyip gidecek. Sonra, yeri gene hiç bir zaman boş kalmıyacak. Yerini başka başka Ramazan Sadeler dolduracak.. Ve bizim aydınlarımız, bir avuç toprak bir karış çayır için adam öldürüp elinde kelepçe deliğe giden Ramazanlar için bu işin nedenlerini düşünmeden tavla şakırdattıkları kulüplerde şöyle bir başlarını kaldırp.

— Vahset! Cehalet! deyip gene her günkü oyunlarını sürdürüp götürecekler. Ve gene Obaköyü'nün gözü yaşlı ihtiyarı bu manzaraya bakıp bakıp çaresizlik içinde ellerini sallıyarak,

— Eldelek susacak, Dikmen başlıyacak.. Dikmen susacak, Eldelek başlıyacak. Ama, bizim köy, bizim köy hep susacak.. diye durmadan dert yanacak..

Gelecek sayıda : Bir eskikayın hayatı, insanlığı niçin dağa çıkar? Niçin yakar, yıkar adam öldürür?

SOSYAL ADALET OKURLARINA

Bildiğiniz gibi, bir süredir memleketimizde kalkınmamız ve genel olarak toplumumuzun daha mutlu olması için ne tür yapılmaları gerektiği konusunda bir tartışma havası doğmuş ve fiden tartışmalar da başlamıştır.

Şüphe yoktur ki, bu tartışmaların gerçekten olumlu bir sonuca varabilmesi ve fikir hürriyetinin sınırlarının daha genişletilebilmesi zorunludur.

Halbuki, sizin de yakından bildiğiniz gibi, toplumcuların sesi, maalesef gerekli gürlükte çıkmamaktadır. Bunun tek sebebi toplumcu akımın büyük ve güçlü bir yayın müessesesinden yoksun oluşudur.

Şimdiye kadar toplumcu fikirler ya birkaç kişinin ferdi ya da dar bir grubun ortaklaşa gayret ve himmetleriyle duyurulabilmiştir. Pek tabiidir ki, mali güçlerinin yetersiz oluşundan ötürü, bu teşebbüsler ilk sarsıntıda yıkmışlar ya da bütün bütün zayıflamışlardır. Halbuki bugün memleketimizdeki toplumcu akımın sağlam ve

büyük bir yayın müessesesi kurmayı yeterli bir güçte olduğu kanısındayız.

İşte bu düşüncelerin ve olayların ışığında harekete geçen bir kısım arkadaşlarımız SOSYAL ADALET adı altında bir yayın müessesesi kurmak üzere teşebbüse geçmişlerdir.

Müessese, kâr gayesi gütmemekte beraber, tamamiyle ticari usullerle çalışacak ve bunu sağlamak için de köo peratif veya diğer bir ortaklık şeklinde kurulacaktır.

Toplumcu hareketlerin gelişmesi ve memleketimizde fikir hürriyetinin iyice yerleşmesi ve kökleşmesini iytenlikle istediğimize emin bulduğumuz için, siz okuyucularımızın da gerek doğrudan doğruya, gerek çevrenizi etkileyerek maddi ve manevi yardımda bulunacağınızı umuyoruz.

Sosyal Adalet Yayınları
Müteşebbis Grubu

NOT :

Bu konuda tamamlayıcı bilgi dergi adresinden istenebilir.

Olaylar Karşısında

Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulunun 10 Mayıs 1964 Bursa toplantısında, Parti Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın son ayarın olaylarını tahlil eden açış konuşmasından bazı önemli kısımları aynen okuyucularımıza sunuyoruz.

Bilindiği gibi geçen Aralık'tan beri Kıbrıs'ta kanlı olaylar cereyan ediyor. Çocuklar, kadınlar, ihtiyarlar öldürülüyor, gençler rehine olarak götürülüyor, köyler ateşe veriliyor. Kanlı olaylar yer yer iç savaş şekline dökmüştür. Bu kanlı olayların rastgele başladığını kabul etmek zordur. Kullanılan vasıtalar, silâhlar ve olayların başlangıç tarihi ve gelişme şekli göz önünde tutulursa, bu saldırıların önceden hazırlanmış bir plâna dayandığı sonucuna varılmak gerekir.

Gerçekten de kanlı olaylar üçüncü İnönü hükümetinin Mecliste zayıf bir çoğunlukla kurulduğu için harekete geçmeyeceği sanıldığı ve Cumhurbaşkanlığına yeni gelmiş Johnson'un Kıbrıs'ta sert tepkiler göstermesinin çok zayıf bir ihtimal olarak görüldüğü günlerde başlamıştır. Beri yandan Kıbrıs'ta Türkler nüfusun beşte birini teşkil etmektedirler. Zürih ve Londra sözleşmelerinden ve yeni Kıbrıs Anayasasından Türk azınlığı memnundur. Oysa Rumlar şikâyetçidir. Makarios kanlı olaylardan önce de Zürih ve Londra anlaşmalarından, Anayasadan şikâyet etmiştir. Ve en önemlisi Kıbrıslı Türklerin, kuşaktan kuşağa miras kalmış, yolunda dönüşümlü ölmüş bir «Anavatana ilhak» ülküsünü taşımıştır.

Oysa Rumların kuşaktan kuşağa gelişmiş bir «Enosis» dâvaları vardır. Bu ülkü yolunda teşkilâtlar, silâhli birlikler kurmuşlar; yıllardır İngilizlere karşı dövüşmüşlerdir. Aşırı milliyetçi, Enosisçi, fasist bir tedhiş teşkilâtı olan EOKA bugün yine faaliyettedir. Ve Makarios Atina'da bu teşkilâtın lideriyle görüşmüştür.

Bütün bu faktörler objektif olarak değerlendirilince, Kıbrıs Türk cemaatinden bazı kimselerin şahsi çıkar ve ihtirasları peşinde koşmuş olabilecekleri hesaba katılrsa bile, son kanlı olayların EOKA'cı Rumlar tarafından gerçekleştirildiğini kabul etmek gerekir.

Bir başka nokta da son derece önemlidir. Süveyşi bırakmak zorunda kalan İngiltere için, Kıbrıs birinci derecede önemli bir askeri üs haline gelmiştir. Orta Doğu'daki İngiliz çıkarları buradan kolayca kontrol edilir ve İngilterenin Orta Doğu petrolü üzerindeki hakları buradan rahatça ve tesirli şekilde korunur. Oysa 1955 tarihlerinde Kıbrıslı Rumların devamlı ayaklanmaları ve Yunanistanın Kıbrıs'a self-determination tanınması için Birleşmiş Milletlere başvurmuş olması İngiltere için zor bir durum yaratmakta idi. Türkiye'nin de Kıbrıs üstünde hak sahibi olarak ortaya çıkması İngiltereyi Yunanlılar ve

MEHMET ALI AYBAR

Dünya halkı oyu karşısında yalnızlıktan kurtaracaktı. 1955'te Türkiye Londra Konferansına böyle bir hesap sonunda davet edilmiştir. Kolay başarılar peşinde koşan maceracı devrik hükümet de bu davete tehalükle koşmuştur.

Kıbrıs bu tarihten sonra Türkiye için ciddi buhranlar yaratan bir mesele haline geldi. Bugün bu buhranlardan en şiddetlisinin etkileri altında bulunuyoruz.

Kıbrıs'ta kanlı olaylar devam ediyor. İlk iş bu olaylara son vermektir. Ada'da Birleşmiş Milletlerin silâhli kuvvetleri bunun için bulunuyor. Bunların pasif kalmaları sağlanmalıdır. Aynı zamanda bu yolda artık kan da akıtmış oldukları gözönünde tutularak, Kıbrıslı Türkler can mal emniyetine, insanca yaşamının şartı olan temel haklara kavuşturulmalıdır. Ve bu statüleri güvenlik altına alınmalıdır.

Fakat bütün bu işler ancak Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinin vazgeçilmez temeli olan «Misak-ı Milli» ışığı altında yürütülen, kişiliği olan bir politika ile başarılabılır. Biz Kurtuluş savaşını kazanmış, eski bir mirası tasfiye etmiş bir devlettiz. Anavatanın sınırlarını mütecanis bir ulus varlığı etrafında kesin olarak çizmiş bulunuyoruz. Bugünkü sınırlarımız dışında hiç bir toprak üzerinde iddiamız yoktur, olmamalıdır.

Türkiye İşçi partisi

Bunun içindir ki Atatürk «Yurtta Sulh, Cihanda Sulh» ilkesine sarılmış içerde din, ırk, mezhep, dil ayrımları gözetmeyen mütecanis bir kitle yaratmaya yönelmiştir. Bugünkü Anayasamızda yazılı olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlı herkesin Türklüğü kabul edilmiştir. Atatürk Lozanda çizilen sınırların korunması için kuvvetli ve modern bir ordu ile birlikte komşularla dostluk politikasını kurmuş ve yürütmüştür.

Kıbrıs'da içine düştüğümüz çıkmaz, son bir tahli ille, temellerini Atatürk'ün attığı Kurtuluş Savaşının Misakı Millîci politikasından uzaklaşmış olmasının sonucudur.

Dünyada kuvvet dengelerinin, şartların, dolayısıyla hedeflerin artık bundan onbeş yıl önceki biçimde olmadığını, devlet adamlarımızın mutlaka görüp anlamaları zamanı gelmiştir. Döler verip, yardım almak şeklinde özetlenebilecek Kurtuluş Savaşı Türkiye'sine hiç de yaraşmayan bir dış politika görüşü ve anlayışına, bizim devlet adamlarımız bağlı kalsalar bile, böyle bir pazarlığın yakında müttefiklerimiz için cazibesi kalmayacağı ciddiyle düşünülmalıdır.

Türkiye gerçekçi ve kişiliği olan bir dış politikaya dönmelidir. Güvenliğimiz de hızlı kalkınmamız da buna bağlıdır. Bunun Batı dünyasına sırt çevirmek anlamına gelmeyeceğini, bilmem söylemeğe lüzum var mı? Ama böyle bir dış politikanın her şeyden önce Türkiye'nin Millî menfaatlerine göre ayarlanacağı muhakkaktır.

İÇ OLAYLAR

Kıbrıs buhranının içerdeki olumsuz etkileri de dış politikamız üzerindeki etkilerinden daha az önemli değildir.

Yurttaşlar arasında din, dil, ırk, mezhep ayrımları gözetilmesini Türkiye İşçi Partisi olanca gücü ile protesto eder. Bu gibi davranışlar, Ulusal birliği parçalayıcıdır. Türkiye halkı etnik bakımdan dil, din, mezhep bakımlarından çeşitli unsurlardan kurulu tarihin yoğurup birleştirdiği bir bütündür. Bu bütünü bugün Atatürk'ün uyandırdığı millet anlayışı pekiştirmiştir. Hükümeti, Anayasa ilkelerini eksiksiz, tam anlamıyla uygulamaya bir kere daha davet ediyoruz.

ANTİDEMOKRATİK KANUNLAR

Hükümet Anayasamıza aykırı kanunları hâlâ yürürlükte tutmaktadır. Ceza kanunumuzun faşist İtalyadan alınmış maddeleri bunların başında gelmektedir. Bu maddelerin komünistliği yasakladığı, Anayasamızın da komünistliğe izin vermemesi karşısında, bu maddelerin Anayasa aykırı olmadığı ileri sürülüyor.

Anayasamız bütün dikta rejimlerini yasaklar; dolayısıyla işçi diktatörlüğünü de yasaklamıştır. Yani ihtilâl yoluyla bir azınlığın zorla iktidara gelmesi ve ulusal egemenliği işçi sınıfı adına tekeli altına alması yasaktır. Fakat Ceza Kanununun faşist İtalyadan alınmış, sonradan daha da ağırlaştırılarak daha lâstikli ve her yana çekilebilecek hale getirilen meşhur maddeleri, işçi sınıfının diktatörlüğünü yasaklama görünüşü altında, ekonomik, sosyal ve politik düzenlerin normal yollardan değiştirilmesi teşebbüslerini de yasaklıyor. Böylece komünistliği yasaklama bahanesiyle Anayasamızın öngördüğü reformların gerçekleştirilmesi, yurttaşın temel hürriyetlerine gerçekten sahip çıkması, kısacası insanca yaşama yolundaki çabaları-

mız önleniyor.

Bir yurttaş, bir gazetenin sosyalizm üzerinde açtığı bir yazı yarışmasına katılır; yazıda savcılık komünistlik propagandası yapıldığı sanısında olduğu için aylarca hapis yatar ve sonunda beraat eder. Bir doçent Fransızca'dan dilimize bir çeviri yapar ve tevkif edilir. Ressamlar sergi açar; komünistlik propagandası var diye, resimler toplanır, ressamı hapse atılır ve sonunda beraat ederler. Gaziantep'te, İzmir'de, Eskişehir'de partili kardeşlerimiz aslı olmayan iddialarla tevkif olunmuştur. Kâh ipe sapa gelmez yabancı şahit ifadeleri, kâh evde bulunan kitaplar suç delil sayılır. Bütün bu delil olmayan deliller, aylarca incelenir; ve yurttaş aylarca hürriyetinden yoksun, çoluk çocuğundan uzak hapse kalır. İşinden gücünden olur. Ve sonunda beraat eder.

Bir süre önce elli kadar yurttaşımız «Anavatan topraklarını parçalamak ve bağımsız bir kürk devleti kurmak» isnadı ile tevkif edilmişlerdi. İdam talebiyle Askerî mahkemede yıllarca yargıldılar. Ve en küçük suç deliline raslanmadığı gerekçesiyle beraat ettiler. Bu kararı veren mahkemeyi selâmlarız. Ama bu masum yurttaşlarımızı, yıllarca en ağır töhmetler altında tutmuş teşhir etmiş olanlar, delilsiz dâva açmış olanlar, perde arkasından hürriyetlerimizle, haysiyetimizle, saadetimizle, çocuklarımızın nafakasıyla pervasızca oynayanlar, hâlâ görevleri başındadırlar. Ve «hikmet-i hükümet» ve «menfaat-i hükümet» düşüncesiyle haklarımızı, hürriyetlerimizi her an çignemeğe hazırdırlar.

Hayır! Yukardan gelen bir işaretle yurttaşın işleme- diği suçlarına suçlanarak teşhir edildiği, hapse atıldığı ve sonra «menfaat-i hükümet» kalmadığı için «geçmiş olsun!» denip olaya kapanmış gözü ile bakıldığı bir memlekette, anayasa teminatından, insan haklarından, demokrasiden, hukuk devletinden söz açmak acı bir istihzadır.

Fakat hükümetin eldeki bu faşist kanun maddeleriyle de yetinmediğini, gericilik ve aşırı akımlarla mücadele için yeni kanunlar hazırladığını duyuyoruz. Demek ki, temel haklarımız, inanç ve düşünce hürriyetlerimiz yeniden sınırlanacaktır. Hükümet «Demokrasiyi koruma» kanunu adıyla bir tasarı hazırlamış. Hatırlardadır bir zamanlar da «Hürriyeti koruma» kanunu ile hürriyetler yok edilmişti. Bu hep böyle oluyor. Şairin dediği gibi: «Kanun diye kanun diye kanun tepelendi.»

Lâiklik ve Cumhuriyetçilik ilkelerini hedef tutan sariatçı bir akımın son yıllarda yurt öçüsünde geliştiği bir gerçektir. Hattâ bu akımın Batı Almanyadaki bir merkezden yönetildiği yolunda haberler duyuyoruz. Türkiyeyi yeniden ortaçağ karanlıklarına sürükleyecek olan böyle bir tehlike ile ciddi şekilde savaşmak, başta hükümet olmak üzere hepimizin vazifesidir. Ancak gericilikten ne anlaşıldığı da açıklanmalıdır. Gericilikle mücadele bahanesiyle yurttaşın dinî, felsefi inançlarına müdahale edilmesine Türkiye İşçi Partisi bütün varlığı ile karşıdır. Yurttaşın dinî inançlarına saygı gösterilmesini isteriz. Dindar olmakla kimse gerici sayılmaz. Gericilik, son bir tahli ille insanların eşitliğine karşı olmaktır. Şu halde gericiliğin kökü toplumun yapısındadır. Toplumca toprak ağaları hâkim bir sınıf kuruyorsa, ve tüccarlar, bankacılar, yaban cılara aracılık edenlerle birlikte millî gelirlerden hak etme-

dikleri bir pay alıyorlarsa; vergi adaleti yoksa; emekle kazanç arasında haklı bir oran kurulmamışsa; emekçi halkın politik bir güç olarak teşkilatlanması türlü yollarla destekleniyorsa; bu gibi münasebetlerin var olduğu bir toplum, gericiliğin serpilip geliştiği bir toplumdur. Bu gibi toplumlarda halk kitlelerinin dini inançlarını sömürerek sosyal ve ekonomik imtiyazların sürdürülmesi kolaydır, Türkiyede olduğu gibi.

Elbette geriatçi akımlarla mücadele edilmelidir. Fakat gericilikle gerçekten mücadele, köklü reformlarla toplumun geri sosyal yapısını değiştirerek yapılır. Oysa hükümetin reformculuğunun sadece sözde olduğunu hep biliyoruz.

Hükümetin özel sektöre öncelik tanıyan kalkınma plan ve programı ile, Türkiyenin kalkınmayacağına ısrarla tekrar ediyoruz. Türkiyenin hızla kalkınabilmesi için, daha önce toplum yapısında köklü dönüşümler yapılması, millî ekonominin ağırlık noktasının tarımdan devletçi bir ağır sanayiye kaydırılması, dış ticaret, bankacılık, sigortacılık işlerinin mutlaka devletleştirilmesi, ve kalkınma planının kamu sektörü için de, özel sektör için de emredici karakterde olması gerektiğini ileri sürüyoruz. Bu görüşümüzü Yüksek Planlama Kurulunun 1963 yılı hakkındaki son açıklaması doğrulamaktadır. Gerçekten de 1963 yılında % 7,2'lik bir büyüme hızına ulaşıldığı hakkındaki rapordan, bu büyüme hızının, geçen yıl hava şartlarının son derece elverişli geçmesiyle tarım sektöründe bol ürün alınmasından ileri geldiği anlaşılıyor. Buna karşılık imalat, madencilik ve enerji kesimlerinde, ulaştırma kesiminde, inşaat kesiminde plan hedeflerine ulaşamadığı açıklanıyor. Oysa devamî büyümeyi bu kesimler sağlar. Biri yandan 1963 yılı yatırım programının ancak % 79,8'i gerçekleştirilebilmiştir.

Bu arada reformcu ve sosyal adaletçi olduğunu ifade eden hükümetin Toplu sözleşme kanununun özetlerinde bir miktar artış sağlamış olmasına paralel, bir verim artışı olmadığı için, bunun enflasyoncu bir baskı yaratacağından yakınması dikkatten kaçmıyor.

Bu umutsuz gidigin, politik sorumluluğu, hiç şüphesiz en çok Halk Partisi liderlerinin omuzundadır. Tekelci zihniyetleri, halka güvensizlikleriyle, 27 Mayıs'tan sonra halkta uyanan umutları bir bir onlar söndürmüştür. Tek parti devrinin pek meşhur bir Ankara valisinin komünist zanlısı birkaç kişiyi: «Size mi kalmış komünistlik? Gerekirse onu da biz yaparız!» dediği rivayet olunur. Bir zamanlar çok anlatılan bu hikâye doğru mudur bilmiyorum. Ama Halk Partisi yöneticilerinden çoğunun politik felsefesini, inancsızlıklarını, düşünceye, müesseselere saygısızlıklarını, oportünistliklerini, halkı dama taşı gözü ile görme alışkanlıklarını yukarıki sözler pek güzel özetleyip canlandırıyor.

Gerçekten de Atatürk'ün ölümünden bu yana olayları göyle bir gözleriniz önüne getiriniz: Tek millet, tek parti, tek şef devri; sonra iktidarda çok partili demokrasi devri; daha sonra muhalefet yılları, 27 Mayıs; Kurucu Meclis Devri ve nihayet sosyal adaletçi anayasa devri.

Bu kadar çeşitli ve biri ötekini karşılığı olan politik rejimleri, aynı liderlerin yönetebilmiş olması karşısında hayrete düşmemek mümkün değildir.

İşte bu gibi gelişmeleri rahatlıkla karşılamaya alışık oldukları içindir ki, bu baylar bugün demokratik anayasayı da, antidemokratik kanunları da bir arada yürütmekle rahatlıklarını duyuyorlar.

Bu kargaşanın, böyle daha uzun yıllar süregitmesi düşünülemez. Halkımız sabah uykusundadır. Uyandı uyanacak. Onu bir an önce uyandırmak ve politik bir güç halinde partimiz saflarında toplanmalarını sağlamak sizlere, bu memleketin uyanık işçilerinin, emekçilerine toplumcu Atatürkçü aydınlarına düşüyor. İleri Demokrasi Türkiyeyi ahlâklı, seciyeli aydınlık Türkiyeyi uyanmış emekçi halkımızla sizler kuracaksınız. Mutlu güzel günler mutlaka gelecektir.

Aynı toplantıda Türkiye İşçi Partisi Ankara Senatörü Niyazi Ağınaslı'nın yaptığı konuşmadan bazı kısımları okuyucularımıza, aynen sunuyoruz.

S AYIN Bursablar, Sevgili partili arkadaşlarım, Yurdumuzun içinde bulunduğu şartları bir başka açıdan belirtmek lüzumunu duyuyorum. Genç Türkiye'miz barış ister ve ancak barış düzeni içinde kalkınma hamleleri yapabilir. İkinci Dünya Savaşı ötetli yirmi yıla yakın zaman geçtiği halde neden barış sağlanamadı? Vakit vakit şiddetini artırarak soğuk harbin ve dünyanın bazı çevrelerinde savaşların devamından kimler yararlanıyor? İnsanlık âleminin, kardeşçe yaşamaya sağlanamaz mı? Neden milletlerin bağımsızlıklarını kazanmak için oluk oluk kanlarını akıtmaları gerekli görülüyor? Bağımsızlık savaşlarına kulak asmayan memleketler idarecilerinin gerçekten barışsever olduklarına inanabilir mi?

Bu sorular belki her memlekette fazla Türkiye'de sorulmalı ve cevapları araştırılmalıdır. Dış politikamızın tesabet ölçüsü de bu suallere verilecek cevapların doğruluğuna göre ölçüde bağlıdır ve Türkiye ancak barış içinde bağımsızlığını koruyup kalkınma hamlelerine yönelebilir. Bazı politikacıların dış politikayı tıbu sayan lüyaflarına aykırı olarak biz, bu konularda da görüşlerin açıklanmasında, tartışılmasında zaruret bulunduğu inanmaktayız.

İktisaden az gelişmiş memleketler arasında Türkiye'mize yapılan yardımların kalkınmamıza yaradığını savunanlar, bunun iyüzlünün aydınlanmasından hoşlanmayalar bu memleketi hizmet ettiklerini iddia edemezler. Türk halkı 947 yıldanberi yardım gören memleketimizin iktisaden ne durumda olduğunu görüyor ve kendi yaşantısıyla iyice biliyor. Ağır şartlarla sağlanan kredilerden, her seferinde bütçemizin tüketim giderlerini kabartan yardımlardan, haysiyet kırıcı ve bususî maksatlar taşıyan peynir ve tereyağı dağıtımlarından hoşlanmıyor. Dış siyasette şeref kırıcı sadakat politikasına artık son verilmesini, haysiyetli bağımsız bir dış politika gördüğümüzü istiyor. Bağımsızlık savaşlarını veren milletlerin yiğit halklarını âşiler diye adlandırıp emperyalistlerle birlik görünen, ceditiz milyonluk bir Çin gerçeğini, tek taraflı sadakatla bağıyla kenetlediği hükümetin izni olmadıği için tanımayan, yakın geleceği görmekten âzelz bir dış siyaseti beğenmiyor, tasvib etmiyor. Dünya barışını gerçekleştirmede etki yapacak şahsiyetli haysiyetli ve müstakil bir dış politika götürmenin zamanının çoktan geldiğine inanıyor. Baskılar karşısında söylediğini tevî eden, TIME dergisine verilen demecin dış basında neşredilmediğinden «bir kusur yaptık şüma neyse kimese duymadı» der gi-

NIYAZI AĞIRNASLI

bi bahseden korkak davranışlarla böyle bir politika şüphesiz ki yöneltilemez. Küçük milletlerin ve dünya halklarının zararına olarak soğuk harbi ve silâhlı harbi yarışını devam ettirenlerin Amerikan irkçileriyle birleşerek barış dostu Kennedy'yi öldürmeleri bazı çevreleri ürktürmüştür olabilir, amma biz şunu hatırlatalım ki, dünya barışı için atılacak azimli adımlar politikacılara ancak şeref getirir ve bu şeref uğrunda gerekirse ölüm bile göze alınabilmelidir. Kaldı ki bu memleket müstakil kararlar alabilecek bağımsız bir ülkedir.

Değerli dostlarımız, aziz Bursalılar;

Dış yardımların, kredi anlaşmalarının, yabancı sermaye yatırım tekliflerinin Türkiye'ye kazandıracakları her zaman münakaşa edilmeli ve çok defa bunlardan sakınılmalıdır. Çünkü yabancı hegemonya dost kisvesine bürünerek sokulur ve ekseriya girdiği memlekette kendisine yardımcıları, müttefikler bulmakta güçlük te çekmez.

Kurulması, Karabük Demir ve Çelik Fabrikalarımızın takat ölçüsünde olan Ereğli tesislerine için yabancı sermaye sözlülmüştür? Gerçekten Amerikalı dostlarımız bize lokomotif almak için yardım yapıyorlarsa neden lokomotifleri dilediğimiz memlekette almamıza imkân vermiyorlar. Türkiye'de yabancı petrol bulamamamızın asıl sebepleri nelerdir? Neden arama sahalarında sık sık ölüm vak'aları olur? Bulunup da

körlekle petrol kuyularının sayısı ve yerleri bilinir mi? Bütün bu konuları usumî efkâra açıklamak gerçek yurtseverliğin tâ kendisidir.

Dünyanın düşman kamplar tarafından yönetilmesinde, düğmelere basılınca insanlığı yok etme imkânının iki dev memleket idarecilerinin elinde ilâhîhaye bırakılmasında milletimizin, halkımızın hiçbir yararı da yoktur.

Şu halde Türkiye'nin dış politikası bu tahrip vasıtalarının yok edilmesi ve gerçek barışın sağlanması yönünde olmalıdır.

Son günlerde Kıbrıs olayları vesilesiyle açıklanan görüşlerden çoğunda sayın politikacıların temsil ettikleri keskin telkinleri de dünya barışı açısından değerlendirmek zorundayız. Kıbrıs'ta kan dökülmesinin hemen önlenmesi, Rumlarla Türklerin Ada'da yan yana kardeşçe yaşamalarının sağlanması, çekişmelerden fayda umanların beklediklerinin boş çıkarılması, iki tarafın da faydasına olacaktır. Yetmiş yıldanberi Türk halkın Adayı terkederek Türkiye'ye kısmen de İngiltere'ye, Kanada'ya göç etmeleri Kıbrıs'ta Türkleri azınlık haline getirmiştir.

Aziz arkadaşlarımız,

Türkiye'nin iç politika mücadeleleri, kısır çekişmeler halinde devam edip gidiyor. Politikacılar, konuları derinliğine tahlil edip yurı sormalarına gerçek tedbirle getirme yerine, seçmen yurttaşın hislerine hitap ederek partileri lehine oy sağlamak yolunu tercih ediyorlar. Bu partilerin sun'ı kuruluşlarından doğan, tedavisi bu çeşit partilerin tarihe karışmasıyla kaabil bir hastalıktır.

Şimdi, partilere dağılmış kafatası, irkçi ve gerici kişiler bilhassa bir büyük partinin serk ve idaresini ellerine almış ve memleketi adım adım faşizme doğru sürüklemeye başlamışlardır. Faşistlerin değişmez parolaları — bizden olmayan bize kargısıdır — dir. Sistemlerinin fikri ve insani temeli olmadığı için düğmanlıkları körüklenmekte fayda umarlar. Türkiye'dekileri kürt, çerkez, lâz, arap, arnavut, bosnak, aleri, sünni, türk ayırımları yaparak yedi göbek geçere sayımları Türk saymamak ve aşağı görmek yolunu tutarlar. Bu düşmanlık tohumları yetişmez. Ne kadar gerçekçi, toplumcu ve yoksul halktan ve işçiden yana insan varsa hepsine Komünist ve memleket için bir çıkar yol arayanların davranışlarını Komünist hareketli olarak vasıflandırıyorlar. Türkiye'de onların tarifine göre sosyalist eğilimli herkes, toprak reformundan, sosyal adaletten, yoksulluktan bahsedenler, derminden, Atatürk ülkelerinden bahsedenler hep Komünisttir.

Bu tehlikelere düşmeden müreffeh bir Türkiye meydana getirmenin çaresi yok mu? Elbette var. Sun'ı kardeş kavgalarına son verip işçileri, çiftçileri, esnafı ve toplumu aydınlı Türkiye'nin yüzde doksan beş nüfusu aynı safta bir avuç vurguncu, vergi ve döviz kaçakçısını ve toprak ağalarını zararsız hale getirmek üzere toplanurlar ve temsilcilerini de oylarını dağıtmadan kendilerine verilecek asırlık mesafeyi kapatmak ve halkımızı mutlu bir hayata erdirmek elbeteki mümkün olur. Bindikleri dalı kesmekle meşgul halkımız ergeç yunacaktır ve Türkiye İşçi Partisi batağa saplanmış toplulumuz için bir kurtuluş simlidir.

Yeşil Bursa'nın rahat havasından yoksul yurdumuzun halkına gönül dolusu saygı ve sevgiler.

Öhhööö!

Nasıl Kalkınırız?

Şekerim, kalkınma denilince mutlaka ülkenin kalkınması gelmemeli aklı. Kalkınma çeşit çeşittir. Örneğin eteklerin kalkınması, şapkaların kalkınması, muhterem popoların kalkınması, göbeklerin kalkınması, apartmanların kalkınması, yeğenlerin, baldızların, bacanakların kalkınması, burunların, cinsiyet organlarının kalkınması, bacakların kalkınması, efendim, şeylerin kalkınması.. ne bileyim, bir sürü kalkınma vardır. Kalkınma denilince, mutlaka ülkenin kalkınması gelmez aklı.

Bizim yüksek okumuşları dinleye dinleye bu konuda çok şey öğrendim. Örneğin, bu yüksek okumuşlardan bazıları diyorlar ki, bu ülke ancak ve ancak helâ ile kalkınır. Evet evet, helâ ile.. Helâ demek, yüzümmara demektir yani. Yüzümmara hiçbir adı vardır bizde: Ayakyolu, sıfırsıfır, kenef (yüzünüze güller), tuvalet (af federsiniz), küllük, memişhane, V.C., rahathane, kütüphane, randevuevi, kaçamak, boşver, hazrol, açıkrejim, ivedikalkınma, tahmiltahliye, gümrüksüzgeçirim, kapitülasyon, hacıdayı, uçkurpalas, güngörmemiş, paso, dokunulmaz, meşgul, falanfilân, tıktık, cennet, yavaşgel, labo-ratuvar, vesaire..

İşte, derler ki bazı yüksek okumuşlar, bu ülke ancak helâ ile kalkınır. Çünkü helâ, bir evin mutfağını gösterir. Mutfak ise, o evin ekonomik ve hattâ ekonomi - politik gücünü gösterir. Evleri n e k o n o m i k g ü ç l e r i n i n t o p l a m ı i s e, ülkenin ekonomik gücünü gösterir. Helâlarına bakarak-tan bir ülkenin ekonomik gücünü ve binnetice kalkınma hızını tâyin etmek mümkündür. Örneğin, helâsında amerikan konserve kutuları bulunan bir ev çabuk kalkınır. Bu gibi helâ sayısını artırarak ülkeyi süratle kalkındırmak mümkündür. Amma velâkin, kanalizasyon ter-tibatı olan şehirlerde helâları tek tek kontrol etmek mümkün olmadıktan, memleketin ileri gelenlerinin burunlarını kontrol etmek suretiyle, o memleketin kalkınma hızını tâyin etmek her zaman mümkündür. Bir ülkeye bol bol helâ yapılsın, o ülke süratle kalkınır, diyor-lar..

Yüksek okumuşlardan bazıları da derler ki, bu ülke ancak okul ile kalkınır. Enderim okulu, imam-hatip okulu, köy okulu, şehir okulu, süt kuzularının okulu, kay-mak tabakanın okulu, ziraat okulu, sanayi okulu, lise okulu, ortaokul mektebi okulu, kız zenaat okulu, köy enistütüsü okulu mektebi, roma hukuku mektebi okulu, çok eski lâtin ve yunan lisanları mektebi okulu, küfi yazısının menşei araştırma enistütüsü mektebi okulu, tez-gâhtar yetiştirme enistütüsü okulu mektebi, kâtip üre-tme mekteb-i âlisi, usaklaştırma enistütüsü mektebi oku-lu ve mütemilâtı, bekeç, polis, gardiyan yetiştirme yük-sek okulu mektebi, çalışmadan mutlu yaşamamın yollarını gösteren mekteb-i âli, çömez yetiştirme okulu mektebi, parlâmentoya adam ulaştırma mektebi okulu ve gerisi, solculuğun önlenmesini araştırma okulu mektebi, sıkı nu-tuk atanları yetiştirme mektebi okulu, vatandaşın mekt-uplarını gizlice açmanın yollarını öğretme mektebi oku-lu, vesaire vesaire.. Yani, derler ki yüksek okumuşları-mız, bu ülke ancak okulla kalkınır. Vatandaş tek tek mekteplerden geçireceksin, kafasını işler hale getireceksin, ondan sonra devrim yapacaksın, reform yapacaksın, demokrasi oynayacaksın. Çağdaş uygarlık düzeyine ula-

manın başka türlü mümkünü yoktur. Vatandaş tek tek eğitilmenden, öğretimden ve de öğrenimden geçmedikçe, devrimlerin yerleşmesine imkân ve ihtimal yoktur, derler.

Yüksek okumuşlardan bazıları da derler ki, bu ülke ancak ve ancak turizm ile kalkınır. Oranı-buramı teşhir edeceksin, genç kızlarını, genç oğlanlarını kalavuz diye süreceksin piyasaya, iyi kalavuzluk yapabilmeleri için İngilizce kursları açacaksın, ondan sonra, tarihten önce ve sonra, yerin altında ve üstünde, yere batmış ve yerden çıkmış, dağ, dere, tepe, yıkıntı, kümbet, direk, mağara, kilise, hamam, küllük, incik-boncuk, kükürtlü su, kireçli su, sarlat-dikit, müze, saray, konak, mezar, türbe, tes-pih, nargile, şalvar, sarık, hotoz, yatak odası, oturma âle-mi sofrası, ptekanthropus'un kemiği, Battal Gazî'nin atı-mın nalını kayadaki izi, Hazreti Zekeriyamın yumruğu-nun demirdaki yeri, Çaputlu Dede, Helvacı Baba, Döldö-ken Hazretleri, herçiğin müzeleri.. Ne varsa göstere-cekisin avrupalı, amerikalı ördeklere ve paracıkların ge-keceksin, kasamı dolduracaksın, memleketi güllük-gülüs tanlık yapacaksın. Evet, aynen böyle derler bazı yüksek okumuşlar. Hattâ, derler ki, bir memleketin turist çeke-bilmesi için, hergün biraz daha eskimesi, yıkılması, ta-rihe karışması gerekir. Malûm a, turist ördeği, herşeyin eskimesini sever, tarihe karışmasını sever. Onun için, ama-nı bilir misiniz, yakın memleketi, harap eyleyin! Taa ki, bir eski eşerler müzesine dönsün memleket! Ondan son-ra seyreyleyin siz turist akını!

İşte şimdi, bizim yüksek yöneticilerin yaptıkları bu-dur. Memleketi turistik memleket haline getireceğiz di-ye, durmadan tarihe karıştırmaya çalışıyorlar.

Yüksek okumuşlardan bazıları da derler ki, «hayır, bu memleket ancak ve ancak dış yardım ile kalkınır». Ve caddeleri dilencilere doldurdukça, işsizler kuyruğu, uza-dıkça, bu yüksek okumuşların ağızları kulaklarını döv-mektedir. «Memleket batıyor» derlerse bu yüksek oku-muşlar, bilin ki, bu beylerin otomobil konvoylarında ek-silme vardır.

Yüksek okumuşlardan bazıları da derler ki, bu mem-leket ancak doğurmayı kontrol altına almakla kalkınır. Eskiden doğurana ikramiye mi verilir, şimdi tersini yapacağını, doğurana basacağını ezayı. «Em öyle küçük müçük değil, evini başına yıkacak ceza! Doğurmasını efendim! Memleketi açlığa ve de işsizliğe, hattâ mektep-sizliğe boğmanın ne mânası var? Bu gidile, on sene sonra bizler açlıktan kalırdıyacağız vallahi, diyorlar.

Bazıları da derler ki bu yüksek okumuşlardan, bu memleket ancak din ve iman ile kalkınır. Meclisleri ha-cı ve hocalarla doldurun, görün bakın, nasıl kalkınır memleket! İman oluyun yerde bereket de olmaz. Tay yağacak dedelerimizin mezarına, diyorlar.

Bazıları da, «bu memleket kalkınmaz, çünkü kız-larda bekâret aranıyor» diyorlar. «Kızları serbest bira-kın, bakın ozaman, nasıl süratle kalkınıyor bu memle-ket» diyorlar. Galiba, en doğrusu bunlarınkı..

Bazılarıysa, «devlet sektörü sözü, bu memleketin be-reketini kaçırıyor. Verilerin Lerbirgeyi vatandaşın eli-ne, bakın ne çabuk kalkınıyor bu memleket» diyorlar. Eh, bu da fena bir fikir sayılmaz.

Sonra, bazıları da..

Neyse, onları da sonra konuşalım. Bu «bazıları» oka-dar çok ki.. Malûm a, bizde fikir çeşitliliği vardır. Çün-kü biz gerçekten demokratik bir ülkemiz.

SOSYAL ADALET — Yirmisekiz

Şaka, Şaka!

Nazar

Boncukları

Aaa, bir de düşündüm ki yol aynı yol, yöntem aynı yöntem, Yani, DP ne yapmışsa, yapmak istemişse, şimdikiiler de fıplısını yapıyorlar, yapmak istiyorlar.

DP, sol eliyle devrimleri yıkarken, sağ eliyle devrimleri koruma kanunları çıkarıyordu. Eh, bunlar da öyle... Sayalım isterseniz :

Atatürk'ü koruma kanunu, Devrimleri koruma kanunu, 27 Mayıs'ı koruma kanunu, Anayasa'yı koruma kanunu, Reformları koruma kanunu, Plânı koruma kanunu, Koalisyonu koruma kanunu, Devlet ve hükümet bütçüklerini koruma kanunu, Millî onurumuzu koruma kanunu, vesaire..

Anlamıyorum, ya ben çok kafasızım, ya da olup-bitenler çok yüksek kademede, bir vatandaşın anlıyanıyacağı yerde tezgâhlanıyor.

Ortada reform diye birşey yok, reformları koruma kanunundan söz ediliyor. Ortada Anayasamın tamamen uygulandığına değgin bir belirti yok, Anayasayı koruma kanunundan dem vuruluyor. Ortada Atatürk'ün şapka ve harf devriminden başka devrim kalmamış. Devrimleri koruma kanunundan konuşuluyor, Şimdi bir de, «Devlet ve hükümet bütçüklerini koruma kanunu» çıkarsa, hiç şaşmayın! Mademki bu işin şajından döndü Emniyet Genel Müdürü, ohalde, kanunu da yakında çıkar.

Kuzum, benim minnacık kafamın aldığı şudur: 27 Mayıs, kendi gerekçesinin gerçekleştirilmesiyle korunur. Anayasa, Anayasamın istediklerinin yapılmasıyla korunur, Atatürk, Atatürk'ün dediklerinin ve yapmak istediklerinin yapılmasıyla korunur. Reform mu? Reform, ancak ve ancak, reform yapılarak korunur. Nazar boncuğu gibi kanun sıralamakla değil!

Sonra, anlamıyorum, Atatürk mü büyük, yoksa onu korumağa çalışanlar mı? Malum a, büyük küçüğü korur, güçlü güsüzü korur, Anayasaya gelince.. Küçük kanunlarla büyük Anayasayı korumağa çalışmak, Anayasa köçültmekten başka birşey değildir. Hani, serçe filin sağrısına oturmuş da, «acıttım mı cüm?» demiş ya, öyle işte.. Kim kim koruyor be birader, lütfen anlıyalım şunu!

Atatürk'ü korumak mı istiyoruz? Anayasayı korumak mı istiyoruz? Devrimleri korumak mı istiyoruz? Bakın, ben göstereyim bunun yolunu size :

Yaparsın toprak reformunu, yaparsın vergi reformunu, yukarsın ortaçağlı kurumları, ithalâtta, ihracatta, büyük işletmelerde, verirsın halkın hizmetine, açarsın okullarını, uygularsın plânını, yaparsın yolunu, namussuca dağıtırsın millî geliri, herkese iş, herkese ev, herkese ekme, herkese güvenlik der, kolları sıvarsın, bak o zaman nasıl korunuyor Atatürk, nasıl korunuyor Anayasa, nasıl korunuyor devrimler!

Bu gidişle, hergün bin tane tasarı hazırlasan, hergün bin tane kanun çıkartsan, yine de Atatürk'ü koruyamazsın, Anayasayı koruyamazsın beyzadem!

Ama, bunları kim söylüyorum ben?!

Ah kafa!

Gericilerden, tutuculardan devrim beklemek... Oh oh oh! Akımla bin yaşıyayım ben!

Ak sakalı göbeğini döven Musa dayı, minicik pencere-remi önüne geldi :

— Hüseyinin, Hüseyinin, adının cezasını çekiyorsun sen!

Anlamıştım ne demek istediğini: Hasan ile Hüseyin'in başına gelenleri anlatmak istiyordu. Sustum. Musa dayı ağlıyordu.

— Vaktiyle beni ipe göttürdüler, ipi boynuma taktılar: fakat bir emir geldi yukardan, çıkardılar ipi boynumdan. Biz neler görmedik, Hüseyinin, neler! Adının cezasını çekiyorsun sen!

Musa dayı ağlıyordu. Ak sakalına aşağı akıyordu gözyaşları.

Yıl kaçtı? Unuttum gitti!

Niye anlattım bunu? Durun da anlatayım : Bundan aylarca önceydi. Kulağıma geldi ki, bizim Canip Yıldırım'ın idamı istenmiş. İnanamadım tabii.. Çünkü Canip Yıldırım geziyordu bulvarda.

Çok geçmedi, karşılaştık kendisiyle, yine bulvarda.

— Ne o yahu, dedim, sen ne zaman hortladın?

Ah, ne can insandır Canip Yıldırım! Tath tath güldü. Ve sadece güldü, o kadar!

Niye anlattım bunu? Durun da anlatayım :

Gazetelerde bir alay kürçü resmi çıktı. Gazete bürolarına bir alay kürçü resmi dağıtıldı. Efendim, devleti yıkanak, kür devleti kurmak istiyorlarmış bunlar. Aralarında yabancı uyruklu kürçükler de varmış. Bir anda bütün Türkiye'nin haberi oldu bu işten. Belgeler, plânlar, krokiler, şifreler, mektuplar, anırlar.. Hattâ Ankara Radyosu bile olayı dünyaya duyurma görevini yaptı. Bu kürçüklerden kiminin idamı istendi, kiminin uzun uzun ağır hapsi.. Bizim basının eline fırsat geçmesin, yağlar yağlar yollar Yordanakiye. Bu kürçüklük olayını alladı-pulladı, yurdun dörtbir yanına yaydı. Meğer uyuyormusuz biz! Kürçükler memleketi ele geçirmişlermiş de haberimiz bile yokmuş bizim. Uyyy, millî felâket!

Sonra kiminin tahliye edildiğini yazdı gazeteler. Kiminin idamının istendiğini. Evet evet, birçoğunun idamı istendi! Yani, ipi takacaklardı boynularına.

Sonra, bir de duyduk ki, hepsi beraet etmiş!

Allah-allah!.. Akşam idamı, sabah beraet!.. Olacak şey değil! Hani, bir yıl hafif hapisleri istenmiş olsaydı, şaşmazdık bu beraet haberine. Fakat akşam idamları istenenler, sabahleyin beraet kararı alıyorlar! Şaşılmalıyacak gibi değil ki!..

Anhyacağımız, biz hepimiz hortlağız. Kimbilir, haklarımızda ne idam kararları verilmiştir de haberimiz bile yoktur!

Şu ülkenin haline bakın, ey azıcık aklı olanlar! Böylesine dengesiz kararlar ortasında çırpınıp duruyoruz işte. Ve bu vatandaşların idamlarını isteyen ilgililer de, hiçbir şey olmamış gibi, yaşayıp gidiyorlar aramızda!.. Toto oynuyorlar, bakkala uğruyorlar, içki içiyorlar, tavla oynuyorlar, namussuzlara sövüyorlar, haksızlığa başkaldırıyorlar, adaletsizlikten dem vuruyorlar, falan-filan.. Yaaa!

Söyle baksamız da yüzlerine,

— N'ooluyor böyle? deseniz,

— Hiilç. Şaka, şaka! diye güleceklerdir.

Gözünü sevdiğimin hortlaklar memleketi!

Kaybettiğimiz Değerler :

Burhanettin Uluç Paşa

Necip ALPAN

Kıbrıs faciasının patlak verdiği uğursuz bir zamanda, 25 Aralık 1963 tarihli gazeteler şu haberi veriyordu: «Senatör ve emekli general Burhanettin ULUÇ, 24 Aralık 1963 günü saat 11 de, Ankara Esat Caddesi 31/6 numaralı dairesinde bir süreden beri müptelâ olduğu hastalıktan kurtulamıyarak hakkın rahmetine kavuşmuştur. Merhumun cenâzesi Askerî Gülhane Hastahanesine nakledilmiştir. Bu sabah yapılacak bir törenden sonra merhumun naaşı özel bir otomobille İstanbul'a gönderilecek ve aile mezarlığına defnedilecektir.»

27/12/1963 günlü «Vatan» gazetesinde toplumcu yazarlardan Hilmi Özgen kaleme aldığı özlü bir yazısında şöyle bağlıyordu:

«Toplumcu yönden bir yığılı daha toprağa verdik. Tertemiz alnında erdemin ışıltısı ve ateşli yüreğinde alev alev yurt sevgisi olan namuslu bir yığılı. 27 Mayıs Devriminden beş gün önceki «Harbiyeliler» yürüyüşünün kahraman öncüsü, Devrim Hükümetinin İzmir Valisi ve Sosyalist Kültür Derneğinin en yaşlı üyesi ULUÇ Paşa...»

Bir ay kadar önce Murakabe Heyeti'nin üç kat basamaklarını çıkarak çalışma odama geldiği zaman perçereden dışarı bakarak:

«Bu dik merdivenler yormaya başladı beni. Halbuki önümüzde tırmanacağımız öyle dik yokuşlar var ki. Bir ömür boyu nişan koyduğum noktaya bir bayrak dikmeden gidersem gözlerim açık gidecek.» diye içini çekmiş ve toplumcu aydınlar arasındaki bazı fikir ayrılıklarından dolayı acı acı dert yanıyordu.»

Evet, ULUÇ Paşa, Atamızın gösterdiği hedeflerden birine belki bayrak dikmeden gitmiştir amma, müteerrif olsun ki, o ideale sınıksız sarılan çok geniş bir aydın ve gençlik kitlesi vardır bugün!

İzmirde devrimci vali olarak çalıştığı zamanlarda yakından tanımak fırsatını bulduğumuz ULUÇ Paşa'nın çeşitli meziyetlerinden biri de gerçekten halkçı oluşu ve halk eğitimine inanmasıdır. «Halk Eğitimi, kalkınmanın temeli olmalıdır» adlı eserimizi sunduğumuz zaman: «Ha! İşte, benim de en büyük ümidim bundadır. Bu eğitimi en üra köylere kadar yaymalıyız.» demişti.

İzmirde kaldığı iki yıla yakın süre içerisinde tıpkı rahmetli Vali Kâzım Dirik Paşa gibi, öğretmenlere kılavuzluk ederek köy köy dolaştı.

İzmir Öğretmenler Derneği adına çıkaracağımız «İMBAT» dergisi için bir başyazı istediğimiz zaman: «Siz yazın, ben imzayı atayım» demişti. Biz ise: «Paşam, biz nasıl bağaralım?» diye cevap verince, bize: «Öğretmenlere sonsuz güvenim vardır, ne yazarsanız yazın!» diye ilâve etmişti.

Daha sonra, şahsen çıkardığımız «Öğretmen» adlı meslekî gazetemize yazdığı «Millîletleri Kurtaranlar» başlıklı başyazısında şöyle diyordu:

BURHANETTİN ULUÇ

«...Açık İster KÖY ENSTİTÜSÜ, İster BUCAK ENSTİTÜSÜ, İsterse ŞEHİR ENSTİTÜSÜ, ya da herhangi bir OKUL ile adlandırılın; görev, amaç ve ilke açısından bakılınca «İlg ile Eğitim» «Hayat ile Okul», «İlim ile Amel», dâvasını gerçekleştiren birer Öğretmen Yetiştirme yolu ve yönetimi mutlaka benimsenecektir. Bu ülkümüzün somut temsilcisi, büyük Türk Öğretmeni: Vatan sana minnettardır, millet sana minnettar kalacaktır» (11 Mart 1962).

ATATÜRK'ün 25. yıldönümü vesilesiyle çıkaracağımız «İlköğretim» dergisi için, kendisinden bir yazı rica etmiştik. Kendi el yazısı ile hazırladığı «Büyük Asker Atatürk» adlı özlü yazıyı bizzat dergi dairesine kadar getirmek lütfunda bulunmuştu. Öyle sanıyoruz ki, bu makale son eseri olmuştu.

MESLEKİ HAYATI VE HİZMETLERİ : Burhanettin ULUÇ, 1902 de İstanbulda Beylerbeyinde doğmuştur. 1920 de Askerî Veteriner Okulunun bitirince teğmen olarak Kurtuluş Savaşına katılmış ve Afyon Cephesinde görev almıştır.

Daha sonra Diyarbakır, İstanbul, Konya, İzmir ve Erzurum illerinde Veteriner Şube Müdürü olarak çalışmıştır, 1958 de Erzurum Ordu Veteriner Müdüü iken Generalliğe terfi etmiştir.

27 Mayıs Devriminde Veteriner Akademisi Komutanı olan ULUÇ Paşa, 21 Mayıs günü Harp Okulu ile beraber yürüyüşe katılmış, 27 Mayıs sabahı erken saatlerde Çankayada görev almış, 28 Mayıs günü İzmir Va-

liliğine atanmış, sonra Cumhurbaşkanlığı Kontenjanından Cumhuriyet Senatosuna üye seçilmiştir.

GEÇMİŞTEN BUGÜNE

Türk siyaset ve düşünce tarihinde yıllarca, hattâ yüzyıllarca önce var olup da bugüne değin hiç değişmeden sürüp geldiğini gördüğümüz olay ve düşüncelerin belgelerini, «Geçmişten Bugüne» genel başlığı altında bu sütunlarda yayımlıyacağız. Çoğu düşünürler, tarihten ders almak gerektiğini, tarih biliminin varlık sebebinin de bu olduğunu ileri sürmekte iseler de, bizler tembel öğrenciler olduğumuzdan ötürü, o derslerden bir türlü yararlanamamışız. Bu tutum gözönünde bulundurularak, yayımlıyacağımız belgelerin üstüne, «Tarihten Alınmayan Ders» başlığını da koyabiliriz.

Bu konuda, ilk olarak, Namık Kemal'in bir yazısını sunuyoruz.

İSTANBUL'DA BİR KÖYLÜ

— Bugünkü due çevrimıştır —

Anadolu'dan kendi halinde bir çiflik ağası birinci defa olarak İstanbul'a gelir. Kimine görüşürse, hangi kahveye, hangi eve gidersse parasızlık şikâyetinden başka hiçbir söz işitmez. Gördüğü adamların kim ayıklardan verilmediğini söyler, kim bonolarını alamadığından söz eder. Zavalî adam bir bu hale bakar, bir de düşünür ki, memleketinizde köylüler yorgunlarını, düşeğini, bakırını, çömleğini satıyor, devlete vergiler veriyor. Ver gelirler geliyor, İrminün «öşür» adıyla azdan az beşte birini fakarının elinden alıyor. Halkı tuz diyorlar soyuyorlar; tiftik diyorlar soyuyorlar, Gümrük, İekâ, hayvan vergisi, pazar vergisi, ruhsatiye vergisi, kereste angarya vergisi, tapu vergisi, meyva vergisi, yol gündelliği gibi akla fikre gelmez bir türlü adlarla bu kadar paralar topluyor.. Kendi kendine: «Biz yakında böyle büyük büyük kaygalar etmedik; hazine düşman kötülüğüne uğramadı; acıyıp, bu paralar nereye gidiyor?» diyerek düşünmeğe başlar.

Bu düşünceyle iken, etindeki işini görmek için maliyeye gider. Görür ki, veznenin önünde kiminin elbisesi parça parça, kiminin yüzü gözül yarılmış, kim hasta, kim ihriyar, kimi yavru, kim yetim birkaç bin erkek, kadın, çocuk toplanmış, mahşer günü gibi; birbiriyle savurguncasına çekişerek yemli otuz kurus para almışta gahşiyorlar. Çiğlikleri göze çöküyor, uğlamalarına can dayanmıyor. Bayıttanm, ezilenin sayısı belirsiz. Birkaç saat uğraştıktan sonra yüzde bir hakkını almıyor. Sağını umutsuzlukla, sakatı; aksi ile yerine döndüyor. Adanmışız bütün bütün gasar, yüreği oynar, eflerim işinden kalıp, hem de böyle yürekler acısı belâları seyretnmekte ne mâna var?» yolla süzünerek işinin nit olduğu kaleme gider. Bir zaman «mümeyyiz» beyin kaba davranışından, bir vakit de «defnecî» beyin alınyandan sonra kâğıdını bırakır. «Beş on gün geçsin de bir kere gel!» derler, oradan çıkar.

Ertesi gün iş gücü yok, hazın da İstanbul'a gelmiş, bir kere aşağı yukarı gezmeğe başlar. Bir de ne görür? Boğaziç'inde birtakım yatılar, İstanbul'da bir çok konaklar. Her biri Şeddad'ın camisine yakın. Her birinde beş çift, üç çift, iki çift hayıklar; açık araba, kapalı araba, küçük araba, büyük arabanın haddi hesabı yok. Malulun beyin dairesi başka, daimat beyin başka, mübâzâlar efendinin başka, vekilharç ağının yine başka. Gösterişler, ululuklar akın dışındadır. Zavalî ilk gördüğü konak, yahut yalı için, «Padışahınızın sarayı» der. Lâkin saraylar çoğaldığı gibi, «Acaba bizim memleketinde birkaç padişah mı var?» diye düşünmeğe başlar. Hele bilen bir adama raszelle, sorar, O da:

— Evet, birkaç padişah var; fakat birine padişah derler, sahiden padişah odur; ötekiler hükümine ortak oldular, lâkin unvanına olamadılar; gündelik halde idlari vâkeldir. Cevabını verir, Onun üzerine :

— Padişahınız bu maliyenin işine ne için bakmaz?

yolları bir soru daha ortaya kor, Karşılığında :

— Doğru sözle padişah sarayı arasına kale duvarı gibi sedler çekilmişdir.

yolunda karşılık görülür. Onun üzerine :

— Ya vâkeldâ niçin düzeltmezler?

diye sorar, Berki zaı :

— O halin sebebi kendileridir. Sen hiç hastalığın hekimlik ettiğini işittin mi?

der..

NAMIK KEMAL

DÜZEN...

Behzat AY

Yargıç :

«Bu köylüde sevgi, saygı denen bir şey kalmadı.» dedi ve konuşmaya devam etti: «Toprağın tamamı beş dönüm. Beş dönüm toprağı yirmi iki yıldan beri işletiyormuş adam. Fakat, Tapu Kadastro bu toprağın, şikâyetçi olan aynı köyden başka birine ait olduğu sonucuna varıyor. Ve toprak elinden alınıp şikâyetçiye veriliyor; Biz, beş dönüm toprak üzerinde adamın yetiştirdiği meyvelerin keşfine gittik. Şu kadar para isterim deyip tutturdu. Öteki yetiştirmeseydi diyor, Beriki de, yirmi iki yıldan beri neredeydi? O kardeşinin karısını ken, ben, bu ağaçları yetiştirdim. Hiç sesini çıkarmıyordu, Neçen? Sonra yirmi iki yıl önce mahkeme toprağı bana vermişti. Şimdi benden alıp ona veriyor. Olur mu böyle diye tutturdu, sert sert konuşmaya başladı, Sanki bizi 'iyecek gibi bakıyor. Kızdım, sizlerle uzun uzadıya konuşmak doğru değil dedim..»

Yargıç, duydukları karşısında üzülmüş. Bunu anlatıyordu, Sevgiden, saygıdan konuşuldu bir süre. Ah-lâkın kalmadığına değinildi.

Dayanamadım :

«Köylünün işi çok ağırdır.» dedim. «Yirmi iki yıl beş dönüm toprakta çalışmış. Şimdi elinden alınmış, başkasına verilmiş. Elbet de ötkelenecek. Ötke içinde karışındakilere nezaketi de düşünmeyecek. Kavgalı adam, karşısındakine sevgi, saygı da duymaz. Zaten birbirleriyle sevgili, saygılı olsalardı ne şikâyetleri ve ne de kavgaları olurdu.. Toprak, Köylünün her şeyi. Toprak üzerinde verici-köylü ölümlük-kalmı savaşını. Ne yapıyor? Yirmi iki yıl önce mahkeme ötekinden alıp berikine veriyor toprağı. Adam yirmi iki yıl ter döküyor toprağı; meyve yetiştiriyor; mahkeme bu kez tutuyor toprağı öteki adama veriyor.. Köylülerle dama taşı gibi oynuyor: Ne hediyebiliriz?»

Yargıç, gözüme baktı. Düşündü. Sonra :

«Gerçekten öyle..» dedi. «Yirmi iki yıl önce mahkeme toprağı bu adama veriyor. "dam yirmi iki yıl çalışıyor. Bu kez elinden alınıyor.. Ama gene de kardeşim, sevgi, saygı, nezaket unutulmamalı.»

«Yargıç Bey, sergi de saygı da, nezaket de gökten inmez. En önemlisi düzen. Yirmi iki yıl içinde, toprak iki kez mahkemelerle el değiştiriyor. Çalışan çalıştığuna, bekleyen beklediğine pişman. Yani bir düzensizlik var. Bu düzensizliğin sonucu güvensizlik doğuyor. Mahkeme kararları köylüyü şaşırtıyor. Birbirine düşürüyor. Köylü kavgaam içinde. Biz, bu kavgalar,

bu ötkeler içinde nasıl olur da sevgi, saygı bekleriz? Köylü isteyerek, sevgiden, saygıdan yoksun olmamıştır; yoksun edilmişlerdir. Güvensizlik, düzensizlik, ötke, kavga köylüyü sevgiye, saygıya yabancı etmiştir. Eğer düzen sağlam olsaydı, zaten sevgi, saygı köylünün içinde kendiliğinden büyüyecekti. Düzenin yanı sıra işe yarar bir eğitim de yürütülecekti. Köylü böylece kurtulmuş olacaktı. Mahkeme işleri azalacak, üretim artacaktı. Eğitime de önem verilecekti. O zaiman sevgi, saygı onlarda göreceğimiz şeyler olacaktı.

Bakınız, üç yılı aşkın bir süreden beri toprak reformundan söz açılıyor. Toprak reformunu, sömürömler sömürömlere yanlış anlatıyorlar. Kandiriyorlar. Köylünün bu durumda kalmasını -sömürmelerini devam ettirmek için- istiyorlar. Yeni adımlara engel oluyorlar. Yolları tıkıyorlar. Köylü henüz, tam olarak sosyal bilince erememiştir. Aydınlanamamıştır. Bunun için, kolay kandırılıyor çıkarıcılar tarafından. İş, köylümüzü uyarmayla halledilecek..»

Yargıç yükselterek sesini :

«Keşiflerde nelere nelere tanık oluyorum. Utanıyorum âdeta. Kalkımınun A'sı başarılamaz bu gidişle..»

«Bizler de köylünün yerinde olsak, daha başka hareket edemezdik.»

«Çok kötü durum.. Söyle düşünüyorum da; mağara devrini yaşayan köylüleri gözümün önüne getiriyorum da; ilerlemekten söz açamıyorum bu düzende..»

«Değil midir ki yüzde seksenimiz sefalet içinde; ve değil midir ki onlu yaşantısını dördürmek isteyen azınlık, yolları tıkanmaya çalışıyor, elbette güçlükler olacaktır. Elbette işler çoğalacaktır. Fakat, umutsuz olmayacağız. Namsız aydınların, mutsuz çoğunluğun önüne düşüp onlarla elde vermesi, onları uyarması, onlara da bizim düşündürdüklerimizi düşündürebilmemizle her şey değişmiş olacak. Sömürömler söz sahibi olamayacakları için, emekçi emeğinin karşılığı nı alacak. Emekçi söz sahibi olacak. Sevginin, saygının kaynağı bir düzen kurulacak. Emegli baş değer edinecek bir düzen, iyi şeylerin kaynağı olacaktır. Ve bizler üzülmekten kurtulacağız. Üretimimiz artacak, Eğitimi işi düzenlenecek. Geri kalınlıktan kurtulacağız. Daha güvenle bakacağız geleceğe.»

«Söyle böyle epey politika yaptık.» dedi gülererek Yargıç.

«Böyle konuşmalar halk yığınları arasında da yayılmalı. Zaten politika, demokrasi bu değil midir ki!. Çıkarların anlaşılması gerektir..»

SOSYAL ADALET — Otuziki

Gerçek olaylar açısından Bank-İş ve Türk-İş'in olumsuz tutumu

Ali Yılmaz YANAT

Batılılaşma ve Demokrasi yolundaki çabalar sonucu elde edilen 274 sayılı Sendikalar ve 275 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu, kabulünden bu yana bir yıl geçmesine rağmen tatbikattaki boşlukları ile işçi haklarını gerçekten elde edecek ve bu davayı savunacak nitelikte olmadığını ispat etmiştir.

Böyle bir ortamda adı geçen kanunun yürürlüğe girmesinden bir ay sonra 23 sıra No. lu iş kolundaki işyerlerini kapsayan Türkiye Banka İşçileri Sendikası (Bank-İş) kurularak çalışmalarına başladı. Kurucular, yıllarca sömürülenin, insanlık dışı yaşama koşullarının zorunlu yaşantılarını kendilerinde ve buldukları toplumda görmüş, idealist ve hiç bir art düşüncü taşımayan kişilerdi.

Sendika dört ay gibi kısa bir zamanda gelişmiş, üye sayısı 11.000 i bulmuştu. Bu çoğunluk bir sendika için kuvvet demektir. Öyle bir kuvvet ki, en azından lise tahsili bulunan bir kütle. Oysa, unutulmuş bir değil bir çok şey vardı. Tahsil, bilinçlenmek için yeter bir neden olmadığı gibi sendikadaki üye sayısına paralel yönetici adedi çoğalmış onbir bin kişilik bir sendikalist kütle meydana gelmişti. Ayrıca, senelerce sömürülmelerine rağmen «Bir lokma, bir hırka Allah müesseseye zeval vermesin» sloganını benimseyenlerin salt çoğunlukta bulunduğu bir kütle. Bu koşullar altında öncelikle İş Bankası ile toplu görüşmelere başlandı. Kapitalist sömürücülerin tipik bir örneği olan işverenler, diğer özel sektör ve işyerlerinden farklı ve kuvvetli bir durum arz etmekte idiler.

İş Bankası ile böyle bir ortamda yapılan toplu görüşmeler işveren sendikasının savaştıkları ile üçüncü ayı doldurmuşken, ücretler konusunda Bank-İş'in haklı ve olumlu tekliflerine karşı vermek istedikleri (0 — 44) TL. arası zam ve sırf sendikayı yıkma çabası altındaki oyalama uzlaştırmaya gidilme nedenlerini yaratmış oldu.

Türkiye'de işçi haklarından daha çok kendileri çıkarları için çaba gösteren Türk-İş'in örnek yöneticilerine başvurularak destek ve bu haklı davada yardımcı olmaları istendi. Bank-İş yöneticilerinin iyi niyetlerine rağmen tecrübesizlikleri bir kere daha kendilerini alt etmişti. Bütün uyarma çabaları boşa gitti. Oysa, ortada

bir değil birçok örnek vardı örneğin, şişe cam, Ataş, beşinci Genel kurulda güneyli sendikacıların olumlu çabalarına karşı Türk-İş'in tutumu ve Singer Teşkil edilen uzlaştırma kurulu çalışmalarına başladı ve bir ay içinde kararını verdi. Evet, İşçi haklı idi. Fakat, işverenin verdikleri de işçi için büyük bir nimetti. Hem sonra, İş Bankası, mensuplarına mutlu ve nurlu bir gelecek vaad ediyordu; bu yönden işverenin talepleri aynen kabul edilirken işçi hakları bir kere daha kenara itilmişti. Hem de örnek kurulun ittifakı ile. Aslıolan işçiyi değil işverenleri kırmamaktı bunda da muvaffak olunmuştu. Bununla da yetinmeyenler Bank-İş isteklerinin 20 milyon tutan mali portesini kamu oyuna 68-70 milyon olarak gösterme çabası içinde ikinci bir Ataş olayı yaratmak istemişlerdi.

Bu arada tam bir dayanışma ve bilinçli hareket beklenen üyelerin muhtelif baskı ve bir bakıma da «bir lokma bir hırka» saikiyle çözümlenmesi objektif, Bakanlar kurulunun aracılığı ile yeniden anlaşma yüzeyinin hazırlanması ise subjektif olarak grevin tehirini zorunlu kılması ve 6 mayısta yapılması gereken grev süresiz olarak geri bırakılmıştır.

Yeni bir ümit ufuklarında belirmişti. Bu defa Bank-İş adına görüşme yapacak olan Türk-İş'ti. Üstelik Maliye ve Çalışma Bakanları da ilgilerini göstermişti ve aynı konuda T.B.-M.M. üyelerinin tümüne gönderilen mektuplar da vardı; elbette işveren diye gelecek, işçinin sömürülmüş hakları mutlak sağlanacaktı.

Olayların gerçek nedenleri ve yönlerini izlemeden, ham hayal peşinde koşanların sonuçta hüsrana uğraması mukadderdi. Nitekim öyle de oldu. Türk-İş'in savunduğu son görüşmeler de, aynen uzlaştırma kurulunun verdiği kararların kabul edilmesi ile sonuçlanarak Toplu sözleşme imzalandı. Böylece İşçinin değil, işverenin istekleri işçiden yana Türk-İş ve sendikalar kanunu sayesinde kabul olundu.

Bu örnekte gösteriyor ki, sendikacılıkta gerçek çözüm yolu, bütün işçi teşekküllerinin birbirlerini ezme yerine kardeşçe dayanışma çabası gösterip, bilinçli ve yıkılmaz itici bir güç haline gelmesi ve gerçekte işçiden yana olanları, yani işverenle ortak kendilerini sömürmeyenleri başlarına getirmesi ile mümkündür.

Sosyal Adalet'e

Sosyal Adalet Dergisine

Derginizin tekrar çıkmaya başlamasını İranlı öğrenciler olarak kutlar, candan başarılar dileriz. Fikir yakınlığı duyduğumuz derginizde daha önce olduğu gibi gerçekleri okuyacağımızdan eminiz.

İran'da Toprak Reformu başlıklı, tamamen gerçeklerle dolu yazınızı büyük bir ilgi ile okuduk. Kardeş Türk milleti'nin umumi efkârına sunduğumuz bu yazı ile İran'ın gerçek yüzünü, Şah'ın olaylarla bağdaşmayan propagandasını açıkça ortaya koydunuz. Türk umumi efkârına gerçekleri sunmak yolundaki çabalarınızı destekler, tekrar başarılar dileriz.

Millî Cephe Taraftarı
İranlı Öğrenciler
ANKARA.

SOSYAL ADALET DERGISİNE,

Yıllardır yurdumuzun Sosyal sefaletten kurtulmasını, kurtarılmasını bekliyoruz.

Yıllardır Sosyal yapımızın değişmesini, Sosyal adalet ilkesinin gerçekleşmesini; sömürülmekten, uşaklıktan kurtarılmanızı istiyor, bekliyoruz. Tek dayanağımız toplumcu güçtür. Toplumcu akıldır. Toplumcu yayın ve organlardır.

Bir yıla yakın okuyamadığımız Sosyal Adalet'i öyle kanıksamıştık ki.. Ama bu kez, koşullar, nedenler ne olursa olsun bizi bırakmayın.

Bu kez daha derli, daha toplu daha güçlü gördük dergimizi.

Köprülerin altından çok su akmasına karşın, Sosyal Adalet sanıyoruz ki hakkından gelecektir. Bugünedek ve bundan sonraki olayları perde önü ve arkası yanlarıyla toplumcu bir açıdan değerlendirecektir.

Toplumcu akımın gelişimini içte ve dıştaki yerini, toplumcu hareketleri izleme olanağını bulacağız.

Toplumcu akım Türkiye'yi örgütleyecek, kuracak, yaşatacaktır; buna inanıyoruz.

İrgatlar, marabalar, yarıcılar, çiftçiler, köylüler, küçük esnaf, memur, öğretmenler, tüm sömürülenler, tüm ezilenler, tüm emekçiler, Sosyal Adaletçiler sizi kutlularım. Köylülerimin en içten selâmlarını iletirim.

Kaya Müştakhan
Yatağan — Muğla

Ankara'nın Kedileri Köpekleri

KARDEŞİM Nuri,

Çıkınca gurbete, seni daha çok anıyor, daha çok seviyorum. Sevmekle anlamanın arasındaki inceliğin, ayırımın derecesini sen bilirsin.

Bu mektuba tarih koymadım. Fakat saatini yazmak isterdim, saatim yok. Ama şehrin otomobil gürültüleri henüz başlamadığına göre sıkıyönetim yasağı bitmemiştir. Bu hesaptan saat beş olmadı demektir.

«Seni gurbette daha çok anıyor, daha çok seviyorum» demiştin. Biliyorsun, iki yıl Erzurum'un Karagapazar Dağlarında, Köşkköyünde, Aydınlı Komunda sivil yüzü görmeden askerlik yaptım da, seni bu kadar özlemişim. Fakat şu Ankara'da nereye gitem hep seni hatırlıyor, seninle konuşmak istiyorum. Konforlu otobüsiere binip Yenışehir Kavaklı giderken, hemen yanımdakine dönüp birşeyler söylemek istiyorum, fakat sen değilsin o. Bir de bu şehrin öbür otobüslerine binip, öbür semtlerine giderken, yani Altındağ, Türközübağları otobüslerinde, yine yanımdakine birşeyler söylemek geliyor içimden, sen değilsin.

Burada Ankara bir tane değil kardeşim, iki tane. Ama ben ikisine birden Ankara demiyorum. Öyle ya, hakkımız da yok buna. Birisi gerçekten dopdolu bir hayat yaşayan, tamı tamına Ankara, Öbürüsü de, hani bir şarkı var ya:

«Ankara, Ankara, güzel Ankara
Seni görmek ister her bantı kara»
İşte görmek isteyen «her bahtı kara»ların zelli kaldığı, ömürlerini bir angarya gibi süründürdükleri «Angarya Şehri».

Bir tarafta kamyonlarla kasa kasa maden suları taşınırken, diğer tarafta, küçüklü büyüklü, sıyah önlüklü, beyaz yakalı çocuklar, yaşlarına göre su kapları ve omuzluklar yaptırılmış, terazili su taşıyorlar omuzlarında. Hem de karda, buzda, tepelerin başlarına tırmanıyorlar. Soğuk, fırtına, rüzgâr, imansız, insafsız rüzgâr. Bıçak gibi kesiyor. İçleri boş, gıdasız, soluk benizli çocuklar. Su kaplarını bırakıp mosmor olmuş ufak çocuk ellerini bir lokma gibi ağızlarına götürüp hohluyorlar. Bacak avaralarına sokup iki kaş oluyorlar. Bunlar, Angarya şehrinin «angarya çocukları». Yarı-

nın büyükleri. Ve gerçekten büyük ümitlerimiz bunlar.

Ankara şehrinin kadınları seyrek doğursalar da var tabii, onların da çocukları var. Kolejlilerinde, asfalt caddelerde kar topu oynayan, elma yanaklı, kızıl oğlanlı sıhhatli çocuklar. Bisküvî reklâmlarında gördüğün çocuklar.

Çoğu kez düşünüyorum da, bir ağaçta iki meyva nasıl olur? Bir dalında elma, bir dalında ceviz.

Söyle bir bakınca görürsün ki, Ankara'nın etrafını ışksız, susuz, yolsuz tüm gecekondular sarmış. Ve bunların ortasında, parıl parıl bir Ankara. Acaba diyorum, şu cennet cehennem masahur bilimsel açıdan insanlarımızı göstermek ve bu ofsaneye perdesini yırtarak, din adamlarının iddialarını gültürmek mi istiyorlar?

Kardeşim, geceleri uykumun kaçtığına, sen eskiden bilirsin. Yine hep öyleyim. Yataкта bir sağa dönüyorum, bir sola, bir türlü uyuyamıyorum. Boş koşuyorum dolmuyor, doluya koyuyorum almıyor. Sabaha karşı biraz dalıyorum ki, dışarda bir eğlik, bir kıyamettir kopuyor. Şu Ankara'nın kedileri yok mu, çok terbiyesiz şeyler. Gecenin yarı saati olup ta, genç kızlar ve delikanlılar sokak işlerini bitirip evlerine dönlünce, bu defa kediler başlıyor.

İki gözüm Nuri; buranın itleri de başka. İt demek bir kere imkânsız bir şey ya, köpek demeğe bile cesaret edemezsiniz. Nerde ise, köpek beyefendi, falan demesi geliyor insanın içinden. Tombul, besli ve pırlı pırlı tüyleri kadife gibi yanıyor. Son model taksilere biniyorlar. Parasızların vitrinlerine bakıp bakıp da iç çektiği ve içeri giremediği birinci sınıf tüm yerler, bu köpeklerle serbest. Garsonlar, «angarya» şehrinin «angarya» çocuklarını vitrinlere bakıyor diye sopa ile kovalarken, bu mutlu köpekler bacaklarını kaldırmayı vitrinlerin köşelerine işiyorlar. Kapısında «Kırayatsız girilemez» yazılı yerlere bu köpekler rahatça girip çıkıyorlar.

Velhasıl canım kardeşim, sana anlatacaklarımı içim doluyor, yüreğim burkuluyor. Beraber olmamızın ihtiyacını gün geçtikçe, daha çok anıyorum.

Dünya nimetlerinden ve günümüz uygarlığından yoksun olan yurttaşlarımızın, şu mutlu köpekler kadar değilse de, yarısı kadar olsun, bir mutluluğa ermeleri dileğiyle, gözlerimden öper, dostlara selâm ederim.

Hoşça kal.

Mehmet TOKATLI

SOSYAL ADALET — Otuzdört

Mektuplar

Aynı Çark, Aynı Geçim!..

Ben, bizim yörenin, yani Güdül'ün köylerinden söz açacağım. Buranın köyleri orman içlerindeki ufak boşluklara konu konuvermişlerdir. Daha böyle köyler kim bilir ne kadar var yurdumuzda?.. Orman köylerinde adım atacak toprak yok. Üstelik nüfus oldukça kalabalık.. İnsanların belirli bir uğraşısı, geçimi yok.. Bu yüzden yaz aylarında gurbete çıkarak üç-beş kuruş kazanırlar. Onu da kızları sırt yukarı yatarak yerler.. Böyle olmasından onlar da memnun değiller. Ama ne yapabilirler?.. Topraksızlık, işsizlik illiklerine işlemiş, bıkışmışlar artık yaşamaktan!.. Ne zaman toprağımız olacak, ne zaman kurtulacağız, insan gibi yaşayacağız diyorlar da: başka birşey demiyorlar.. Çalışmak isteseler çalışacak yerleri, hayvancılık etseler yayılacak yerleri yok.. Çaresiz Orman kaçakçılığı yapmaya yelteniyorlar. Bu da yasalara aykırı. Bir de yakaladılar mı ormancılar, o zaman su serpiliyor ocaklarına. Hapislik ve para cezası yapıp bitiriyor köylüyü.

Ha! böyleyken yine de kolay değil dağdan çam kesmek. Uzak yerlerden çam kesilecek, baltayla yontulacak, sonra da eve getirilerek hızarla dilinecek.. Başka bir işi, geçim yolu bulamayan halk, yasaları da çiğneyerek zorunlu olarak yapıyor bu güç işi.. Harisliğine değil hoş! Kendi karınlarını, çocuklarının karnını doyurmak için yapıyorlar.. İyi ama öte yandan da ormanlar yok oluyor. Karışık bir sorun bu Türkçesi. Köylü, doymak için kesmek zorunda, ormancı da korumak zorunda!

Bir zamanlar bu konu ele alınarak orman köyleri kaldırılırsın, denildi. Hatta bu iş için bütçeden 50.000.000 lira ayrılması da öngörülmüştü. Fakat, senelerdir ne bu para ayrıldı, ne de orman köyleri tagındı. Ne de orman köylerindeki insanlara, gel, sen bunu kesme, sana şu iş yerini açıyorum diyen oldu.

Bu sorunlar böylece yığılıp dururken, bizler de nutuğumuza devam eder dururuz. Ne zamana dek sürecek, bilinmez!..

İsmail GENÇTÜRK

Halka Gidelim

Kırkbin köyün birinden kırk evli bir yörük köyünden sizlere diyeceklerim var. Çokbilmişlerimiz gibi sürü sepet laf edemez, edebiyatçı cümleler kuramaz isem başgışlayın. Ve bir de ne olur, beyoğlu bey yerine ırgadoğlu orğat dinleyin.

(İzmir iline bağlı, Yenmiş köyünden İbrahim oğlu İlhan Tarla) Politikayı geçim yolu, demokrasiyi seçim oyununu anlamına alsuların iflas edecekleri günler çok uzak değildir. Bunu iyi biliyoruz.

«Velâkin» başımızda bulunan, hakçısına yurtdaşlarımızı idare etme ile yükümlü - görevli hükümet; Bizim türlü şikâyetlerimizi dinleyerek çare bulup çözümlerecek, yürütecek güçte ve yapıda değildir.

Değildir, çünkü : halkın gerçek temsilcileri orada Büyük Mecliste yoktur. Fakir köylünün, dertli emekçinin, ulusal eğitim ordusunun öz temsilcileri orada Büyük Mecliste yoktur.

Baştağiller şimdi kimleri temsil ediyorlar ise çalışmalarını da onlardan yani kendilerinden yanadır. Bu, iki kere iki dört gibi açık ve seçiktir. Toprak reformunu, ulusal devletçiliği (Endüstrileşmeyi), laşizizmi bu hükümet mi uygulayacak?

Binlerce Türk çocuğunun ışığı, inancı, bilgiye varmasını, Köy Enstitülerinin kurulmasını, bu hükümet mi izleyecek? HAYIR!

Varalım yoksul ve çilekeş halkımız diyelim ki:

Senin oylarıyla onaylanan dilberim ANAYASA başkent de boynuna bekletilmekte. Seni halk derin uykularda bilenlere; artık uyanmış, sabaha ermiş olduğunu göster.

Savaşta barışta aziz halkım, Büyük Meclise sen gideceksin.

Sen kendine öz temsilcileriyle hükümet ettiğin gün, Anayasa ve Reformların uygulanma alanına çıkacak...

Yarınma umutla güvenle bakacaksın. SOSYAL ADALETE, İNSANCA YAŞAMA onuruna kavuşacaksın.

Stiyasal birliğin vardır. Seni Parlamentoya götürecektir kendi haklarına söz ve karar sahibi kılacak birliğine yardımcı ol.

Varalım yoksul ve emekçi halkımıza bunları bir güzel diyelim. Aklın ve Cumhuriyetin ilkelerini bir bir sayalım.

İkinci KURTULUŞUN YOLU budur. İlhan TARLA

Bize Gelen Yayınlar

ŞAFAK ÇOCUKLARI — Galip Mükerrrem Atag'in şiirleri. İsteme adresi: Aydınlar Yayınevi Emek Han, Çağaloğlu İstanbul. 48 sayfa, 250 kuruş.

SABRİ SORAN'ın KİTAPLARI

- 1 — Güzellik (Şiirler) Kapak ve içindeki desenler : Kemal İncesu, İhsan İncesu, Hikmet Aksüt. 48 sayfa 100 kuruş.
- 2 — Bozacının Kızı (Hikâyeler). Kapak düzeni : Nuri İyem. 94 sayfa, 3 lira.
- 3 — Gün Vurdu (Şiirler). Kapak düzeni : M. Uykusuz. 48 sayfa, 3 lira.

- 4 — Sizinle Beraberim (Şiirler). Kapak düzeni : Kemal İncesu 48 sayfa 250 kuruş. İsteme adresi : Düşmeçiler, Kıtıptacı Kasım, 1/1.

Eyüp - İstanbul.

KAVŞAK — Aylık düşün ve eğitim dergisi. İsteme adresi: P.K. 4 Bartın.

TOPLUM YAYINLARI
ORHAN ASENA
GEÇENİN SONU
(Oyun)
2 lira

CEYHUN ATUF KANSU
KÖY ÖĞRETMENİNE MEKTUPLAR
3 lira

HÜSEYİN KORKMAZGİL
ÖHHÖÖ
(Mizah Hikâyeleri)
3 lira

ZİHNİ HAZİNEDAROĞLU
BÜTÜN ŞİİRLERİ
3 lira

TOPLUM YAYINLARI

Yurt sorunlarıyla ilgilenen kişilerin okuması gereken kitap:

Dr. Suat AKSOY

İsteme Adresi: P.K. 193

Yenişehir — ANKARA

İngiltere'de İşçi Partisinin öncümüzdeki aylarda iktidara geleceği umuluyor. Bu zafer, uzun bir mücadelenin en yeni meyvesi olarak İngiliz Sosyalizmi denilen oluşumu kavramak için, bu uzun mücadelenin bir takım önemli evlerine bakmaya faydalı gördük. Bu yazımızda Fabian Derneğinin kuruluş ve gelişmesini inceleyeceğiz.

Bugünkü İngiliz sosyalizmi son yüz yılın bir ürünüdür. Bu böyle olmakla birlikte, Britanya'da çok daha eskilere uzanan bir takım fikir ve işçi hareketleri solun çağdaş muhteremini hazırlanmıştır. 17'nci yüzyıldaki İngiliz devriminden bile önce, Thomas More ve Francis Bacon gibi ünlü yazarların eserlerinde sosyalizmi andıran bir takım düşünceler, fikirler şeklinde ortaya konulmuştur. Emekçi hareketleri arasında da Diggers, Levellers, (19'cu yüzyılın başlarında da Napolyon savaşlarından sonra) Luddites ve (19'cu yüzyılın ikinci çeyreğini kapsayan) Chartism anılabilir. Ondokuzuncu yüzyılın üçüncü çeyreği Britanya'da solun bir durgunluk devri olmuştur. Bunun çeşitli nedenleri vardır Emekçi kütüphaneleri düşük bir hayat seviyelerinde tutulması pahasına bir kaç elde toplanan büyük sermayeler ve geniş sömürgelemlerden adaya akan servet Kraliçe Viktorya çağını nitelenmiştir. En önemli unsur, Britanya'nın Endüstri Devriminden beri milletlerarası piyasada rakipsiz kalması ve ulaştırma, bankacılık, imalat sanayi dallarında dünyanın merkezi olmasıdır.

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında bu durum değişmeye başladı. Te birliklerini tanımlayan A.B.D. ve Almanya, Britanya'nın ekonomik tekeli ortadan kaldırarak güçler olarak belirtiler. 1867'deki kol işçilerine seime hakları tanıyan ilk yasa, emekçilerin uyanışına haber veriyordu. Yirminci yüzyıl başlarında Britanya İşçi Partisinin kurulmasına varan örgütlenme zincirleri, işte bu ortamda oluşmaya başladı. Kısa zamanda Britanya'da üç sol hareket doğdu: Hyndman'ın Sosyal Demokratik Federasyonu, Keir Hardie'nin Bağımsız İşçi Partisi ve Fabian Derneği. Bu federasyonla partiye ileriki yazılarımızda ele alacağız.

Fabian Derneğinin tarihi bir başka grubun hikayesiyle başlar. İskok asırlardan bir Amerikalı eğitimci, Prof. Thomas Davidson 1837'de Londra'ya gitmiş ve konferanslarıyla bir takım kimseleri Vita Nova (Yeni Hayat) dediği fikirlerine çekmeyi başarmıştı. Max Beer'in A History of British Socialism adlı eserinde «ahlâki anarşist komünist» olarak vasıflandırıldığı Davidson'un öğretisi, fertlerin ahlâk yoluyla kendi nefislerini ıslah ederek toplumun düzeltilecekleriydi. Bu fikre inananlar Londra'da bir cemiyet kurdu; amaçları «herkeste mükemmel bir şahsiyetin yaratılması» ve «umudü şeylerin ruhi olanlara tabii kılması» idi. Bu grubun ikinci toplantısında (1 Ocak 1854) F. Podmore'un teklifiyle Fabian Derneği kuruldu. Verilen karar gereğince, «en yüksek ahlâki imkânlarla toplumu yeniden kurmak» ve «rekabet sisteminden başka yollarla «genel refah ve saadet» sağlamak» erek edinildi. Derneğin bugün bile sürdürdüğü sloganını da Podmore önermişti :

«Anıbal ile savaşırken, birgönlüklerin geciktirme-

Kuruluşundan Birinci

gibi mümasip zamanı beklemelisiniz; fakat zaman gelince de Fabian'ın partisi gibi sıkı çalışmalısınız, yoksa beklemeniz boşuna olur.

Böylelikle, Dernek adını Romalı general Fabian'ın aldı. Bir yıl sonra da sosyalist olduğunu ilân etti.

Fabian Derneği'ne iki yıl içinde çok önemli beş kişi katıldı: George Bernard Shaw, Sidney Webb, Sydney Olivier ve iki kadın, dinsizliğiyle tanınmış Annie Besant ile anarşist olarak ün yapmış Charlotte M. Wilson. Dernek bir kaç sayfalık risalelerle yayına başladı: «Birçok kimse neden yoktu?», «Tedbirli Mal-sahiplerine ve Sermayedarlara: Bir Teklif ve Bir İhtar», «Sosyalizm Nedir?», Bu dönemde Fabian Derneğini başka solculardan ayıran herhangi bir fikir farkı yoktu. Bu hususu G.B. Shaw sonradan 1892 Toplantısında itiraf etmişti. Yalnız Dernek orta sınıf aydınlarından meydana geldiği için, proletaryadan kaynak alan başka hareketlere nisbetle daha çok hoşgörülü ve daha az dogmatik, geniş bir görüşü temsil ediyordu. Nitekim 1886-87 işsizlik gösterilerinde Sosyal Demokratik Federasyonun ayaklanması bir tavır takınmasına karşılık, Fabianlar seyirci kaldılar.

Fabian Derneği Sosyalistlerden meydana gelmiştir. Onun için, amacı, Toprak ve Sınal Sermayesi fert ve sınıf mülkiyetinden kurtarmak ve gençlerde için bütün toplumun mülkiyetine yoluyla Toplumun yeniden örgütlenmektedir.

880'lerin son yıllarında Fabian derneğinde, düzenli olarak yayımlanan risale serilerinden başka kayda değer iki olay daha oldu. 1887'de yukarıdaki şartlarla başlayan Fabian Derneğinin Temeli (basis) bir belge olarak kabul edildi. 1889'da Denemeler (essays) basıldı. Denemeler üç başlık altında toplanmaktaydı: «Toplumun Temeli», «Toplumun Kuruluşu», ve «Sosyal Demokrasiye Geçiş». Yazarlar, Fabian Derneğinin İera Komitesinden Mrs. A. Besant ile W. Clarke, G.B. Shaw, G. Wallas, S. Webb, S. Olivier ve H. Bland idiler. Denemeler'in ana fikri dogmatik olmayan bir ruhla Sosyalizme geçiş için gerekli koşulları ortaya koymaya yönelmişti. Edindikleri bilgileri başkalarına aktaran öğrenciler olmaktan ötede bir iddiaları olmadığını söyleyen yazarlar. Sosyalizme geçişin (ileri ya da muhafazaen) mevcut siyasî güçleri ikna etmekle sağlanabileceğini bir numaralı ilke olarak kabul etmişlerdi. Böylelikle Fabianlık, öteki solculuk türlerinden kendisine özgü metoduyla ayrıldı. Bu metod iktidar sahibi kuvvetleri etkileyerek Sosyalizmin koşullarını yavaş yavaş hazırlamak şeklinde tanımlandı. Aynı dönemde yayımlanan Siyasî İktisatçılardan ve İstatistikçilerden Sosyalistler için Çerçeliler» gibi yeni bir takım risaleler, küçük bir azınlığın milli hasadının çoğunu ele geçirdiklerini ve yoksulların kendi kabahatları yüzünden değil, gayriüddül bir dağıtım sisteminden ötürü yoksul kaldıklarını ispatlamaya çalışmıştı. Bu gibi kapitalist sisteme yöneltmiş eleştirilerin yamsı-

DERNEĞİ

Dünya Savaşına kadar

Mete TUNÇAY

teklifler ve çalışma şartlarının istahıyla ilgili daha genel bir takım fikirler de ortaya konuldu.

1890'larda yüze yakın risale daha bastırıldı. Bunların arasında bir kısmı mahalli yahut milli seviyede sistemin düzeltilmesi hakkındaydı, bir kısmı da başka sosyalistlere yöneltilmiş tenkitlerdi.

abimelerim risale serileri yayınlamaktan başka, yaptıkları daha bir takım işler de vardı. Bunlara da kısaca temas etmek gerekir. Bir kere, Dernek çeşitli yerlerde şubeler açmıştı. 1893'te Londra'da merkeziymiş kadar mahalli Fabian Derneği kurulmuştu. Bunların hazırları belli başlı üniversitelerdeydi. Merkezin dallarıyla idari veya mali bir münasebeti yoktu, kezin yanısıra on kadar tali grup ve tasraya yayılmış yalnızca buralara konferanslar ve yayımlar yollanıyordu. Konferans kampanyaları da bir başka faaliyet tarzı olarak öneme ele alınmıştı. Örneğin, 1890 yılının Eylül sonlarıyla Ekim başlarında Lancashire yöresinde Dernek adına altmış konferans verildi. Bu konuşmalarda, risale halinde esasen yayınlanmış olan belli fikirler tekrarlanıyor, genişletiliyor ve tartışılıyor. Bu sıralarda, üyeler arası hableşmeyi sağlamak için küçük bir periyodik yayın organı kuruldu: Fabian News

Dernek, üyeleri arasında bulunan varlığı kimse-lerden para yardımını görüyordu. 1893'te Hutchinson adında bir üye, çektiği hastalığa dayanamayıp intihar etti; 10.000 sterline varan mirasını Fabianizm için kullanmak üzere, aralarında Sidney Webb'in de bulunduğu beş kişilik bir mütevelli heyetine bıraktı. Bu parayla İngiltere'nin bilimsel araştırmalar yoluyla Sosyalizme doğru gelişmesini sağlamak için bir okul açılması düşünüldü. London School of Economics and Political Science böyle doğdu. Fakat zamanla bu okulun, başlangıçta tasarlanan amaca hizmet etmediği, daha genel bir akademik anlayış doğru ilerlediği görüldü. Derneğin bünyesinde kurulan bir başka müessesesi de, 1907'den itibaren faaliyet gösteren Yaz Okulu oldu. Bu sayede üyeler birbirlerini daha yakından tanımak, aralarında tartışmak ve belli konularda verilen derslerle bilgilerini arttırmak imkânlarını buldular.

öylelikle kökleşen Fabian Derneğinin, üstünde durduğumuz ilk otuz yıllık tarihinde önemli bir takım olaylar, ideolojik muhtevanın belirlenmesini sağlamıştır. Bunlara kısaca bakalım.

1899'da Britanya ile Güney Afrika Cumhuriyeti arasında bir savaş çıktı. Çoğu socaların gözünde Britanya'nın davranışı geleneksel emperyalizminin bir eseri idi. Dernek bu olay karşısında pasif kaldı, ama yine de bir takım üyelerinin baskısı yüzünden hayli sarsıntı geçirdi. Bu hadise, Derneğin enternasyonal bir sosyalizm anlayışıyla hükümete karşı tavır takınma

çerçemesi bakımından ilginç ayrılmaktadır.

Yazımızın başında Bağımsız İşçi Partisinden söz etmiştik. Derneğin ve Federasyonun yanısıra çağdaş İngiliz socaluğunun kuruluşunda emeği geçen bu parti, esli bir maden işçisi olan Keir Hardie'nin yönetiminde gerçekten sosyalizmi bir yönde geliştirmekteydi. Fakat İngiliz sendikaları bu kuruluşu kendi özel mak-satları için elverişli bulmadılar. Onlar daha çok günlük işçi meselelerinin çözümü için Parlametoda temsil sahibi olmak istiyorlardı. Bu maksatla bir İşçi Temsil Komitesi, kuruldu, bu kurul 1906 genel seçimlerinden sonra «İşçi Partisi» adını aldı. Fabian Derneği, Temsil Komitesi'nin kurulmasında pek gönüllü olmasa da yardımcı oldu (Derneğin genel sekreteri E. Pease Komitede Fabianları temsil etti). İşçi Partisi ile Fabian Derneği o zamandan beri hayli dostane bir münasebet devam ettirmiş olma ile birlikte, özellikle üyelerinin sosyal mesele farkları yüzünden ayrı yollara sapıldılar.

Britanya hükümetinin eski bir Fakirler Kamuru vardı. Bu kurum, fakirliğin cezalandırılması gerekli bir suç olması gibi çok sakat bir anlayışa dayanıyordu. Yeni yüzyılın başında, hükümet bu kamuyu değiştirmeye hazırlık olmak üzere bir Krallık Komisyonu kurdu. Sidney Webb'in karısı da - Beatrice Webb - bu komisyonda yer aldı. Komisyonun çoğunluğu bir takım ıslahat tedbirleri üstünde mutabakata vardı, fakat Bayan Webb'in başkanlığındaki bir azınlık grubu, bu tedbirleri yetersiz bularak Fabianer ilkelere uygun daha köklü tedbirlere gidilmesine taraftar oldu. Bu azınlık grubunun kaleme aldığı rapor, Dernek kanalıyla geniş ölçüde halka tanıtıldı. Günümüzün en büyük İngiliz socaler dergisi olan New Statesman'ın kurulması da bu tanıtım kampanyası için çıkarılan Crusade adlı bir derginin geliştirilmesiyle olmuştur.

Birinci Dünya Savaşından önceki yıllarda, Brüksel'deki Enternasyonal Sosyalist ve Sendikacı Kongrelerinin Daimi Bürosunun teşvikiyle diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Britanya'da da çeşitli sol kuruluşlar arasında bir birlik sağlanması için çalışmalar yapıldı. İngiltere'de İşçi Partisi'nin, Bağımsız İşçi Partisi'nin, (Sosyal Demokratik Federasyonu yerini alan) Britanya Sosyalist Partisi'nin ve Fabian Derneğinin birleşmesi isteniyordu. Daimi Büromun hedefi milli birlikleri temin ettikten sonra uluslararası planda da emekçiler arasında sosyalist ilkelere uygun bir dayanışmayı sağlamaktı. Savaşın patlamasına varacak olan budurum tazyikiyle 29 Temmuz 1914'te Brüksel'de olağanüstü bir oturum yapıldı. Britanya'yı temsilen K. Hardie ile A. Henderson'un hazir buldukları bu toplantıda, çeşitli ulusların emekçilerinin birbirlerini vurmalarını önlemek amacıyla savaşın aleyhtarı bir karar alındı. Fakat bu karar bir çok mecliste olduğu gibi, İngiltere'de de kâğıt üstünde kaldı. Fabian Derneğinde ileri gelen üyeler milliyetçilik duygularına kapılıp savası desteklediler; sadece iki üye, B. Russell ile C. Allen hürsü faaliyetlerinden ötürü hapse gir-diler.

— V —

Mantiki tutarlılık socaler başıyla başlıyılmaz: uzlaşma, işleri kolaylaştırır, ilkelere bağlı kalmak, tikanlılık yaratır.

ağdaş İngiliz Sosyalizminin temellerinin oluştuğu on dokuzuncu yüzyılın son epeyinde, socaların kafasında büyük bir olay taptaze yer etmişti: 1870 Paris Komünü, Komün tecribesinin kanlı bir şekilde

Dış Politika

21 Aralık 1963 olaylarıyla Kıbrıs sorununun Türkiye'nin milletlerarası politika alanında önemli bir dâvası durumuna gelmesiyle NATO içinde yerimiz hakkında bazı görüşler ileri sürüldü. Bu vesileyle, bu yazıda NATO'nun kuruluş amaçları, Türkiye'nin katılması ve bugünkü bazı önemli noktaları dokunarak okuyucularımızı aydınlatmak istedik.

KUTUPLAŞMAYA DOĞRU

Bugünü ve NATO'yu ele almadan önce İkinci Cihan Savaşının son yıllarından başlamak gereklidir.

sona erdirilmesi, ortodoks sosyalist sistemlere karşı duyulan inancın sarsılması ve yeni arayış yollarına gidilmesi gerektiğini duyurmuştu. Öyle sanıyorum ki, İngiliz sömculüğünün oluşumunda geleneksel ampirizm ve utilitarianizme başvurmak ihtiyacını doğuran faktörlerin en önemlisi Komünizm. Marxçı sosyalistlerin, toplumun iktisadi temellerini bir emek-değer teorisiyle tahlil etmelerine karşılık, Fabianlar düşünürler bir rant teorisi kullanmışlar ve berikilerin sosyalizmin gerçekleştirilmesini kapitalistlerle proletarya arasındaki sınıf mücadelesine bağlamalarına mukabil, bunlar mücadelede bir avuç rentler ile ülke halkının büyük çoğunluğu arasında oluyor diye görmüşlerdi. Daha başlangıçtaki bu nazari fark, Fabianların ihtilale gelmelerine lüzum kalmaksızın değişimin, seçimlerle demokratik düzen içinde olabileceğine bel bağlamalarına yol açmıştır. Fabianlar, iktisadi ve sosyal gerçeklerin araştırmaları ortaya konulmasının, mevcut siyasî güçleri doğru yola getirmeye yeteceğini sanmışlardır. Bu bakımdan Fabianlık, fikir tarihindeki Marx-öncesi sosyalist düşüncelere benzetmek mümkündür.

Fabianların fikirleri bazı başka memleketlerde de taklit edilmiş olmakla birlikte (meselâ Fabianlık Bernstein'in Revizyonizmine model olmuştur), aslında hayli dar bir millî doktrindir. Hatta sözde insanlık nedenlerle emperyalizme ceraz vermektedir.

Bu bölümün başında, E. Pease'in History of the Fabian Society kitabından naklen verilen cümle, gerçekten Fabian inancının özünü anlatmaktadır. Fakat İngiliz sosyalizminin tarihi, bu fikrin feahi olarak girişilen taviz politikalarının kısa vadede surete başarılı olsa da, uzun vadede gerçek bir zaferi önelediğini pek güzel gösterir.

Derneğin sosyal kompozisyonu bakımından orta sınıftan centilmenlere münhasır kalması, sosyalizmi, gerçekleştirilmesi için işçi sınıfının büyük önemini kavramalarına engel olmuştur.

Emekçilerin kendilerinin örgütlenip siyasî iktidarı almalarının yerine, mevcut siyasî güçleri etkilemek, onları ikna etmek anlamına gelen permeation tactics, Derneğin ilk otuz yıllık tarihinde Webb'lerle Shaw gibi büyük kafaların sayesinde Fabianlar ülkelere uygun olarak gerçekten başarılı olmuştur. Fakat bu başarı, yerleşik düzeni yüzeyde ıslah etmek ve onu biraz daha tahammül edilecek hale sokmaktan öte bir anlam taşımamaktadır.

Değişen

Nazi Almanyasının yenilgisinden sonra ve Japonya henüz teslim olmadan önce, 26 Haziran 1945'de, ellil devletin temsilcileri San Francisco'da Birleşmiş Milletler Andlaşmasını imzalamışlardı. Birinci Cihan Savaşından sonraki Milletler Cemiyeti'nin ortak güvenlik sistemi kurma çabalarının başarısızlığa uğramasına rağmen, Birleşmiş Milletler, bu defa, bütün Büyük Devletler destekliyordular. Yalnız, faşizmi yenilgiye uğrayan Müttefiklerin savaşta beraberliği devam ettirmeleri gerekti.

Gerçekte, Amerika ile Sovyetler Birliği iki büyük kuvvet olarak gittikçe birbirlerinin karşısında yer almağa başladılar. İki ayrı iç düzeni temsil eden bu iki devletin ortak düşmanı yere serdikten sonra birbirlerine karşı cephe almaları kaçınılmazdı. Bugüne kadar, milletlerarası politikada ortak düşman yenilgiye uğratıldıktan sonra muzaffer olanların bu defa karşı karşıya geçerek yeni ittifaklara girişmeleri geleneksel olmuştur. İkinci Cihan Savaşından sonra da böyle oldu.

Sonra, savaşın bitimiyle ortada gerçek anlamıyla yalnız iki Büyük Devletin kalması (İngiltere'ye İngiliz Uluslar Topluluğu ile bir arada mütalâa edildiği için, Fransa'ya geçmişteki ve Çin'e de gelecekteki büyüklüğüne bakarak Büyük Devlet statüsü tanınmıştı) en sık on-sekiz ve on-dokuzuncu yüzyıllarda görülen klasik güç dengesinin (kuvvet muvazenesinin) ortadan kaybolmasına sebep olmuştur. Ulusların egemenliğini amaç edinen ve savaş ihtimallerini büyük ölçüde azaltan klasik güç dengesinin 1945'ten sonra ve bugünkü işleyememesinin nedenleri şunlardır: (a) Büyük Devletlerin sayılarının azalması; (b) Geçen yüz yılda İngiltere'nin yaptığı gibi, dengedeibre rolünü oynayan devletin bulunmaması; (c) Büyük Devletlerin güçlerini arttırabilmeleri için işgal edilecek yeni sömürgelerin kalmayışı ve aksine sömürgelerden kuruluş mücadelelerinin başarıyla yürütülmesi. 1914'te sekiz, 1939'da yedi Büyük Devlet varken 1945'te Büyük Devletlerin sayısı ikiye inmiş ve milletlerarası politika çok merkezli bir dengeden iki kutuplu katı bir bloklaşmaya sür'atle kaymıştı.

Bu kutuplaşma hem Birleşmiş Milletler'i zayıflattı sonuçları bakımından, hem de barışı korumakta yararlı olan klasik güç dengesini ortadan kaldırdığı için iki açıdan olumlu bir gelişme olmadı.

Savaşın sona ermesi ve güvenliği koruma yolunda ilk temaslara meydan veren 19-30 Ekim 1943 Dış İşleri Bakanları Moskova Konferansından başlayarak Tahran, Yalta ve Potsdam Konferanslarında büyük Devletin dünyayı barışçı ilkelere uygun olarak görüş birliği içinde yeniden düzenleyecekleri umulmuştu. Halbuki, Müttefikler Büyük İttifak içinde bile birbirlerinden güphe etmişler ve zaman, zaman farklı görüşler ileri sürmüşlerdi. Örneğin, Almanların Sovyetler Birliği'ne saldırısından hemen sonra Churchill Eylül 1941'de Roosevelt'e Moskova'nın Berlin ile ayrı bir barış andlaşması imzalamasından korktuğunu bile yazmıştı. Sonra, ne Sovyetler Batı ile çok yakın bir

Dünya

Türkkaya ATAÖV

İş-birliğine yanaşmışlar, ne de Amerika ile İngiltere kurmay başkanlıkları gibi bazı örgütleri birleştirerek ortak çalışmalar yaptıkları halde, Sovyetleri aralarına almışlardı. Ağustos 1941'de yayınlanan Atlantik Bildirisi gibi önemli bir belge bile yalnız Amerika ile İngiltere'nin katılımıyla hazırlanmıştı. Savaş sonrası düzenin ilk temelleri atılırken savaşan Büyük Devletlerden birine, yani Sovyetler Birliği'ne barış hazırlıklarının bu ilk adımında danışılmaması, eski güvensizliğin devam ettiğini ve karşılıklı olarak yeni güvensizliklerin doğacağını gösteriyordu. Daha sonra, Normandiya Cephesinin geç açılması karşılıklı şüpheleri kamçılamıştı. Çift Polonya Hükümeti ve Polonya sınırları sorunlarından başka kuzey İtalya'daki Alman kuvvetlerinin 1945 Martında Batılı Müttefiklere teslim olmasıyla Moskova Batı ile Almanlar arasında gizli anlaşmalar olabileceğinden şüphe etmişti. Barış toplantılarında Almanya ve Avusturya'nın geleceği ve tazminat konuları münasebetleri daha da gerginleştirdi.

BRÜKSEL ANDLAŞMASI

Barış toplantılarında ve sonra Sovyetler'in Kuzey Afrika'da Tripolitanya'da vesayet istemeleri, Türkiye'ye baskı yapmaları, Yunanistan İç Savaşını desteklemeleri, İran'ın kuzeyinde kalmak istemeleri, Yugoslavya'yı boyun eğmeğe zorlamaları Sovyet dış politikasına hâkim olan yeni unsurun örnekleriydi. Dış İşleri Bakanları Moskova Konferansı 10 Mart 1947'de açılmıştı. Türkiye ve Yunanistan'a yardım vaadeden Truman Doktrinini iki gün sonra açıkladı. Bu, Sovyetler Birliği'ni çevreleme siyasetinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Amerikan dış politikası, geleneksel olarak, yeni küll'ayı Avrupa'nın siyasal sorunlarının dışında tutmak istemişse de General Marshall 22 Şubat 1947'de Princeton Üniversitesinde yaptığı bir konuşmada Amerika'nın bu geleneksel politikasını eleştirerek daha aktif bir dış politika savunmuştu. Savaşın son yıllarında savaş sonrası dünyaya kimsenin hâkim olmaması düşünülmüş, etki alanı yaratmağa, teorik olarak, bir tabu fikir diye bakılmış ve dünyayı milletlerarası plânda bir «koalisyon hükümeti» nin yönetmesi tasarlanmışsa da Büyük Devletler arasında işbirliği kurulamamış ve Batı yeni bir dünya siyasetine yönelmişti. Yalnız, bu siyasetin temelinde problemlerli bir dünyayı yoluna koymak ya da aç ve sefil insan yığınlarını doyurmaktan çok güvenlik endişesi ve Sovyetler Birliği'ne karşı koyma ilkesi yatıyordu. Bu arada, Sovyet savunma sistemi de ikili anlaşmalarla başlayarak gelişmekteydi. Arnold Toynbee'nin dediğine göre, «karşılıklı şüphe her iki tarafta da, bir tarafın görüşüyle, bütünüyle savunucu ve diğer tarafın açısından da kısırtıcı bir şekilde saldırgan olarak görülen hareketlere yol açtı.» (Survey: 1947-48, s. 8) Şubat 1948'de Çekoslovakya'nın köklü bir rejim değişikliğiyle taraf değiştirilmesi üzerine 17

Mart 1948'de Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere ve Luxemburg bir ortak savunma sisteminde anlaşıldılar. Brüksel Andlaşması denen bu ittifakin dördüncü maddesine göre, taraflardan biri «Avrupa'da alâhli saldırıya uğrayacak olursa» diğer ülkelerin askeri ve diğer yollarla yardım edecekleri belirtiliyordu.

Brüksel Andlaşmasından üç ay kadar sonra, Haziran 1948'de, Almanya sorununun bir küçük kardeşi gibi, «Berlin ablukası» diye anılan olay ortaya çıktı. Bilindiği gibi, Batı Berlin Batılı Müttefiklerin, Doğu Berlin de Sovyetler'in işgali altındaydı. Doğu Almanya'nın içinde sıkışık kalmış olan Batı Berlin ile komşu topraklar arasındaki ulaştırma güçlükleri o dereceye vardı ki Batı Berlin aşağı, yukarı abluka altına girdi. Batılılar, bu arada, Batı Berlin'de ayrı bir para sistemi uygulamağa başladılar. Üç Batılı General (Clay, Robertson, Koenig) 18 Haziran 1948'de Mareşal Rokossovski'yi bu kararlarından haberdar ettiler. Rokossovski Almanlara hitaben ertesi gün yayınladığı bir bildiriye Berlin'de iki bölge arasındaki ticaretin artık iki ayrı devlet arasındaki ticaret gibi devam edeceğini açıkladı. Bevin 30 Haziranda Avam Kamarasında yaptığı bir konuşmada şehrin ulaştırma güçlüklerinin hava yoluyla telâfi edileceğini söylüyordu. Marshall da aynı gün buna benzer bir konuşma yaptı. 29 Eylülde üç Batılı Devlet Berlin'in durumunu B. M. Genel Sekreterine bildirerek barışın tehlikede olduğunu söylüyordu. 3 Ekim tarihli Sovyet cevabı notası da Batılıların Almanya'yı bölmeğe çalıştıklarını ve milletlerarası barışın tehlikede olmadığını iddia etmekteydi. B. M.'deki Amerikan ve Sovyet temsilcilerinin gayriresmî konuşmalar sonunda Berlin ablukasının kalkmasına karar verdikleri bir sırada, 4 Nisan 1949'da, Amerika, Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç ve Portekiz'in Brüksel Andlaşması âkitlerine katılmasıyla Washington'da Kuzey Atlantik Andlaşması imzalandı. Böylece, Faşizme karşı savaşan Müttefikler savaş yıllarındaki işbirliğini devam ettirememiş oluyollar ve dünya kesin olarak ikiye bölünmeğe doğru yöneliyordu.

Türkiye de bir Batı ittifakına daha NATO kurulmadan katılmak istemişti. O zamanki Dış İşleri Bakanı Necmeddin Sadak Temmuz 1948'de bu yolda bir istek göstermişse de Amerikan Dış İşleri Bakanı Marshall buna hazır görünmüyordu. Bunun yerine Türkiye —ve Yunanistan— Ağustos 1949'da Avrupa Konseyine kabul edilince o zamanki muhalefet bunu bir «ağız kapama» olarak kabul etmiş, 10 Ağustos 1949 tarihli Times gazetesi de Türkiye'nin Batı ile gelenek, din, dil ve coğrafya bakımından ortak tarafı olmadığını yazarak Türkiye'nin NATO üyeliğini «anlamsız» bulmuştu. Türkiye'nin üyelik şansı Kore'de kan dökükten sonra arttı. Yalnız, 19 Eylül 1950'de Türkiye'nin NATO'nun «plânlama safhasıyla ilgili olarak» toplantıya çağırılması tam üyeliği kabul edilmediğini de gösteriyordu. İtirazın nedenleri çeşitliydi. İngiltere

Orta Doğu'daki kendi çıkarları bakımından Türkiye'yi tasarladığı bir Akdeniz ittifakında düşünüyor. Danimarka ve Norveç kendilerini Türkiye için tehlikeye atmak istemiyor, diğer bazıları üyelerin sayısını az tutmak istiyor, kimi de Türkiye'yi Avrupa devleti saymıyordu. Nihayet, 18 Şubat 1952'de Türkiye —ve Yunanistan— NATO'ya katıldı. Federal Almanya Cumhuriyeti de 19 Mayıs 1955'de NATO'ya girdi.

NATO ANDLAŞMASI NEDİR?

Kuzey Atlantik Andlaşması bir giriş ve on-dört maddeden oluşmaktadır. Dördüncü maddesi herhangi bir ülmenin toprak bütünlüğü ya da siyasal egemenliği tehlikeye düşecek olursa diğerlerinin «istişare edebilecekleri» söylemektedir. Böyle bir istişareyi güvenliğini tehlikede sayan devlet isteyebileceği gibi diğerlerinden herhangi biri de talep edebilir. Yedinci Maddeye göre, B. M. Güvenlik Kurulunun barışı milletlerarası güvenliği korumada ilk sorumluluğu bozulmamaktadır. Yani, barışın tehlikeye düştüğü durumlarda NATO üyeleri kuvvete baş vurma eğilimli oldukları takdirde, böyle bir harekete esas karar verecek tek organ Büyük Devletlerin vetolarını kullanabilecekleri B. M. Güvenlik Kurulu, bu kurul çalışmadığı takdirde de B. M. Genel Kuruludur. Beşinci Madde üyelerden herhangi birine yapılacak silâhli saldırının hepsine yapılmış sayılacağını açıklıyorsa da yardım otomatik değildir.

NATO'nun en yüksek organı üye devletlerin temsilcilerinden kurulu Kuzey Atlantik Konseyidir. Konseyde kararlar oybirliği ile alınır. Konsey Bakanlar ya da Daimî Temsilciler seviyesinde toplanır. Bakanlar seviyesindeki Konsey toplantılarına bir bakan ya da Dış İşleri, Savunma, Maliye, İktisat Bakanı gibi bir kaç bakan, hattâ başbakan katılabilir. Dış İşleri Bakanı F. C. Erkin'in bu ay içinde La Haye'de katıldığı

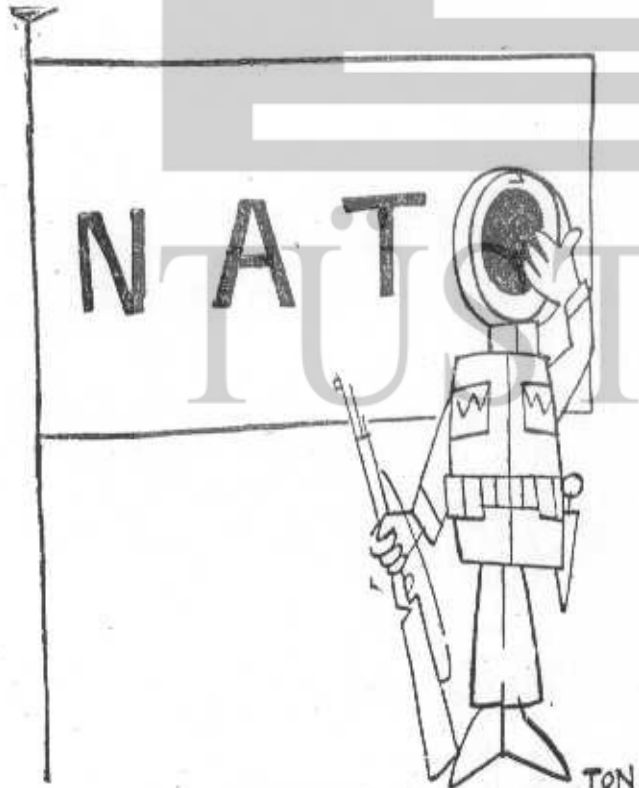
bu toplantı bu konsey toplantısıdır. Büyükelçi sıfatını taşıyan Daimî Temsilciler Bakanlar seviyesindeki toplantılar arasında buluşurlar. Türkiye'nin NATO'daki Daimî Temsilcisi Büyükelçi Muharrem Nuri Birgi'dir. Bakanlar seviyesindeki toplantı yılda iki, üç defa, Daimî Temsilciler seviyesinde de hafta da iki, üç defa olur. Konsey Başkanı NATO Genel Sekreteridir. Bu görevi şimdi Kıbrıs ile ilgili olarak Ankara'ya gelmiş olan Dirk Stikker yapmaktadır.

NATO'nun sivil ve askerî olmak üzere iki türlü örgütü vardır. Sivil örgüt için Konsey çeşitli komiteler ve çalışma grupları kurmuştur. Siyasî İşler, Ekonomi ve Maliye, Üretim, Lojistik ve Enfrastüktür ile Feni İşlere birer Genel Sekreter Yardımcısı bakar. NATO askerî alanda Askerî Komite, onun yürütme organı olan Daimî Kurul, Kumandanlıklar ve Bölge Planlama Grubu olarak dörde ayrılır. Askerî Komite her üye ülkenin Genel Kurmay Başkanlarından kurulur. Silâhli kuvvetleri olmayan İzlanda bu toplantılara sivil olarak katılmaktadır. Daimî Kurul yalnız Amerikan, İngiliz ve Fransız Genel Kurmay Başkanlarının temsilcilerinden meydana gelmektedir. NATO kuvvetlerinin bulunduğu bölgeleri ilgilendiren en yüksek seviyedeki stratejik kararlar bu kurulda alınır. NATO kumandanlarının sorumlu olduğu kurul da budur. Kumandanlıklar Avrupa (SACEUR), Atlantik Okyanusu (SACLANT) ve Manş olmak üzere üçe ayrılır. Bir de Kanada - Amerika Bölge Planlama Grubu vardır.

NÜKLEER ÇAĞIN GETİRDİĞİ YENİLİK

NATO'nun tarihi iki devreye ayrılabilir: 1949'dan 1955'e kadar askerî birleşmeyle geçen yıllar ve 1956'dan sonra Kanadalı Pearson, İtalyan Martino ve Norveçli Lange'den oluşan «Üçlü Komite» nin tavsiyelerine uygun olarak NATO'nun askerî olmayan alanlarda da geliştirilmesine çalışıldığı yıllar. NATO'nun kendini bir örgüt olarak değişen koşullara uydurma çabaları yanında, gerek NATO içinde, gerekse milletlerarası politika alanında bazı önemli değişiklikler olmuştur. Bir defa, nükleer silâhların seriliği ve tahrip gücü strateji ve güvenlik konularında bazı önemli değişikliklere yol açmıştır. Gerek Amerika'nın ve gerekse Sovyetler'in nükleer silâh stokları ve bu silâhları hedefe ulaştırma imkânları atom silâhının ilk bulunduğu günden bugüne kadar çok gelişmiştir. Nükleer silâhların sayısı arttıkça, sadece sayı üstünlüğü önemini kaybetmektedir. Sayı üstünlüğü önem kaybettiği bu silâhları hedefe ulaştırma sistemi öne geçiyor. Hedefe ulaştırma Amerika ile Sovyetler eşit duruma geldikçe bu sistemdeki üstünlük de eski önemini kaybetmektedir. Hedefe ulaştırma sisteminde eşitlik sağlandıkça coğrafi unsurun önemi artmaktaysa da uzun menzilli nükleer silâhların gelişmesiyle coğrafya bir kara parçası olarak eski yerini belki bir daha kazanamayacaktır. Toprak parçaları sadece yakından dinleme noktaları olarak değerlerini şimdilik muhafaza etmektedir. Amerika ve Sovyetler, müttefiklerinden çok ayrı bir planda, nükleer silâh stokları ve sâbit olmayan gezici nükleer üslerle kendi aralarında bir «terör dengesi» kurmuş durumdadırlar.

İkinci olarak, NATO sorunlarının en önemlilerinden biri nükleer gelişmelerin ışığında ortak bir stratejik doktrin üstünde anlaşılabilir olmasıdır. NATO içinde askerî bir ittifaktan beklenen bir yön birliği eksiktir. Hem kendi stratejik doktrinini, hem atom bilgisini dostlarıyla paylaşmadığından, Amerika böyle bir ortak amacın gelişmesini önlemiştir. Sonra, Batı Avrupalı devletler de hem farklı stratejik doktrinleri

YAZISIZ

(Vatan'dan)

SOSYAL ADALET — Kırk

savunmakta, nem de —Sovyetler'in «barış içinde yanyana yaşama» ilkesinin etkisinde kalarak— bütçelerini ekonomik sorunlarını düzenleme yolunda sarfetmek istediklerinden savunma masraflarından kaçınmaktadırlar. Özet olarak, İngiltere misillemesi ilkesine dayanarak Amerikan görüşüne yaklaşıırken Almanya bölgesel savunmanın ayrıntılarına ağırlık vermekte ve Fransa da nükleer silahlarla konvansiyel silahlar arasında fark gözetme yönüne gitmektedir. Stratejik doktrin konusundaki anlaşmazlıklar o derece ciddi bir seviyeye ulaşmıştır ki Henry A. Kissinger bu konuda Avrupalı müttefikler arasındaki kısırlık duygusunun tarafsızlığı kamçılayacağını söylüyor. (Nuclear Weapons and Foreign Policy, s. 274)

FRANSA'NIN TUTUMU

Üçüncü olarak, zâten, Fransa NATO içinde kendi başına gitmektedir. Deniz kuvvetlerini NATO kumandasından çektiği gibi, Amerika bir yana, İngiltere'yi bile aralarına almadan ve ortaya yeni bir blokun çıkmasından şüpheli ettirecek şekilde, bir yandan Batı Avrupa'nın önderi olmağa doğru adımlar atarken, diğer yandan da bazı az gelişmiş ülkelere, özellikle Latin Amerika'ya yanaşmağa gayret etmektedir. Meksika'ya külliyetli miktarda ekonomik yardıma başlamış, de Gaulle diğer Latin Amerikan ülkeleri tarafından dâvet edilmiş, B. Milletler Güvenlik Kurulunda Yemen sorununda NATO müttefiki İngiltere'yi takbih eden karara katılarak sürpriz yaratmış ve Komünist Çin'i tanımıştır. Fransa'nın NATO içinde tutumu o kadar farklıdır ki çok kimse Fransa'nın üyeliğini sadece geçif bulmaktadır.

Dördüncü olarak, NATO ülkelerinin bugünkü koşullar altında farklı davranışları Batı İttifakının çözümlenmesi olanağını içinde barındırmakta birlikte, böyle bir tutuma, örneğin Fransa'nın ihtiyaç duyduğu ve böyle bir politika izlemenin mümkün olduğu ortaya çıkmaktadır. Böyle bir serbesti hem bu ülkelere kendi millî menfaatlerini kendi dostlarına karşı da daha iyi koruma imkânını vermekte, hem de milletlerarası politikaya çok merkezli bir sistem getirerek ağır kutuplaşmalar, gereğinden fazla bağlılık ve bu yolda gerekli ve çok defa tek taraflı fedakârlıklar ve donmuş bloklaşmalar içinde pazarlık gücünü yitirme planlarını ortadan kaldırmaktadır.

BARİŞ İÇİNDE YANYANA YAŞAMA

Beşinci olarak, bu görüş bizi şu noktaya götürüyor. 1964'ün milletlerarası politika sahnesi 1949'dan farklıdır. Donmuş bloklar gevşemekte ve ortaya yeni merkezler, yeni bloklar çıkmaktadır. Bugün, silahsızlanmaya doğru ilk adımlar olarak bir çeşit Amerikan -Sovyet yakınlaşmasını mümkün kılacak ortam bile yaratılmıştır. NATO ile Varşova Paketi arasında bir saldırmazlık paktı imzalanabileceği de söylenmektedir. Bu durum 1950'lerde tasavvur bile edilebilir miydi?

Stalin'in 5 Mart 1953'te ölümünden bu yana Sovyet dış politikasında belirli bir yumuşama olduğu genellikle kabul edilmektedir. Mart ayı içinde savaş esiri ve gönüllü değiş-tokuşuyla Kore çıkmazında bazı kapılar açıldıktan başka gene Mart içinde Berlin üzerinde bir hava çatışmasında Sovyetler yumuşak davranmış, 31 Martta B. M. Genel Sekreteri seçiminin bir çıkmaza girdiği sanıldığı bir sırada, Sovyet heyeti Hammerskjöld'ü birdenbire destekleyivermiş, Kremlin'e yakın olan Amerikan Büyükelçiliğinin bulundu-

ğu toprakların terkedilmesi teklifi getirenmiş, Moskova'da bulunan Amerikan gazetecilerine ilk defa olarak resim çekme izni verilmiş, yabancılarla evli Sovyet yurttaşlarının Sovyetler Birliğinden çıkmalarına ve İsveç ile Danimarka balıkçılarına Baltık kıyılarının on-iki mil içinde balık avlamalarına izin verilmiş, 27 Temmuzda Kore mütarekesi imzalanmış ve 30 Mayıs 1953 tarihli nota ile Sovyetler'in Türkiye'den hiç bir toprak talebi olmadığı bildirilmişti. Bu yumuşamalar yanyana yaşamayı kolaylaştırıyor ve gerginliği azaltıyorsa da bu yeni davranışlar henüz köklü bir değişimin parçaları değildi. 25 Ocak 1954 Berlin Konferansında hiç bir ilerleme kaydedilmemişse de 12-15 Nisan 1955'de Avusturya'nın tarafsızlığı üstünde anlaşıldı ve Avusturya'dan İlgâl kıt'aları çekildi; Sovyet Hükümeti 25 Ocak 1955'de Almanya ile olan savaş hâlini sona erdirdi ve diplomatik münasebetler kuruldu, Finlandiya'ya Porkkala - Udd deniz üssünü geri verdikten başka Finlandiya'nın Nordik Konseyine katılmasına müsaade etti, Yugoslavya ile arasını düzeltti, az gelişmiş ülkelere yakınlık göstermeğe başladı ve silahsızlanma ve atom silahlarını yasaklama gibi tedbirler ileri sürdü.

Fakat Sovyet dış politikasında asıl büyük değişiklik Şubat 1956 Yirminci Parti Kongresinden sonra başladı. Burada iki sistemin barış içinde yanyana yaşayabileceği, savaşların kaçınılmaz olmadığı ve sosyalizme geçiş yollarının çeşitli olacağı belirtildi. Gene aynı kongrede Krusçov Stalin'in iç ve dış tutumunu şiddetle eleştirdi. Krusçov Amerika'da yayınlanan Foreign Affairs dergisine yazdığı «Barış İçinde Yanyana Yaşama» başlıklı bir yazıda şunu söylüyordu: «İki yol olabilir: ya savaş —ki roket ve hidrojen bombaları çağında savaşın çok yıkıcı sonuçları vardır— ya da barış içinde yanyana yaşama. Komşunuzu sevmesiniz de, sevmesiniz de, yapılacak bir şey yoktur, birlikte yaşamının bir yolunu bulmak gerek.»

ASYA — AFRIKA BLOKU

Bundan başka, ortaya «Asya - Afrika bloku» diye anılan ve dünya politikasında gittikçe ağırlık kazanmakta olan bir gruplaşma belirmiştir. Bu ülkeler çoğunlukla İkinci Cihan Savaşından bugüne kadar egemenliklerini kazanan ve bunu korumakta titizlik gösteren sömürgecilik aleyhdarı devletlerdir. Hepsel B. M.'e girerek kuruluşunda elli üyesi olan bu teşkilâtın üye sayısını 113 e çıkarmışlardır. B. M. Genel Kurulunda oylamalarda ilgili olarak yapılan araştırmalar yeni devletlerin sömürgecilik ve ırkçılığa karşı bir çok teşkil edecek kadar birleşmiş olduklarını göstermektedir. Bunların da çoğu Kongo'da Belçika, Batı İrlanda Hollanda, Cezayir'de Fransa ve Angola'da Portekiz gibi NATO üyelerine karşı kurtuluş savaşı yapmış ya da bunu desteklemiş ve güçlerini durdurmak için Nisan 1955 Bandung Konferansından son Adıababa Konferansına kadar ortak bir tutumun yollarını araştırmışlardır. Bunların içinde uyanan Afrika kıt'ası da bir «Afrika kişiliği» peşinde milletlerarası politikaya yeni bir unsur daha getirmeğe çalışmaktadır. Asya - Afrika ülkelerinin bağımsızlık gibi en haklı mücadelelerinde bile umursamaz, hattâ olumsuz davranan Türkiye Kıbrıs gibi kendi dâvasında Batılılar arasında dost bulamadığı gibi, Asya, Afrika blokunun desteğinden de bütünüyle mahrum kalır. Diğer yandan, Sovyet bloku içinde de gevşemeler olmuş, Sovyetler Birliği'nin Çin ve Arnavutluk ile Çin'in de Sovyetler ve Yugoslavya ile araları açılmıştır.

Milletlerarası politikanın katı ve donmuş iki blok yerine daha yumuşak ve çok merkezli bir ortam içinde olması hem barışın devamı, hem de küçük ve orta devletlerin daha egemen hareket edebilmeleri ve ortakları tarafından ezilmemeleri için faydalıdır. Çok merkezli bir milletlerarası politika ortamı barış ve küçük devletlerin güvenliği için neden daha elverişlidir? Çok merkezli bir sisteme mekanik açıdan bakılacak olursa ulusların güçlerini değişen eğilimlere göre durmadan ölçüp karşılaştırmak gerekmektedir. Ulusların milli güçleri ise coğrafi durumları, nüfus özellikleri, doğal kaynaklarının zenginlik derecesi, üretim gücü, endüstriyel yeterliliği, varsa nükleer kudreti, askeri hazırlığı, milli karakteri, milli morali ve hükümetin halk tarafından ne dereceye kadar desteklendiği gibi türlü unsurlara bağlıdır. Bütün bunların

ölçülüp tartıya vurulmasıyla devletlerin nisbi güçleri ortaya çıkar. Böyle bir değerlendirme kendi başına çok güç bir iş olduğundan başka blokların içinde seyyahiyet ihtimali bu seyyahiyeli gösterenlerin pazarlık gücünü geniş ölçüde arttırdığı gibi milli güç hesaplaması da zorlaşacak ve böylece saldırgan politikaların hızı azalacaktır. Çok merkezli bir dengeğin en belirli özelliği müphem oluşudur. Milletlerarası politika dengeğinde terazi keefflerinde yer alan büyük ağırlıkların sayıları ne kadar çok olursa ittifak ve koalisyon imkânları ve herhangi bir devlet ya da devletlerin bu ittifaklardan çıkma ihtimalleri o derece çoğalır. İmkânlar çoğaldıkça da müphemiyet artar. Müphemiyetin artmasıyla da küçük devlet hareket serbestisi ve pazarlık gücü kazanır ve Büyük Devletlerin baskısından kurtulur.

Afrikada ırkçılığın son kalesi yıkılıyor mu?

Celâl BARDAKÇI

Pek yakın bir gelecekte Afrika'ya ırkçı ve fîlen esaret rejimine dayanan tek devlet kalacak: GÜNEY AFRIKA BİRLİĞİ

Beş yıla kadar bu devleti ne pahasına olursa olsun ve hattâ gerekirse seytanla da anlaşarak yıkmak için and lenmiş otuzbe Afrika devletine üç devlet daha katılacak. Güney Afrika Birliğinin hemen bitişiginde bulunan Angola, Mozambik ve Rodezya da egemenliklerine kavuşur kavuşmaz toprak ve ordularını Afrika'nın kurtuluşu uğruna kullanacaklar. Afrika Birliği kan ve silâhla yağrılacak olan bu kurtulustan sonra gerçekleşebilecek ve aynı zamanda bir avuç aristokrat beyazın tahakkümüne son vermiş olacaktır.

Afrikalıların aldığı bu karar, ırkçı Afrika Devleti idarecilerine bambaşka birer işaret gibi yansımakta ise de, Avrupadaki yankuları ilk tehlike işareti veren çan seslerinden farksız olmuştur.

O kadar ki, Londra'da dönüştürülmeyen bu evrimi izleyen siyasi kişilerle, hukukçu ve ekonomistlerin katıldığı uluslararası bir konferans toplanmış, zararın neresinden dönülebilirdi, ya da, gelecekte zararların dolaylı olarak ne şekilde sürdürebileceği konuları tartışılmıştır.

Son aylarda Güney Afrika Birliğini düze getirecek en etkili zorlama yollarından biri de, kıydağın abduka zı alınması konusudur.

Bazı Afrika Liderleri Uluslararası bir kuvvetin yardımı ile petrol gemilerinin Güney Afrika Birliği Limanlarına sokulmamak ve yabancı gemilerin bu limanlarda her türlü yüklenme ve boşaltmalarına engel olunmasını dünya altın üretiminin % 70 ine, elmas üretiminin % 90 ina ve uranyum üretiminin yarısına sahip olan Güney Afrika faşizminin son derece sarıslacağı kamusdadırlar.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtında Afrika devletlerinin isteği uyarınca 65 devlet temsilcilerinin boykot hakkında oy kullanması, Sydney Copenhague ve Glasgow liman işçilerinin Güney Afrika limanlarına gönderilecek silâhları yüklememeleri ve nihayet aralarında Liverpool Beledyesinin de bulunduğu on dört belediye idare meclisinin Güney Afrika mallarına boykot ilan etmesi bu sessiz savaşın ilk belirtileridir.

Güney Afrika Birliği dünyanın en azılı faşist rejimlerinden birine sahiptir. Polis teşkilâtı Hitler Almanyasındaki kadar mükemmelliktedir. Hapis hanelerde 68.000 siyasi tutuklu yatmakta olup yalnız geçen yıl 381.491 Afrikalı sürgüne veya mecburi çalışma kamplarına sevk edilmişlerdir. Emniyet teşkilâtı hiç bir delil aramaksızın şüphelendiği bir kimseyi 90 gün hapsehine yetkisine sahip olmakla yetinmeyip, haptisten her çıkan tutukluyu 90 gün daha kendi hücrelerinde misafir (!) edebilmektedir. Aralarında Nelson Madela'nın da bulunduğu Afrika Milli Kongresi'nin 9 lideri aylardan beri bu altın ve elmas diyarının hapisanelerinde çürümektedirler. Basın tefhif, zulüm, ayıklanma ile ilgili haberleri kasıtlı olarak gizlemektedir olup, Afrikalı halkın ve çok az sayıda ilerici beyaz aydının cefası, anca gizli yollarla ülke dışına göndürülen mektuplardan öğrenilmektedir.

Johannesburg'taki akrabalarını ziyaret eden bir Avrupalının gönderdiği mektupta akrabalarının çiftliğinde bulunan hizmetelilerden birinin yılda altı ay bedâvâ çalıştığı zira babasının da aynı yerde çalıştığı ve Güney Afrika Kamplarına göre de ilk doğan çocuklarının bu şekilde çalışma zorunda olduğu nakledilmektedir. Diğer bir mektupta, Cap'ta memur olan tarımçılarından birinin ecdadının beyaz olmadığını ve derisinin de siyaha çaldığı gerekçesiyle sorguya çekildiğinden, anasının oğlunu kurtarmak amacıyla o'nun gayrimensuk olarak münasebette bulunduğu bir beyazdan doğduğunu itiraf edecek derecede olmasız delillere başvurduğunu, ve melezliği ortaya çıkan bu memurun da beyazlar mahallesini terk edip melezler mahallesine atıldığını anlatmaktadır.

Özellikle 15 yıldır şiddetini artıran ırk ayırımına göre Güney Afrika halkı dört ayrı bölüme ayrılmış bulunmaktadır. Avrupalılar (3 milyon), Afrikalılar (11 milyon), melez ve Hintliler (2 milyon), Beyazlardan başkasına hiç bir hak tanımayan Güney Afrikalı faşist idareciler gayelerine ulaşmak için tıpkı Nazi Almanyasında olduğu gibi incile de başvurmaktan çekinmemektedirler. Onlara göre, güya imell, Avrupalıların seçkin kişiler olduğunu, Afrikalıların ise rütan mahrum bulunduğunu yazmakta imiş. Bu konuda Güney Afrika Başbakanı şöyle buyuruyor: «Afrikalı siyah ve hintlilere doğdukları günden itibaren beyazlarla eşit olmadıkları öğretilmelidir.»

SOSYAL ADALET — Kırkiki

En yetkili ağızlarla ifade edilen bu ırk ayrımı kanunlarla emniyet altına alınmıştır. Üncülerin eğitimi ile ilgili bir kanunda zekâlarının beyazların ilmine ulaşmaya yetersiz bulunduğu ve zencilere aneak işlerinde ve Avrupalılarla olan münasebetlerinde yeterli olacak şekilde düzenlenecek bir eğitim sistemi uygulanması öngörülmektedir. Hükûmet bir beyaz ilkokul öğrencisi için yılda 600 Frank (1 Frank: 182 krg.) harcarken, bu miktar bir Afrikalı siyah öğrenci için 34 franga düşmektedir.

Güney Afrika faşizmi ırk ayrımı doktrinini de hazırlanmış bulunmaktadır. Güya ırk ayrımında güdülen amaç, Afrika uygarlığın beyaz ve siyah derilli bazı soysuzların serinden korunmak imiş. Siyahlar kendi bölgelerinde kalmak, kabile hayatlarını sürdürmek ve beyazların kontrolü ile de olsa seflerini seçmekte sözümlü ona yerlilerin örf ve âdetlerine saygı ön plânda tutulmuş olmaktadır.

Geçen seneki kabile sefleri seçiminde bu saygının kimlere karşı olduğu açıkça görülmüştür. Gerçekten 1963 yılı Kasım ayında yapılan seçimlerde Hükûmet, faşizme karşı olan Afrikalıların adaylıklarını kabul etmemiş şüpheli gördüklerinin de bir arada 10 kişiden fazla kimse ile konuşmasını ve ima ile dahi olsa hükûmet politikasından bahsedilmesini yasaklamıştır.

YERLİ SEFALETİ

Seçim baskasının en yüksek olduğu bölgelerden biri de Transkei olmuştur. Halkın çoğunluğu çoban olan bu bölge son derece çorak topraklarla örtülü olup hiç bir maden revherine ne de sanayi tesisine sahiptir. Yerlilerin oturdukları diğer bölgeler de bundan farklı değildir. Beyazlar ise, ülkenin sekizde yedisini ellerinde tutmaktadır. İki Afrikalıdan biri on yedi yaşına varmadan ahlak ya da açlığın yarattığı hastalıklardan ölmektedir. Kısır topraklarda yaşayan binlerce yerli her yıl iş aramak üzere beyazlara ait bölgelere gitmektedir. Bugün 3.500.000 yerli beyazlara ait bölgelerdeki maden ocaklarında, inşaat ve nakliye işlerinde çalışmaktadır. Kanunla tesbit edilen işçi ücretleri 1939 yılından beri hiç bir artış göstermemiştir. Bir yerlinin ücreti genellikle beyaz bir işçi ücretinin onda biridir. Madenlerdeki bu oran onyedide bir civarındadır. Özel şirketlerin uyguladığı tüketim politikası ile yerli işçilerin 6 ya da 9 aylık bir çalışması sonucunda elinde kalan tasarruf 100 frangi (182. T.L.) aşmamaktadır.

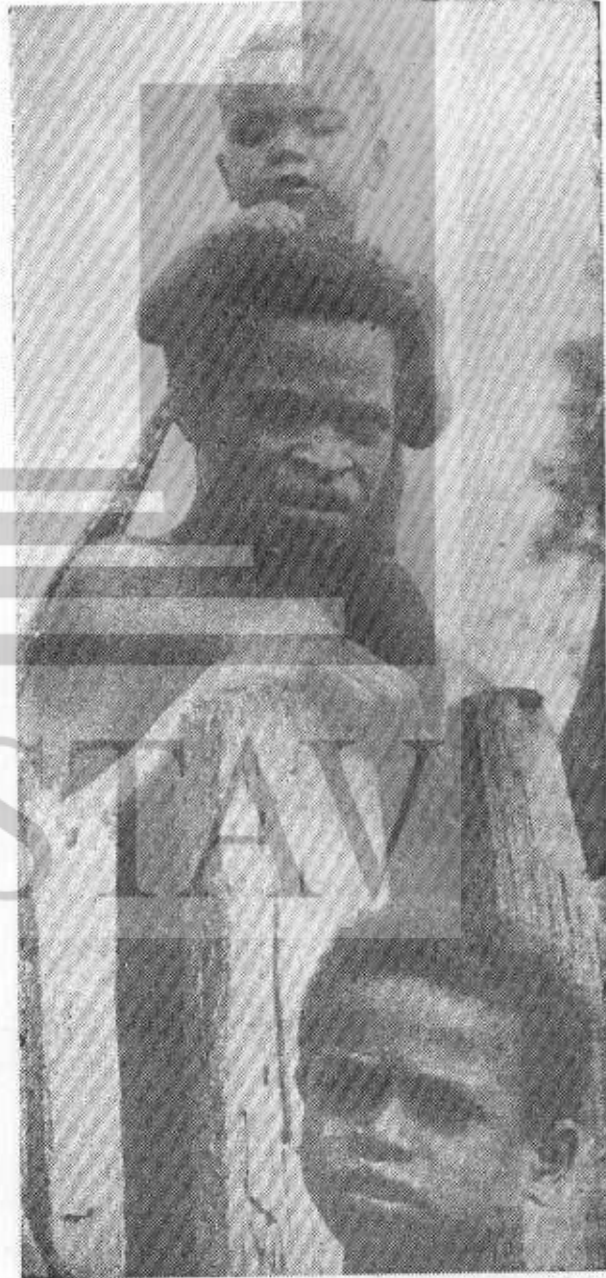
ÜLKE İÇİ GEZİ HÜRRIYETİ

Afrikalı yerliler beyazların oturduğu şehirlere aneak bir pasaportla girebilirler. 96 sahifelik bu pasaportlar çalışma ve şehirde dolaşma izinleri ile ödenecek verginin miktar ve şeklini belirten bölümleri kapsar. Hasat zamanı şehirlerdeki bu yerlileri titreten aylardır. Zira büyük bir çoğunluğunun pasaportu şekli formalitelerle geçerli olmaktan çıkmıştır. Büyük çiftlik sahiplerine de bu mevsimde bir milyon kadar

toprak işçisi lazımdır. Polis pasaport kontrolü sonunda yakaladığı yerlileri hapse atar. Hapishane idarecileri ile çiftlik sahipleri arasında yapılan müzakerelerden sonra aneak başına günde 90 kuruş civarında bir ücret tesbit edilerek bütün tutuklular kırlara sevk edilir.

Görüldüğü gibi Güney Afrikadaki ırk ayrımı Kuzey Amerikada olduğundan daha etkilidir. Elmas, Altın ve uranyum madenlerinden dünyanın en büyük kazancını sağlayan bir ülkede bu zenginliklerin kaynağında yerlilerin sırtlarına indirilen kırbaç izlerini de görebilmek için pek o kadar uyanık bir gözlemci olmaya da lüzum kalmamıştır.

Afrikalıların bu haklı davası da aneak ilerici aydın ve devletlerce desteklenmediği ölçüde başarıya ulaşacaktır.

Minnacık gözün dünyası
masala da masalı da masaldan
benim yarım masalgülü gülücük
vay negüzel yumuşakç.
vay negüzel yasababa
minnacık gözün dünyası yok
yok işte sayınlı kokarcılar
minnacık gözün dünyası yok
masala da masalı da masaldan

Koskocaman kocamandan
koskococaman koskocamandan
koskoskoskococaman koskocamandan
ve yani kooooossssssskocamandan
aşirdi mutluluğu
aşirdi özgürlüğü
aşirdi güzelliği

kaldı İpek ve iskelet
kaldı kiral ve güdültü
kaldı alanlarda kirallı cenazeler

Benim masalı uzaklığım - ey benim yakınlığım
siz negüzel aptalsınız ey kokarcılar
alkolik beki köpekleri
siz ne aptal güzelsiniz

Ve koskocaman şu yeryüzünde
madam şu koskoca yeryüzünde
koskoca şu yeryüzünde bayım
dininiz imanınız allahınız adına
gümeğitti minnacık gözün
gümeğitti insanıçığın - ey benim eokak uyanıklığım
gümeğitti ey sayınlı kokarcılar
kanından gözyağından vererek
sevgisinden korkusundan vererek
kaygusundan tasasından vererek
vererek yani vererek
kazandıği minnacık ekmek

Masala da masalı da masaldan
benim yarım masalgülü gülücük
siz negüzel aptalsınız.

hasan
hüseyin

leriyle besleniyor. Garaudy, Aragon'dan konuşurken, «onun hayatının en belirli yanıtı-BİRLİK ve bunun tam zıddı olan DEVAMLİ DEVİNİM olduğunu» söylüyor. (1). İlk günden son güne kadar yazdıklarınız bir yünde, bir ana çizgi üzerinde, tutarlı fakat devamlı değildir, gelişir, bir tek kelimeyle YAŞIYOR olacak. Buna varamayan sanatçı, sanatçı özelliğini kaybediyor, bir kendini tekrara, bir saplantıya gidiyor demektir. En önemlisi: çağını, gününü yaşamıyor demektir. Anlam-sız kafa tutmaların, kendisini yapan dünyaya, arasında yaşadığı insanlara sırt çevirmenin, uydurma yenileşme-lere başvurma çabalarının başladığı, çevresine yabancılaşmanın başladığı nokta burasıdır. Toplumun geri ta-bakalarının savunuculuğunu bilinçli olarak yapan geri sanatçıların dışında olan bu sanatçıların belirgin özeli-liği, dış gerçeğe kendilerine göre bir şekil vermeğe, dün-yaya kendilerine göre bir yorum bulmağa çalışmak olu-yor. Buradan, artık bir gözüm yolu olmaktan çıkmış olan bireyciliğe varmak içinse çok uzun bir yol olmasa

gerek. İnsan kendini, bireyciliğin kalın duvarları ara-sında buluverir. Kendini merkez sayarak kendi dışında-ki şeyleri inkârna gitmek, ak'a kara demek, kendiken-dine yarattığını sandığı deniz içinde boş kulaçlar at-mak artık kolaydır. Bu türü sanat ve sanatçı, belki kendisi gibi sayısı az bir okuyucu çevresi de bulur, oku-nur. Ama attığı her kulaç onu İleriye değil, yenileşen dünyadan geriye, hergün güçlenen halktan uzağa gö-türür. Ve uzaktan görünür anlamsızlığın sihirli kaleleri, Başlar Çıkmazın Güzelliği, Ve kısır döngü. Ve de sorum-suzluk.

İnsana yaraşan şey, bencil bir sorumsuzluk duygu-su içinde, içine düşülen çıkmazın tadına varmak değil, çıkmazdan kurtulmaya çalışmaktır. O günedek de düşünce sisteminin birer parçası olan ve kendisini buralara sür-rüklemiş olan değer yargılarına sırt çevirmeyi, bir ke-nara atmayı bilmektir. Bütün bu fazla ağırıklardan kur-tulan sanatçı, önüne, at oynatacak daha geniş alanların çıktığını sevinçle görecektir, önünde açılacak yolun uzunlu-ğuna bakarak çıkmazda harecağı zamana acıyacaktır. Sanatı, çorak bir topraktan bereketli bir toprağa aktarılmış bitkiler gibi birden boy atacak, o günedek görme-dığı bir yeşille yeşerecektir. Bu bereketli toprak, HALK tır, Herşeyin en güzel, en haklısı, en bütünü ondadır. Onunla kurduğumuz her İllatı, her hağ, biz biraz daha yalnız kulelerimizden çekip alır ve yaşamağa bağlar; kendimizi boşlukta sallamıyor değil, ayaklarımızı yere daha kuvvetle basıyor duyarız.

Halkla birlik olmak, onun tarihi macerası içinde yer almak, onunla beslenip ona birşeyler katmak, sana-ta değerinden kaybettirmek şöyle dursun, o günedek gör-medığı, bilmediği zenginlikler getirir

III. Halkçı Sanat

Ne demek halkçı sanat, ne demek halkçı sanatçı?

Biraz da garip ve yanlış anlaşılır bir kavram bu. Kimisi bunu, halkın yoksulluğuna, yaşayışına gözdeyaslı bir duygululuk olarak alıyor. Halkın günlük yaşayışı üzerine acıdırıcı bir iki şiir; halk müziğine, kiltimle-rdeki, çoraplardaki motiflere aşırı bir hayranlık; yazıda yerel şivelere öykünme... Bilimsel hiçbir yanı olmayan yüzeysel bir tutku gösterisi yani. Oysa bunun, halkçı san-atla hiçbir ilgisi yoktur. Olsa olsa bir İstanbul efendisi izlenimi, bir turist gözlemidir bunlar. Bilinçsiz bir duy-gululuktur. Yolda rastladığı dilenciye birkaç kuruş ver-mekle dünyadan yoksulluğu kaldırdığına inanmakla bir-dir.

Kimisi de bunun, öz sanatla hiçbir ilgisi olmadığını, sanatın kaynağının, sanatçının kendi kişiliğinde, bireysel yaşantısında, bilinç altında olduğunu söylüyor. Ve sanat çiyi, hiçbir baskı tanımayan, özgür, bağımsız bir kişi olarak tanımlıyor. Bu ise ister istemez halktan kopma-ğa, ona sırt çevirmeye götürüyor sanatçıyı.

Biz, halkçı sanat derken, taraf tutan sanatı anhyo-ruz, Halkçı sanatçı, kendisini halka yakın, halktan yana, giderek halkın bir parçası hissedene sanatçıdır. İşte işin püf noktası burada: halka acımalı bir sevdü du-yanlarla, halka sırt çevirenlerin ayrıldıkları, ya da bir-leşmeleri gereken nokta burası. Her iki büyük de halk-tan yana olmanın, onun uzun vadedeki meselelerinden, onun yüzyıllardır süregelen tarihi mücadelesinden yana olmak demek olduğunu anlamıyor, ya da anlamazlıktan geliyor.

Halkçı sanatçının bu tarihi mücadelede yerini ala-bilmesi için herşeyden önce halktan yana, İleri bir dün-

Fikret Otyam

Fotoğraf

Sergisi açtı

Tanınmış gazeteci ve ressamlarımızdan Fikret Otyam, 7 - 12 Mayıs tarihleri arasında, Ankara'da Alman Kültür Merkezinde bir fotoğraf sergisi açmıştır.

«Gide Gide Fotoğraflarla Anadolu: I» adını taşıyan sergide, Fikret Otyam'ın, Anadolu'dan çektiği fotoğraflar hayli ilgi toplamıştır.

Otyam, Anadolu insanının üzerine en geniş sanatçı yüreği ile eğilmiş; insanlarımızı günlük yaşantıları içinde, ekmeceklerini kazanırken tesbit etmeyi başarmıştır.

Fikret Otyam, 1926 yılında Niğde Aksarayı'nda dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğreniminden sonra, İstanbul'da Güzel Sanatlar Akademisini bitirmiştir. 1952 yılında gazeteciliğe başlayan Fikret Otyam, hâlen Cumhuriyet gazetesi Ankara muhabiridir. Çeşitli basın armağanları kazanan Otyam'ın beş röportaj kitabı vardır.

Fikret Otyam'ın sergisinden bir fotoğraf.

ya görüşüne sahip olması gerektiğini savunuyoruz biz. Yaratıcılığında, yenileşmesinde kendisine yön verecek, kendisini tek başına ulaştırmayacağı olumlara götürebilecek bir dünya görüşü. Bu da, hiçbir zaman, tek başına, kendi kendine elde edilir birşey değildir. Çünkü tarih, tek bir kişinin, ya da düşüncecinin eseri değildir.

İmdi, köklü ekonomik ilişkilerle olan ve bilimle, teknolojiyle belirlenen bir dünya görüşünün eylem haline gelmiş şekli olan politika, bu anlamı ile sanatçı için vazgeçilmez bir gerek oluyor, demektir. Sanatçı politikadan uzak olamaz, derken, bu dünya görüşünü anlatmak istiyoruz biz. Bu dünya görüşünün savunulmasında sanatçının tek kalmaması, olsa olsa kendisine güç verir. «Toplumdaki oluşumun, herici bir partinin saflarından götürülen duru görünümü, sanatçı tabiatının özündeki o, durmadan kendikendini aşma çabasını durmadan tazeler; sanatçının çevresi ve ilişkileri genişler, duygu ve düşünce evreni günbegün zenginleşir, kendikendini denetleme olanakları kazanır» (2)

Sanatçının özgür olmasını isteyenlerle beraberiz, ama bu özgürlük soyut bir özgürlük olmasın; sanatçı da her memleketçi, halkçı aydın gibi bu özgürlük için mücadele etsin. Bir kelimeyle, hak kazansın bu özgürlüğe. Hiç

kimsenin, sanatçının işine, işinin tekniğine, ustalığına karışmaka niyeti yoktur. Olsa da gülünç olur bu. Bir uçuk ulfbendisine, aynı uğraştan olmayan birinin akıl vermesine benzer bu.

Politikacı dahil herkes, sanatçının eserinin yarattığı doğrudan doğruya, ya da dolaylı etki ile ilgilidir. Yapılan eleştiri, bu etkinin olumlu ya da olumsuz olmasına yöneltilir. Yoksa, işini en iyi yapmasını bilecek olan, yine sanatçının kendisidir. Halkla dirsek temasını kaybetmeden ona öncülük etmek, uyarmak, düşüncelere aydınlatmak getirmek işini en iyi yapan sanatçı, büyük sanatçudur, halkçı sanatçısıdır. Yoksa, «Şiirin en olumlu, en verimli toplumsal işlevi olsa olsa o ülkenin dilini işleme, geliştirmesi olabilir ancak» (3) diyerek sorumluktan kaçan, sözlü sanatların bir anlatım aracı olan dil bir amaç durumuna sokup işini yaptığını sanan sanatçı değil.

(1) Roger Garaudy, L'itinéraire d'Aragon, P. 7

(2) Ergün Doğan, Bir soruşturmaya verilen cevap, Ataç Dergisi Sayı: 4

(3) Öksel Demir, Şiirin Toplumsal İşlevi, Dost Dergisi, Nisan 1964

Türk Sineması yine çıkmaza girdi

Cemal AKIN

Geçen yıllarda aydınlık geleceğinden umutlu olduğumuz Türk sineması yeniden kütül bir çıkmaza girdi. «Yılanların Öcü», «Şehirdeki Yabancı», «İki-mize Bir Dünya» ve «Suzuz Yaz» lar-dan sonra olanca sevinçimizi yitirdik. Bu durumu yaratanlar, son günün-günleri lezizleştirler; bunu unutuyorlar: Türk sinemasını bu çıkmaza sokanlar, toplumu ve gerçekçi filmlere sinema-larını kapalı tutanlar. «afyonlulukla-rını sandıkları» seyircinin gün geçtikçe, nasıl aldatıldıklarının bilincine var-dığını anıyamıyorlar. Halk, «Tophar-nel Alliler», «Yıllık Osmanlılar», yok «Yesseler» için bayılıyor mu? (1) Ser-serliliğin, insanlarda açlık ve açlık sömürsü, ulusal töre ve genel halk ahlakının bu denli düşüş sayıldık bir döneme rastlanmamıştı sinemamızda.. O göbekli, çirak kadını; dansli-sar-kılı sinema yıllarımızda bile böylesine insanlık olma ile ayırtılmamıştır. Bu-ğün, «Yesseler» «Abdül Gubdük» «Oy Edene Fikona . Niye Gelmiyon Olama?» sözleri, sakak gençlerinden köse yaşlılarına değin ağzlarında sakız olmuştur. Geçen yıllarda ilkiyle yu-ku film yapılan sinemamızdaki «Zort zurt» ların yerine bu yıllarda yüz enyuzlanmış bile zor çevrildi. Bu, şu demektir: «Türk seyircisi artık, usaf-lik filmlerden bıkmıştır. Bunun için-dir ki, yerli filmlere hoykot etmeye başlamış ve yapılan film sayısı bir yılda yüzde eli düşmüştür.» Bu arada, ne oldaysa iyidilek gösterisi olarak çevrilen gerçek filmlere oldu. Öreki-lere hoykot etmiş olan seyirciler, beş geçmiyen bu filmleri de «Türk filmi değil mi? adam sende?» düşününceyle seyretmemişlerdir. Olanların, acısı- ni da, en çok geçen yine bu birkaç fil-min iyidilek yapımıdır. Bunlardan BE YA FİLM sahibi Nusret İbhal: «Ben bugünkü rezalete katılmıyaca-ğım» diyerek, halkın sağduyuya gelme sini beklemekte, bu yüzden de yıllar-danberi ilk kez büyük bir zarara uğra-

mg bulunmaktadır. Nusret İbhal: «tatmam da, bu rezalete katılmıyaca-ğım» diyerek direnmektedir. Sinema-mızın en güçlü ve en aydın prodüktö-rü olan İbhal, bugünkü çıkmazdan kur-tulmak için hükümetin filmciliğimize el koymasını önermektedir. İbhal di-yor ki: «Türk sinemasını felakete sür-ükliyorlar. Halkın ve gençliğin ab-lakını sifira düşürüyorlar. Devlet derhal harekete geçmeli bu alçakça gi-dişe «dur» demelidir.»

Nusret İbhal konusunda biraz da-ha derine inmek gerekmektedir. O İb-hal ki: Türkiye'de ilk kez «İstanbul Belediyesi Film Festivali»nde birinci-lik kazanan «Kırık Çanakların ya-pımıdır». Bu film, daha sonra yine «Türkiye'de ilk kez uluslararası «On-büyük Berlin Film Festivali»ne ka-tılarak, yine «Türkiye'de ilk kez yurt-ışına çıkmasını sağlamıştır.»

Nusret İbhal, 1958 de «Ölmiyen Ağs» adındaki filmin yapımcısı olarak sinemaya geçmiştir. Son olarak yapı-tığı «Şehirdeki Yabancı»yla da yine «Türkiye'de ilk kez eli yabancı ülke-ne katıldığı» «Uluslararası Festival Moskova Film Festivali»ne Türk ulusu olarak katılmamızı sağlamıştır.

Tekstil mühendisi olduğu halde, se-nemayı kendisine meslek seçmesini neden, kendi anlatışına göre «halka gerçekleri anlatmaktan başka bir şey değildir». 1958 denberi onyedli film ya-nan ve «Kırık Çanaklar», «Yılanların Öcü», «Otobüs Yolcuları», «Şehirdeki Yabancı»ları ortaya koyarak, toplu-mculuğu öneren, gerçekçiliği belirten filmlerin de pek ala tutunabileceğini tanıtlamış olan İbhal, bugün çok ka-rarsızdır. Ve tek kurtarcının devlet olduğuna inanmıştır. Bu konuda Nus-ret İbhal şunları söylemektedir:

«Hükümet, gerçekleri görmeye ca-zırıyor. Türk sinemasında bir ih-tilal yapılmalıdır. Bu ihtilal, başka hiç bir kişi ve kurum yapamaz. Sinemamız da bundan birkaç yıl önce ilerle doğ-

ru bir gidiş vardı. Bu yönelti geleceğin müjdesiydi sözde. Öyle görüyorduk, öyle görünüyordu, öyle görüyordunuz. Fakat bu durumu prodüktörler olarak bizler hazırladık. Hep birlikte, seyirci-yi sınırlama yoluna yaptık. Film ya-pımeliğimizin kazançlı bir iş olduğunu düşündük. Bunu en kısa yollarla istis-mara kalkıştık. Belirli ve kısa devre-lerde kazandığımız maddi menfaatleri çok sey sandık. Oysaki «birlikteliyle se-yirci kitlelerine daha güzel ve iyi zevk-ler aşıyabiliydik. Ve böylece seyirci-yi Türk sinemasından tiksindirmeden filmciliğimize rahatça çekebiliydik. Devlet gerçekten «bir sinema sanayit-miz varmış» diyebilirdi, daha çok vakti geçirmeden hareket etmelidir. İki hükümet yapacak dersiniz. Ülke-mizin iç derinlik, gerçek sorunlarını Bizlerden hiç bir istek beklemeden, Türk sinemasının devletsel kuvvetiyle ele almalıdır. Bu konuda hükümetten şunları yapmasını bekliyoruz:

1 — Türk sineması bir federasyon, ya da genel müdürlüğe bağlanmalıdır.

2 — Bütün yöreleri düşünülerek bir sinema kanunu çıkarılmalıdır.

3 — Sinemanın eğitimli önemli işle-rinde durularak bir yurdum fonu ayrıl-malıdır. Bu fonu kullanarak, filmcilerin hükümet denetiminde yatırım yapmak teşvik edilmelidir.

4 — Bizzat hükümetin organize e-deceği film festivalleri düzenlenerek memleketin söz ve fikir sahibi yetkil-lerince, yurda ve ulusa yararlı; eğiti-el, yararlı filmlerin seçimi yapılmalı-dir. Bu filmler, yurttaşında yapılan festivallere de katılmalıdır. Festival-lerde kazanan ve derece alan kordela-ların yapımcularına hükümet maddi armağanlar verecek, Türk filmciliği-ni iyile, doğruya ve güzele gidişini teşvik etmelidir. Böylelikle, film ihraç etmenle de emesine varmış olacak ve memleketimiz için büyük bir döviz kaynağı yaratılacaktır.»

SOSYAL ADALET — Kırkyedü

Toplumda bir yam a

Candan SELEK

● Kökü; Anadolu'nun fakirliğine, toprağın çoraklığına, her doğan çocuğun sınıyı biraz daha kalabalıklaştırıp, aşdaki payı biraz daha azalttığına dayanan bir gelenek, günümüzde, daha da soysuzlaşmıştır. Fakir köylünün, doyuramadığı yavrusunu şehirlie —sözde evlâtlık— besleme diye satması; şehirlinin de yedi sekiz yaşında evine gelen bir çocuğu boğaz taldığına, okutmadan, eğitmeden hizmetçi gibi çalıştırması toplumumuzda sırtan bir yamadır. Ve, bu besleme kızların hazin hikâyesi sözle olsun, daha, konu hile edilmemiştir. ●

Medenî Kanunumuzda denilmektedir ki:

«Evlâtlık, kendisini evlâtlığa alanın aile ismini taşıyır. Ana babaya ait hak ve vazifeler, evlât edinene kimseye geçer.»

Yüzyıllar öncesinden günümüze dek sürüp gelen hizmetini . evlâtlıkların ise bu hüküm ile hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü kanun, evlât edinme hakkını, bazı kanunî şartlara sahip kimselere tanımıştır ve evlât edinme ancak mahkeme kararı ile sağlanabilmektedir. Yoksa, kız çocuklarının köyden kapıcı, odacı yolu ile getirtilip, ev işlerinde kullanılmak üzere para karşılığı satın alınması kanunlarımız dışındadır ve ancak Ortaçağ düşüncesine yakıştırılabilir.

Bu bir çeşit çocuk bezirgânlığı, sosyal yasalara da aykırıdır. 12 yaşını dolduran bir çocuk bile ancak hafif işlerde, ilgililerin kontrolü altında ve bir ücret karşılığında çalıştırılabilir.

İlköğretim zorunluluğuna aykırıdır. Gerçi her köyde okul yoktur ve köy çocukları çoğunlukla okuma imkânından yoksun kalmaktadır ama şehirde, civarda okul varken, okuma çağında bir çocuğu okutmamak suç değil midir?

Türkiye'nin katıldığı birçok uluslararası anlaşmaya ve sözleşmelere aykırıdır. İnsan Hakları Beyannamesine, Çocuk Hakları Beyannamesine aykırıdır.

Aykırıdır!, Aykırıdır!.

İnsanlığa, ahtâka aykırıdır.

Yaşlıları cıvıllar giyiniş sofralarda otururken, okutma bitip şifirler öğrenirken, bebeklerle oynayıp gezerek, çevilip okşanırken; o, sırtında eski bozması elbisesi, irişli başında file, buluşta, temizlikte, çamaşırda. Yapayalnız, arkadaşsız. Çocuk yaşında, elleri ihtiyar elleri, kırmızı kirli. Uykuların en rahat, rüyaların en güzel olduğu çağında küçücük vücudu yorgun, küçücük kalbi mahzun, küçücük kafasında binbir soru, binbir korku.

Çoğu kere bu köy çocuklarına; radyosu, elektrikli, akarsuyu, buzdolabı, telefonu ile şehir konforunu tanımış olmakla övünülür. Ovsâ, köyde geçen ilk yılının izlenimleri ile doludur o. Ağıldaki koyunun sesini, dağdaki keklğin kokusunu, şalvarının alını gülünü, ocaktaki ateşin sıcaklığını unutamamaktadır. Köyde açlık da olsa, köyün türküsünü, şipidini, Elif'ini, Güllü'sünü bilmektedir. Ama gene de, içine birdenbire giriverdiği şehri; binaları, yolları, kalabalığı, hayhuyu ile bu «devfer ülkesi» ni terk edemeyecektir de. Göz görüp, gönül oynamıştır bir kez..

Öteyandan, vazgeçemediği şehirde, hayat, bu köy çocuğuna ne mutluluk getirecektir? Bütün aile bağları çözülmüş, köksüz, dayanıksız kalmış; geleceğe karşı güvensiz. Barındığı evde bir sığınatı davranışı görmüş; topluma, insanlara karşı hınçlı. Kişiliği tanınmamış, daima emir almağa alışmış; türlü buhranlar, endişeler içinde. Çoğu kez olduğu gibi, anlayış ve eğitim de görmezse, ileride, toplum için övünülmeyecek bir yol seçmesi hiç de yadırganmamalıdır. O toplum ki, onu benimsememiştir, küçümsemiştir.

Nitekim, bu konuda kulaktan kulağa yayılan, zaman zaman gazete sütunlarına geçen hikâyeler çok acı, çok düşündürücüdür.

Ve işte, bir ticaret haline sokulmuş ve bugünkü şekli ile kökünden kazınması gereken bu toplum yarası da, daha birçok sosyal dâvamız gibi, deva olarak köyün kalkınmasını Anadolu'nun aydınlanmasını beklemektedir.

YAZISIZ

SOSYAL ADALET — Kırksekiz

Sosyal Adalet

AYLIK SİYASİ FİKİR DERGİSİ

YIL : 2, SAYI : 19/2

İmtiyaz sahibi : Cemal Hakkı Selek ● Yazı İşleri Müdürü : Remzi İnanoğlu ● Yazı Kurulu Başkanı : Prof. Sadun Aren ● Yönetim yeri : Olgunlar Sokak, 8/1 Bakanlıklar — Ankara ● Kısa adres : P. K. 193 — Yenisehir — Ankara ● Fiyatı : 250 kuruş ● Yıllık abone : 24, altı aylık 12 liradır ● Yurt dışı abonelerde posta ücreti abone bedeline eklenir. İlan - reklâm : Beher sütunda santimi 25 lira ● Tam sayfa ve renkli ilanlar için özel tarife uygulanır ●

Dizildiği ve basıldığı yer : Devintes Matbaası — Ankara

(Ön kapak fotoğrafı: Ara GÜLER)

15 Mayıs 1964 günü basılmıştır.

KAPAK BASKISI
Baylan Basım ve Ciltevi

TÜSTAV

FIATI : 250 Kuruş